

HET KIND IN VLAANDEREN

H1. DE KINDERBEVOLKING: MINDER JEUGD?

1. Aantal geboorten
2. Immigratie, adoptie, asielzoekers
  - 2.1. Immigratie
  - 2.2. Adoptie
  - 2.3. Minderjarige asielzoekers
3. Aantal jonge kinderen
4. Vooruitzichten
  - 4.1. Vooruitzichten inzake het aantal geboorten
  - 4.2. Vooruitzichten inzake het aantal kinderen
5. Ter verklaring
  - 5.1. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd
  - 5.2. Vruchtbaarheidscijfer
  - 5.3. Zwanger worden: geen verder uitstel meer?
  - 5.4. Abortus: een beperkt aantal zwangerschappen wordt vrijwillig afgebroken
  - 5.5. Zwangerschappen bij tieners: tienermoeders en abortussen bij tieners
  - 5.6. Geboorten en huwelijk
  - 5.7. Kinderwens
6. De Europese context
  - 6.1. Geboorten
  - 6.2. Aantal jonge kinderen
  - 6.3. Interlandelijke adoptie

H2. GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: GROEIENDE VERSCHIEDENHEID

1. Tweeouder- of eenoudergezin?
2. In het klassieke kerngezin?
3. Kind alleen?
4. Multiculturele gezinnen
5. Grijzende ouders?
6. Contacten met moeder en vader
7. Jonge kinderen en grootouders
8. Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen
9. Ter verklaring
  - 9.1. Huwelijken
  - 9.2. Relatieontbindingen
10. De Europese context

H3. WELVAART EN KANSARMOEDE

1. Een- of tweeverdienersgezinnen
2. Het inkomensniveau van het gezin
3. Kinderen in een gezin dat het bestaansminimum trekt
4. Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen
  - 4.1. Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking
  - 4.2. Werken op speciale momenten
  - 4.3. Werken met vast of variabel uurrooster
5. Kansarmoede bij kinderen
6. De woonsituatie
7. Comfortgoederen in het gezin
8. De Europese context
  - 8.1. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen
  - 8.2. Armoede

H4. SOCIALE ONTWIKKELING

1. Gebruik van kinderopvang
  - 1.1. Kinderen onder de 2 ½ jaar
  - 1.2. Schoolgaande kinderen
  - 1.3. Zieke kinderen

2. Schoolgaan
3. Tv/video-kijken
4. De jaarlijkse vakantie
5. Vrijtijdsbesteding van schoolgaande kinderen
6. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening
  - 6.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin
  - 6.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand
7. De Europese context
  - 7.1. Kinderopvang
  - 7.2. Schoolgaan

H5. ASPECTEN VAN GEZONDHEID EN ONTWIKKELING VAN JONGE KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling
2. Levensverwachting
3. Sterfte
  - 3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest
  - 3.2. De sterfte bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest
  - 3.3. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest
4. Morbiditeit
  - 4.1. Aangeboren afwijkingen
  - 4.2. Gehoorverlies
  - 4.3. Ziektes en aandoeningen
  - 4.4. Ziekenhuisopnamen
5. Ongevallen bij kinderen
  - 5.1. Medisch behandelde ongevallen
  - 5.2. Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling
  - 5.3. Ongevallen in het verkeer
6. Kindermishandeling
7. De Europese context
  - 7.1. Levensverwachting bij de geboorte
  - 7.2. Keizersneden
  - 7.3. Sterfte
  - 7.4. Wiegendood
  - 7.5. Aangeboren afwijkingen
  - 7.6. Sterfgevallen wegens een ongeval

H6. GEZOND EN VEILIG LEVEN?

1. Borstvoeding en flesvoeding in de eerste levensmaanden
2. Gezonde voeding na het eerste levensjaar?
3. Veilig slapen
4. Slapen kinderen voldoende?
5. Vaccinatiegraad
6. Geneesmiddelengebruik
7. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?
  - 7.1. Roken in aanwezigheid van kinderen onder de 10 maanden
  - 7.2. Rookgedrag van ouders van kinderen tot 12 jaar
8. De Europese context
  - 8.1. Borstvoeding
  - 8.2. Vaccinatiegraad

Woord vooraf

De editie 2001 van “Het kind in Vlaanderen” is er. En de nieuwe spruit is nog wat forser uitgevallen dan zijn broertjes en zusjes!

Een ruim palet van gegevens, niet alleen over aantallen maar ook over concrete aspecten van de leefsituatie van jonge kinderen, zoals kinderopvang, welvaart en kansarmoede, passief roken, en over de ontwikkeling van jonge kinderen op medisch en sociaal vlak. Speciale aandacht gaat hierbij naar wiegendood, gehoorafwijkingen, ongevallen en borstvoeding.

Een belangrijke parameter voor de werking van Kind en Gezin is het aantal geboorten, het aantal jonge kinderen. Nieuwe bevolkingsvooruitzichten van het NIS stellen ons in staat beter zicht te krijgen op de te verwachten evolutie van de kinderbevolking.

Naast een update van het cijfermateriaal zijn er een aantal inhoudelijke aanvullingen. Voor het eerst worden er ook gegevens over de vrijetijdsbesteding van jonge kinderen opgenomen, is er meer aandacht voor de woonomstandigheden, wordt nog meer de diversiteit van de gezinnen van jonge kinderen in kaart gebracht, gaan we uitvoerig in op – al dan niet afgebroken - tienerzwangerschappen.

De geleidelijke uitbreiding naar de hele groep kinderen in Vlaanderen wordt voortgezet: meer en meer worden naast gegevens over de zeer jonge kinderen, ook gegevens opgenomen over kinderen tot de adolescentie.

Deze publicatie wil een referentiewerk zijn voor iedereen die in Vlaanderen betrokken is bij de zorg voor het jonge kind of wenst te weten hoe het gaat met het jonge kind in Vlaanderen. Benchmarks uit een selectie van Europese landen worden eveneens aangereikt.

Bea Buysse
wetenschappelijk adviseur
Kind en Gezin

Hoofdstuk 1.

DE KINDERBEVOLKING: MINDER JEUGD?

Het aantal geboorten is in 2001 verder gedaald. Het dieptepunt van 60 000 geboorten zal wellicht spoedig – in 2004? - worden gepasseerd. Volgens recentelijk opgemaakte bevolkingsvooruitzichten zal dit in 2004 zijn. Dit heeft te maken met het feit dat het aantal potentiële ouders steeds maar kleiner wordt. Door deze krimp van het aantal potentiële ouders wordt het aantal kinderen kleiner.

In dit hoofdstuk stellen we eerst een aantal basiscijfers voor. Daarna volgt een duiding bij deze cijfers en bij de evoluties, en plaatsen we de cijfers in een Europese context.

Naast de kinderen die in Vlaanderen worden geboren, zijn er ook nog kinderen die uit het buitenland komen: immigranten, met inbegrip van geadopteerde kinderen en asielzoekers. Ook deze cijfers worden toegelicht.

1. Aantal geboorten

In 2001 werden in het *Vlaams Gewest* 61 697 kinderen levend geboren (voorlopig cijfer). Tegenover 2000 is het geboortecijfer licht gedaald (-0,3%) (zie tabel 1.1 en grafiek 1.2). Het geboortecijfer in het Vlaams Gewest kende in 2001 een nieuw absoluut laagtepunt sinds de Tweede Wereldoorlog.

Geboorten

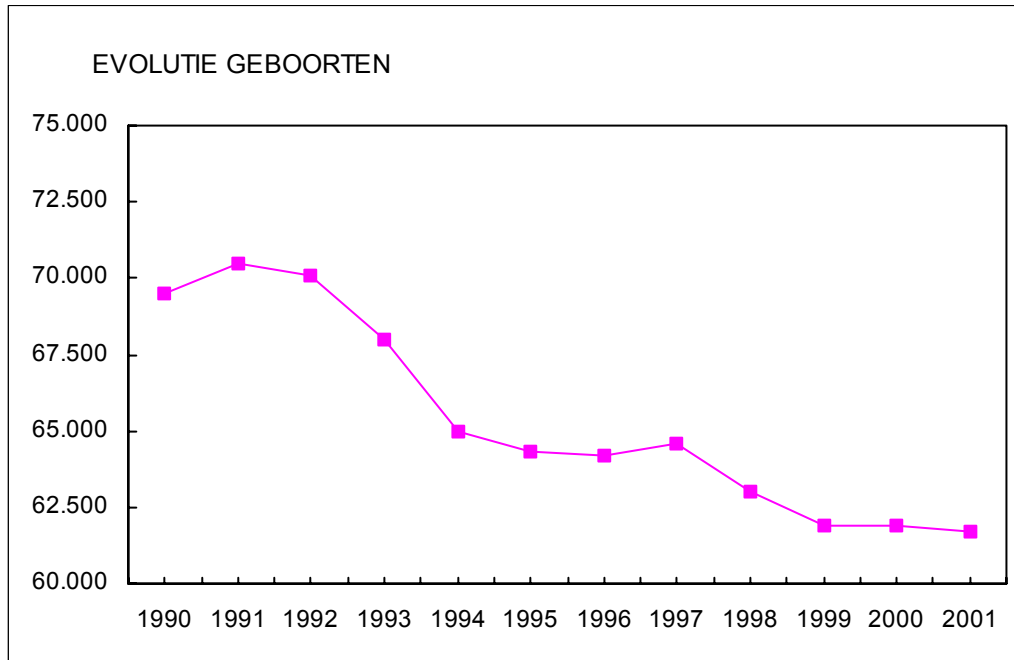

2000	61 877
2001	61 697*

1.1 Aantal levendgeborenen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Loop van de bevolking
* Voorlopig cijfer

1.2 Evolutie van het aantal geboorten in het Vlaams Gewest sinds 1990

Bron: NIS - Loop van de bevolking

In tabel 1.3 geven we het aantal geboorten *per provincie* weer (voorlopige cijfers). In alle provincies, uitgezonderd in de provincie Antwerpen, lag het aantal geboorten lager dan in 2000. De daling bedraagt -1,1% in West-Vlaanderen, -1,5% in Limburg en -1,6% in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen. In de provincie Antwerpen nam het geboortecijfer toe met 2,7%.

Geboorten per provincie

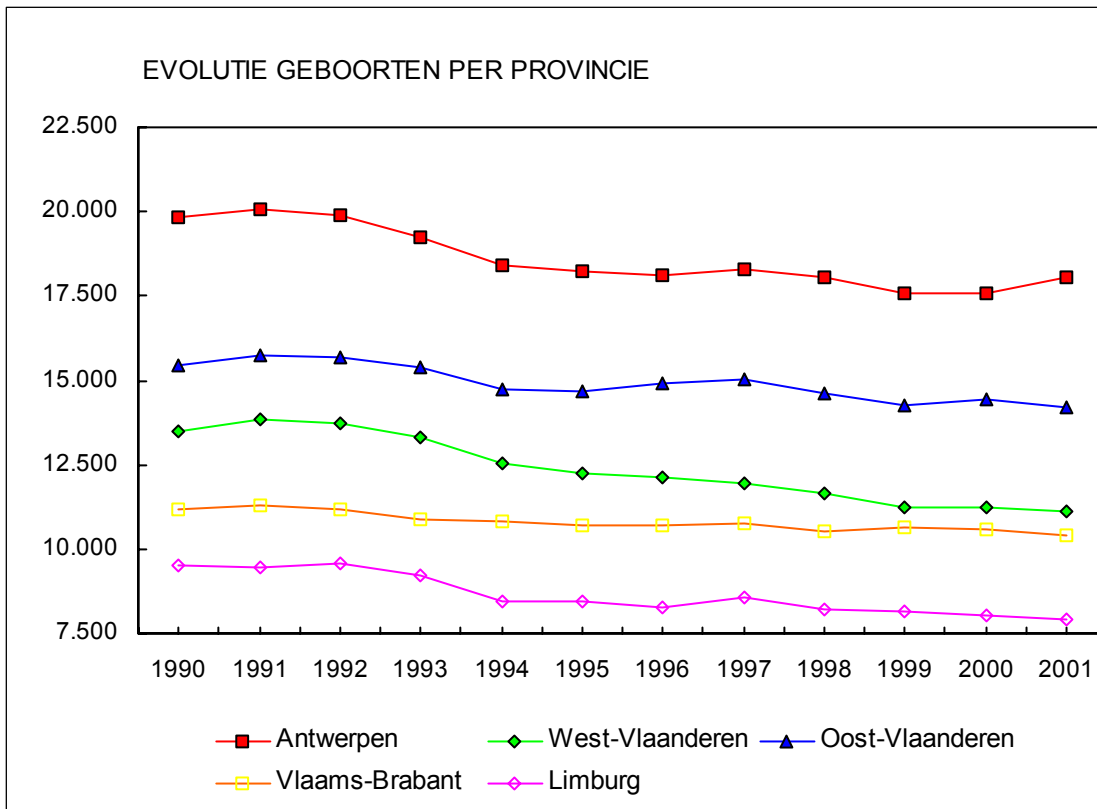
	2000	2001*
Antwerpen	17 579	18 057
Vlaams-Brabant	10 562	10 392
West-Vlaanderen	11 253	11 127
Oost-Vlaanderen	14 454	14 217
Limburg	8 029	7 904

1.3 Aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS - Loop van de bevolking

* Voorlopige cijfers

1.4 Evolutie van het aantal levendgeborenen per provincie
Bron: NIS - Loop van de bevolking

Een aantal kinderen wordt geboren samen met een broertje of een zusje. Het gaat om ongeveer 3,7% van de kinderen. Het aantal kinderen dat tot een meerling behoort is licht dalend, als gevolg van een daling van het aantal drielingen (zie tabel 1.5).

Aantal meerlingen

	1999	2000
Aantal tweelingen	1 097	1 100
Aantal drielingen	31	17
Aantal vierlingen	1	1
Percentage kinderen dat deel uitmaakt van een meerling	3,8	3,7

1.5 Aantal meerlingen en percentage kinderen dat deel uitmaakt van een meerling – Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

2. Immigratie, adoptie, asielzoekers

Naast de kinderen die in Vlaanderen worden geboren, zijn er de kinderen die in Vlaanderen immigreren, hetzij vanuit het Waals of het Brussels Gewest, hetzij vanuit het buitenland.

Aansluitend hierbij presenteren we ook cijfers over adoptie – adoptie in Vlaanderen is in hoofdzaak interlandelijke adoptie – en cijfers over minderjarige asielzoekers.

2.1. Immigratie

In 2000 migreerden 4601 kinderen onder de 12 jaar vanuit het buitenland naar het Vlaams Gewest. Dit cijfer ligt

ongeveer 4,9% lager dan in 1999. *Vanuit het Brussels of het Waals Gewest* waren er 3466 migraties. Het aantal migraties vanuit een ander gewest ligt eveneens lager dan in 1999 (zie tabel 1.6).

Immigratie	Vanuit een ander gewest		Buitenlandse migratie	
	1999	2000	1999	2000
Kinderen onder de 3 jaar	1 156	1 063	1 183	1 232
Kinderen van 3 tot 6 jaar	1 089	948	1 426	1 351
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 607	1 455	2 230	2 018
Totaal	3 852	3 466	4 839	4 601

1.6 Aantal kinderen onder de 12 jaar dat migreert naar het Vlaams Gewest vanuit een ander gewest en vanuit het buitenland

Bron: NIS – Loop van de bevolking

2.2. Adoptie

In de loop van 2001 hebben de *erkende adoptiediensten** in totaal 202 kinderen *geplaatst voor adoptie*. Dit waren er 43 minder dan in 2000. Het ging meestal om plaatsingen van kinderen afkomstig uit het buitenland (85,6%) (zie tabel 1.7 en grafiek 1.8).

De uit het buitenland afkomstige kinderen kwamen vooral uit India, Haïti, China, Vietnam, Ethiopië en de Filipijnen (zie tabel 1.7).

Op het moment van de plaatsing in het gezin waren 43,1% van de kinderen jonger dan 1 jaar, 32,7% tussen 1 en 2 jaar oud. Ongeveer 24% van de kinderen was 2 jaar of ouder (zie tabel 1.9).

De gemiddelde leeftijd bedroeg 1,1 jaar en dit was een daling tegenover 2000. In 2000 bedroeg de gemiddelde leeftijd 1,5 jaar.

In 48,5% van de adopties werd het kind opgenomen in een kinderloos gezin. Bij plaatsing in een gezin met kinderen was het adoptiekind meestal jonger dan de kinderen van het gezin. Er werden geen kinderen geplaatst samen met een (of meerdere) ander(e) kind(eren) (zie tabel 1.10).

De adoptieouders waren meestal tussen 30 en 45 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader was 37,1 jaar, die van de adoptiemoeder 35,8 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader en van de adoptiemoeder bleef nagenoeg ongewijzigd. In totaal 6 kinderen hebben geen adoptievader en 2 kinderen hebben geen adoptiemoeder.

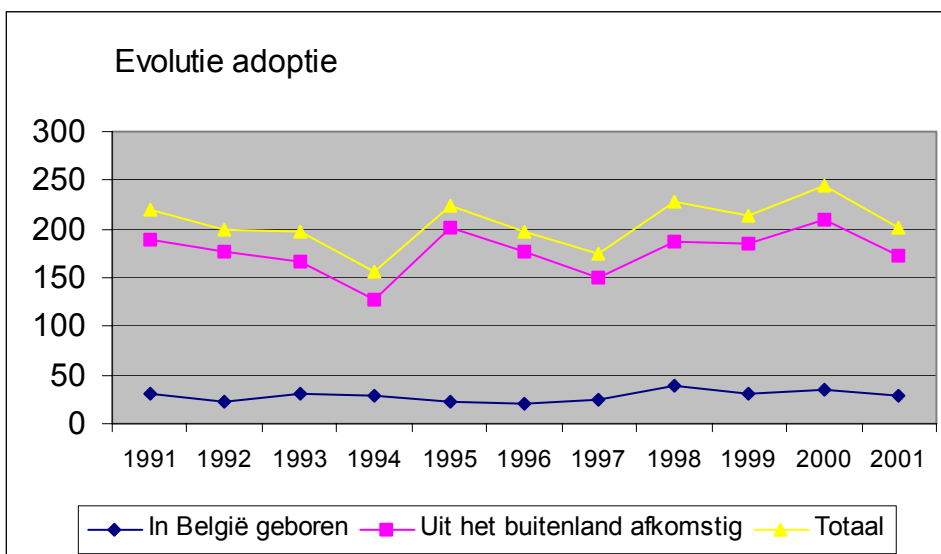
* *Over het aantal vrije adopties, m.a.w. adopties die niet worden gerealiseerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend*

Geadopteerde kinderen

	2000		2001	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	35	14,3	29	14,4
Uit het buitenland afkomstig				
India	35	14,3	32	15,8
Haïti	23	9,4	31	15,3
China	34	13,9	29	14,4
Vietnam	27	11,0	25	12,4

Ethiopië	31	12,7	17	8,4
de Filipijnen	19	7,8	11	5,4
Rusland	10	4,1	7	3,5
Roemenië	15	6,1	5	2,5
Ecuador	2	0,8	4	2,0
Sri Lanka	3	1,2	3	1,5
Bulgarije	2	0,8	3	1,5
Colombia	2	0,8	3	1,5
Thailand	1	0,4	2	1,0
Zuid-Afrika	2	0,8	1	0,5
Moldavië	2	0,8	0	0,0
Chili	1	0,4	0	0,0
El Salvador	1	0,4	0	0,0
<i>Totaal uit het buitenland afkomstig</i>	<i>210</i>	<i>85,7</i>	<i>173</i>	<i>85,6</i>
Totaal	245	100,0	202	100,0

1.7 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst
Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

1.8 Evolutie van het aantal voor adoptie geplaatste kinderen sinds 1991
Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie

Leeftijd adoptie

In verstreken jaren	2000		2001	
	Aantal	%	Aantal	%
0 jaar	112	45,7	87	43,1
1 jaar	64	26,1	66	32,7

2 jaar	25	10,2	22	10,9
3 jaar	16	6,5	15	7,4
4 jaar	10	4,1	3	1,5
5 - 9 jaar	11	4,5	6	3,0
10 - 14 jaar	7	2,9	3	1,5
Totaal	245	100,0	202	100,0

1.9 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie
Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

Plaats in de kinderrij

	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	90	44,6
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	8	4,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als bovenste in de kinderrij	3	1,5
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	99	49,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind binnen in de kinderrij	2	1,0
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen	0	0,0
Totaal	202	100,0

1.10 Voor adoptie geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin – 2001
Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie

2.3. Minderjarige asielzoekers*

Jonge asielzoekers komen *België* binnen, met of zonder ouders. In 2001 bedroeg het aantal minderjarigen dat zelf een asielaanvraag indiende 747. Het aantal minderjarige asielaanvragers lag heel wat lager dan in 2000; toen waren er 1332 minderjarige asielaanvragers. Het aantal minderjarigen ingeschreven op de asielaanvraag van een ouder is niet bekend.

* *Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Statenlozen, Bureau Niet-Begeleide Minderjarigen*

3. Aantal jonge kinderen

Op 1 januari 2001 telde het *Vlaams Gewest* 187 226 kinderen onder de 3 jaar; van 3 tot 6 jaar waren er 196 182 kinderen en van 6 tot 12 jaar waren er 421 680 kinderen (zie tabel 1.11). Tegenover 2000 is de groep kinderen onder de 3 jaar in het *Vlaams Gewest* gedaald met 2599 kinderen (-1,4%), de groep kinderen van 3 tot 6 jaar is gedaald met 911 (-0,5%) en de groep kinderen van 6 tot 12 jaar met 2163 (-0,5%) (zie grafiek 1.12).

Het aandeel van kinderen onder de 3 jaar in de bevolking bedraagt 3,15%, het aandeel van kinderen onder de 12 jaar 13,53%. Dit aandeel is licht gedaald tegenover 2000 (zie tabel 1.11).

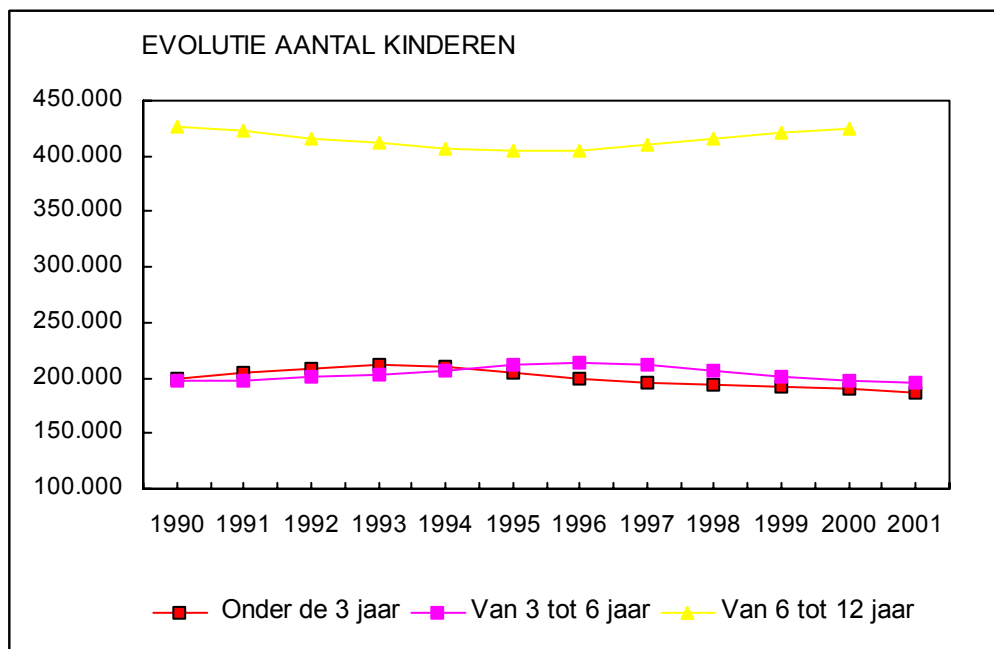

Jonge kinderen

	Aantal		Aandeel in bevolking	
	2000	2001	2000	2001
Aantal kinderen onder de 3 jaar	189 825	187 226	3,20	3,15
Aantal kinderen van 3 tot 6 jaar	197 093	196 182	3,32	3,30
Aantal kinderen van 6 tot 12 jaar	423 843	421 680	7,14	7,08
Totaal aantal kinderen onder de 12 jaar	810 761	805 088	13,65	13,53

1.11 Aantal jonge kinderen in het Vlaams Gewest en aandeel in de bevolking (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

Grafiek 1.12 Evolutie van het aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaams Gewest (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

Slechts een beperkt aantal kinderen in het Vlaams Gewest heeft *niet de Belgische nationaliteit*: 5,4%. Hierbij moet worden opgemerkt dat het nationaliteitscriterium niet erg geschikt is om de personen van vreemde herkomst zichtbaar te maken, gezien de verruimde mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verkrijgen.

Van ongeveer 16,5% van de kinderen geboren in 2001 is de moeder niet van Belgische origine. Dit wil zeggen dat de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.

Allochtone kinderen

Antwerpen	23,0
Vlaams-Brabant	13,4
West-Vlaanderen	8,2
Oost-Vlaanderen	12,9
Limburg	23,9

Vlaams Gewest **16,5**

1.13 Kinderen geboren in 2001: percentage kinderen waarvan de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naar gelang van de provincie – Vlaams Gewest
Bron: Kind en Gezin - Ikaros

Naar gelang van de provincie zijn er grote verschillen. Limburg en Antwerpen hebben het hoogste percentage kinderen van niet-Belgische origine, respectievelijk 23,9 en 23%.

In de provincie Vlaams-Brabant bedraagt het 13,4% en in Oost-Vlaanderen 12,9%. West-Vlaanderen heeft het laagste percentage kinderen van niet-Belgische origine, nl. 8,2% (zie tabel 1.13).

De belangrijkste herkomstlanden zijn Marokko, Turkije, Nederland en Joegoslavië. 3,3% van de kinderen geboren in 2001 zijn van Marokkaanse origine, 2,8% van Turkse origine, 1,6% van Nederlandse en 0,9% van Joegoslavische origine.

4. Vooruitzichten

4.1. Vooruitzichten inzake het aantal geboorten

Inzake vruchtbaarheid is er momenteel veeleer sprake van een *bestending* van een *gedragspatroon* dan van een ommekeer*.

Uit de "European Values Studies" blijkt dat de opvattingen van de jongste bevroegde generatie (geboren tussen 1961 en 1972) over gezinswaarden zoals de wederzijdse plichten van ouders en kinderen, het waarderen van het intacte gezin, kinderen als droomvervulling enz. niet afwijken van de opvattingen van de haar voorafgaande generatie. Er is geen herstel van de "traditionele familie" in de maak. De verschillende leefvormen trekken een vrij stabiel aandeel in de bevolking aan. In demografisch gedrag vertaald betekent dit dat het uitstelgedrag vooralsnog niet wordt omgebogen. Ten hoogste is er sprake van een vertraging in het verder doorzetten van het uitstel van huwelijken en geboorten.

Ook op basis van de economische theorieën kunnen we momenteel niet tot andere conclusies komen.

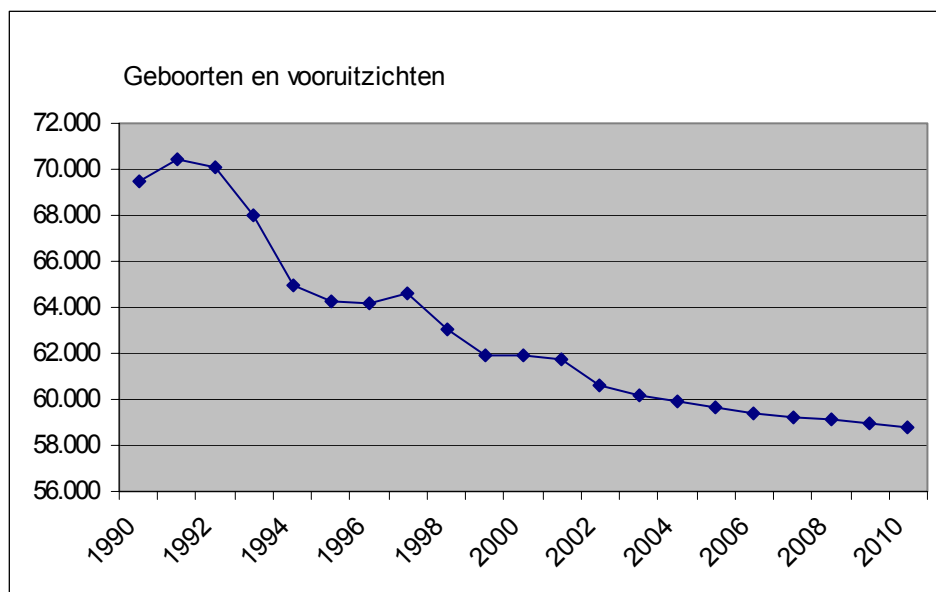
De *neoklassieke economische theorie* verklaarde de tweede demografische transitie, die te typeren is als uitstelgedrag inzake huwelijken en vruchtbaarheid, vanuit een bewuste kosten-batenafweging. De zogenoemde "opportunity costs" verbonden aan het moederschap blijven zeer aanzienlijk en de tewerkstelling van vrouwen tussen 25 en 34 jaar is in Vlaanderen nooit zo hoog geweest als vandaag. Een kentering in de economische autonomie van vrouwen is niet in aantocht, zodat men vanuit de neoklassieke economische theorie niet anders kan dan verwachten dat de demografische uitstelbeweging zich voortzet en het huwelijk als institutioneel kader verder verzwakt.

Ook vanuit de *Easterlin-visie*, een andere belangrijke theorie bij de verklaring van de tweede demografische transitie, kunnen we moeilijk een ommekeer verwachten. In deze theorie wordt een link gelegd tussen enerzijds de vruchtbaarheid en anderzijds de consumptie-aspiraties, zoals gegroeid tijdens de jeugdfase, en de mogelijkheden van mannen en vrouwen om via tewerkstelling en carrière daartoe het nodige inkomen te verwerven.

De generaties geboren in de jaren zeventig hebben zeer hoge consumptie-aspiraties: uit onderzoek blijkt dat zij voorrang geven aan materiële welvaart en carrière. Verder is er ook de scherpe concurrentie op de arbeidsmarkt. Ook op basis van dit verklaringsmodel is een verdere demografische uitstelbeweging te verwachten.

Eind 2001 publiceerde het NIS nieuwe bevolkingsvooruitzichten voor de *periode 2000-2050*. Verwacht wordt dat het aantal geboorten licht zal dalen. In 2010 zouden er nog maar ongeveer 58 779 geboorten zijn. Tegenover het voorlopige geboortecijfer van 2001 is dit een daling met ongeveer 4,7% (zie grafiek 1.14). In tabel 1.15 zijn de bevolkingsvooruitzichten per provincie opgenomen.

* Zie Deboosere P., Lesthaeghe R., Surkijn J., Boulanger P.M., Lambert A., Huishoudens en Gezinnen, NIS, monografie nr. 4, 1997

1.14 Evolutie van het aantal geboorten sinds 1990 en vooruitzichten tot 2010 - Vlaams Gewest

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking

NIS – Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

Geboorten en vooruitzichten per provincie

	1990	1995	2000	2005	2010
Antwerpen	19 811	18 228	16 989	16 712	16 757
Vlaams-Brabant	11 173	10 697	10 509	10 251	10 108
West-Vlaanderen	13 513	12 226	11 398	11 113	10 906
Oost-Vlaanderen	15 454	14 687	14 065	13 497	12 962
Limburg	9 541	8 462	8 034	8 059	8 046

1.15 Evolutie van het aantal geboorten sinds 1990 en vooruitzichten tot 2010 per provincie

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking

NIS – Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

4.2. Vooruitzichten inzake het aantal kinderen

Het aantal kinderen zal in 2010 wellicht heel wat lager liggen dan vandaag. In de Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 wordt geraamd dat er in 2010 nog slechts 178 454 kinderen jonger dan 3 jaar zullen zijn tegenover 187 226 op 1 januari 2001 (-4,7%).

Voor de kinderen van 3 tot en met 5 jaar wordt gerekend met een daling van 196 182 naar 182 864 (-6,8%) en voor de kinderen van 6 tot en met 11 jaar van 421 680 naar 379 879 (-9,9%) (zie tabel 1.16 en grafiek 1.17).

Vooruitzichten aantal kinderen

	Situatie op 01.01.2001	Vooruitzichten voor	
		31.12.2005	31.12.2010
0 – 2 jaar	187 226	181 263	178 454
3 – 5 jaar	196 182	187 413	182 864

6 – 11 jaar

421 680

397 348

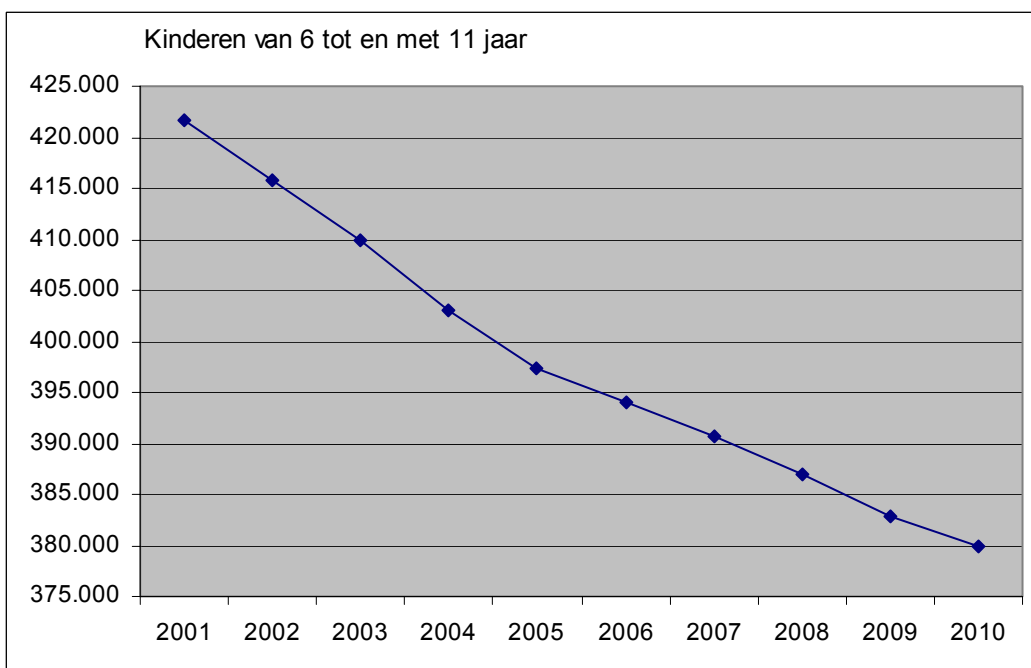
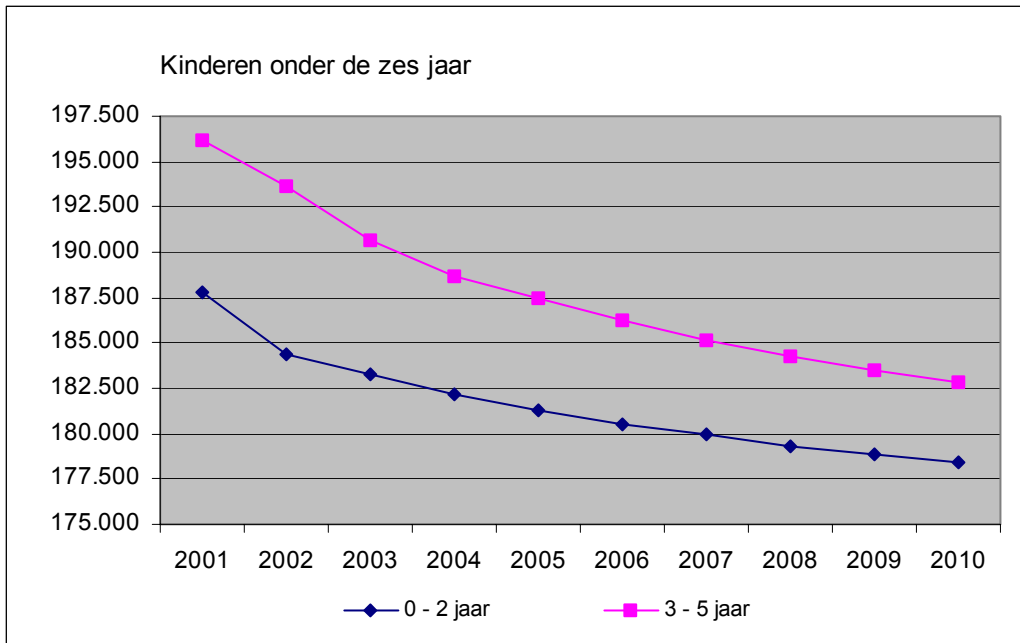
379 879

1.16 Vooruitzichten inzake het aantal kinderen in het Vlaams Gewest voor 2005 en 2010 naar gelang van de leeftijd

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking

NIS - Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

Vooruitzichten aantal kinderen 2002-2010

1.17 Vooruitzichten inzake aantal kinderen in het Vlaams Gewest tot 2010 (op 31.12) naar gelang van de leeftijd

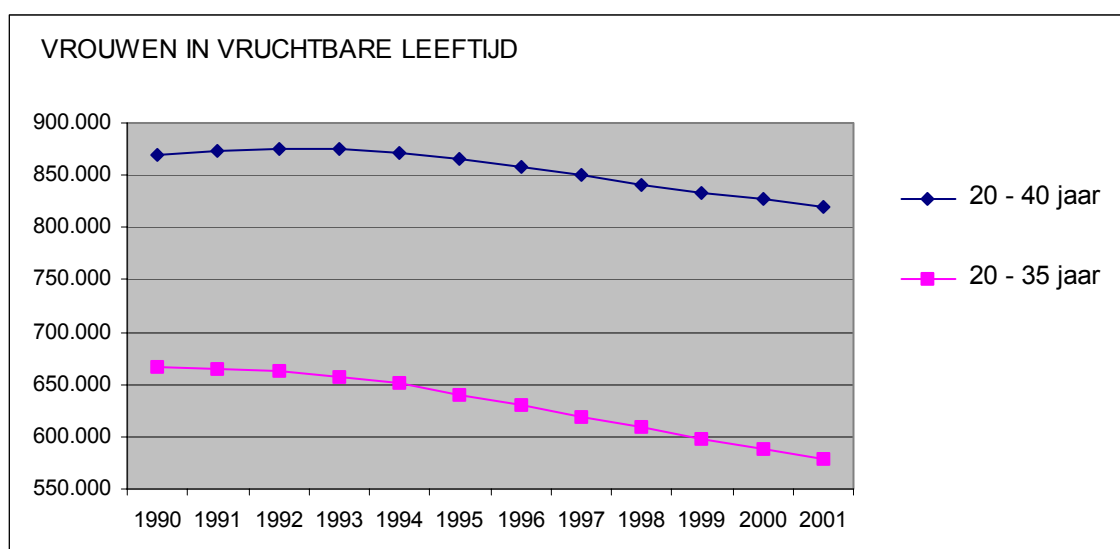
– Vergelijking met het aantal kinderen op 1 januari 2001
Bron: NIS - Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

5. Ter verklaring

Een aantal maatschappelijke factoren zijn van invloed op het geboortecijfer. Hierna gaan we in op het aantal vrouwen, het vruchtbaarheidscijfer, de leeftijd waarop vrouwen zwanger worden, abortus, tienermoeders en abortussen bij tieners, geboorten buiten of binnen een huwelijksrelatie en de kinderwens.

5.1. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd

Een belangrijke bepalende factor voor de evolutie van het aantal geboorten is de *evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar*, de leeftijd waartoe de meeste bevallen vrouwen behoren. De daling van het aantal vrouwen in de leeftijd van 20 tot 40 jaar zet zich voort. Begin 2001 waren er 0,9% minder vrouwen van 20 tot 40 jaar dan begin 2000. Bekijkt men de groep vrouwen van 20 tot 35 jaar, dan bedraagt de daling 1,3% (zie grafiek 1.18).

1.18 Evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar en van 20 tot 35 jaar in het Vlaams Gewest sinds 1990 (op 1 januari)

Bron: NIS – Loop van de bevolking

5.2. Vruchtbaarheidscijfer

In 1995 (meest recente cijfer) bedroeg het *gemiddelde aantal kinderen per vrouw* in het Vlaams Gewest 1,5020 (zie tabel 1.19). De vruchtbaarheid ligt dus ver onder de vervangingsfactor. Er wordt van uitgegaan dat een vruchtbaarheidscijfer van 2,1 noodzakelijk is voor de vervanging van de generatie.

Vruchtbaarheidscijfer

1990	1,5503
1991	1,5794
1992	1,5806
1993	1,5543
1994	1,4996

1995 1,5020

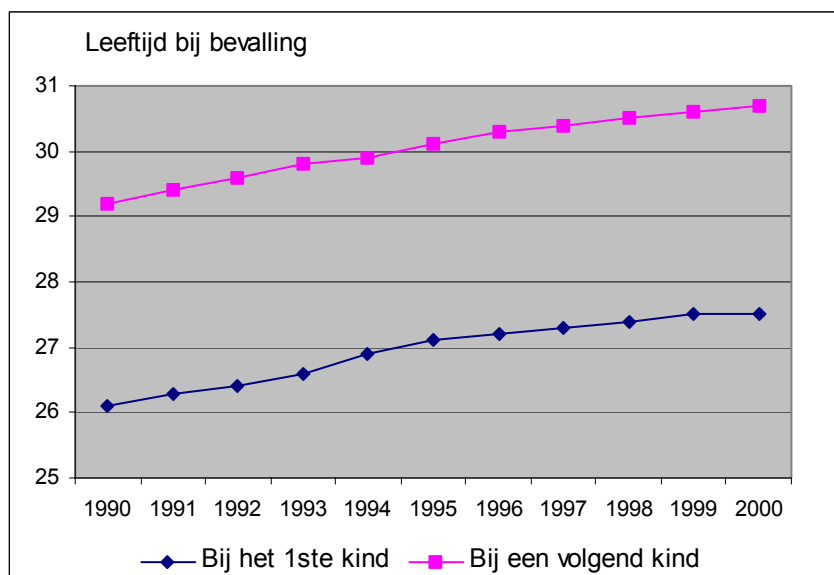

1.19 Totaal vruchtbaarheidscijfer – Vlaams Gewest

Bron: NIS – Bevolkingsstatistieken

5.3. Zwanger worden: geen verder uitstel meer?

In 2000 bedroeg de gemiddelde leeftijd 27,5 jaar bij een eerste kind en 30,7 jaar bij een volgend kind. In de voorbije periode, sinds 1990, was er een lichte maar aanhoudende stijging van de *gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling*, zowel bij het eerste kind als bij een volgend kind. In 2000 zien we voor het eerst een stagnatie bij de vrouwen die bevallen van een eerste kind. Is dit het einde van een verder uitstellen van het krijgen van een eerste kind? (zie grafiek 1.20)

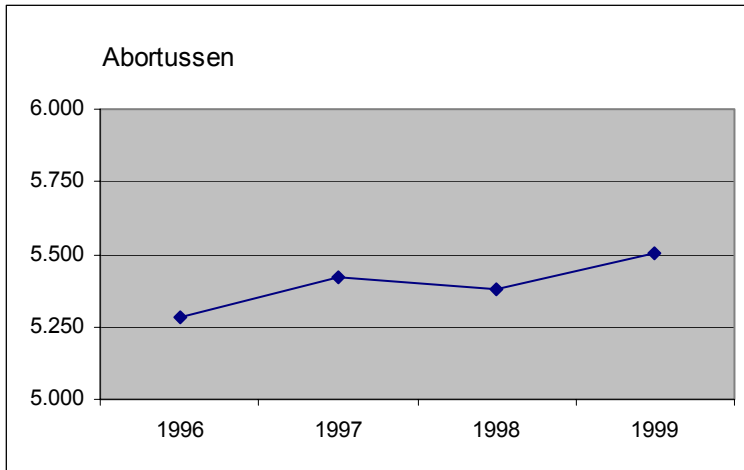
1.20 Gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling (in jaren)

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie – Perinatale activiteiten in Vlaanderen

5.4. Abortus: een beperkt aantal zwangerschappen wordt vrijwillig afgebroken

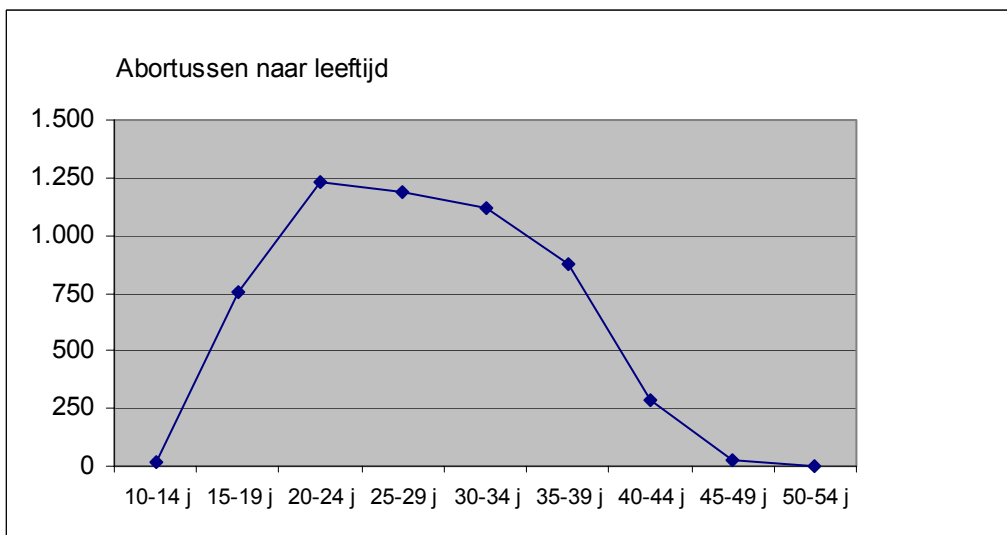
Een aantal zwangerschappen worden niet uitgedragen, maar vrijwillig onderbroken. In Vlaanderen kunnen zwangere vrouwen terecht in abortuscentra of in ziekenhuizen. Het aantal legale abortussen in deze centra en in ziekenhuizen bedroeg in 1999 5502.

Dit aantal ligt ongeveer 4% hoger dan in 1996, het eerste jaar waarvoor de Nationale Evaluatiecommissie over gegevens beschikt (grafiek 1.21 en grafiek 1.22; zie ook punt 5.5).

1.21 Evolutie aantal abortussen bij vrouwen wonend in het Vlaams Gewest

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

1.22 Aantal abortussen bij vrouwen wonend in het Vlaams Gewest naar leeftijd – 1999

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

5.5. Zwangerschappen bij tieners: tienermoeders en abortussen bij tieners

Er bestaat een samenhang tussen tienerzwangerschap en een risicovolle situatie voor moeder en kind.

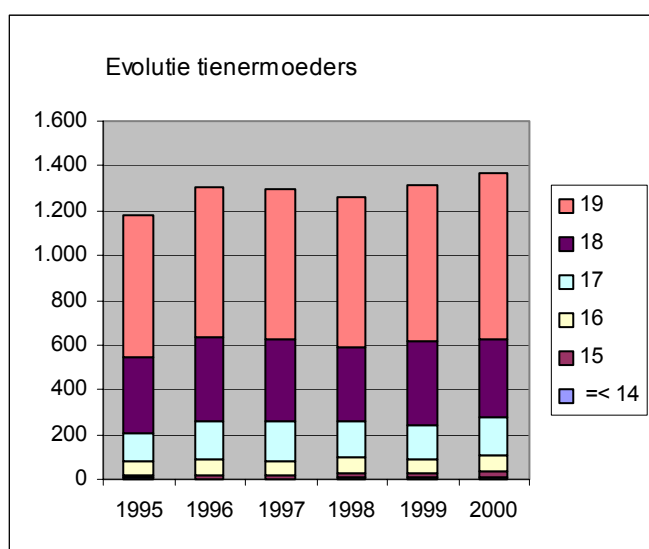
Tiernermoeders verlaten vroegtijdig de school, hebben meer kans op armoede en meer kans om alleenstaande moeder te zijn. Kinderen van tienermoeders hebben meer kans op een laag geboortegewicht, op sterfte binnen het eerste levensjaar, en meer kans om zelf een tienermoeder te worden.

Tiernermoederschap is in Vlaanderen vrij uitzonderlijk. In 2000 was slechts 2,2% van de bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. Sedert 1995 steeg dit percentage van 1,9% naar 2,2%, voornamelijk als gevolg van een toename van bevallingen bij vrouwen van 19 jaar (zie tabel 1.23 en grafiek 1.24).

Tienermoeders

	1999	2000
14 jaar of jonger	7	8
15 jaar	22	26
16 jaar	64	74
17 jaar	146	167
18 jaar	379	352
19 jaar	695	744
Totaal jonger dan 20 jaar	1 313	1 371

1.23 Aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

1.24 Evolutie van het aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

Het aantal tienerzwangerschappen ligt evenwel heel wat hoger dan het aantal bevallingen van vrouwen jonger dan 20 jaar. In 1999 bedroeg het aantal tienerzwangerschappen – bevallingen en abortussen samen – 2080, waarvan 1313 bevallingen en 767 abortussen. Voor 100 tienermoeders zijn er dus ruim 50 die een abortus ondergingen (zie tabel 1.25 – zie ook 5.4).

Het ging evenwel voornamelijk om vrouwen in de leeftijdsklasse 15 tot 19 jaar. Beneden de 15 jaar waren er in 1999 in totaal maar 15 abortussen tegenover “slechts” 7 bevallingen.

Abortussen bij tieners

	1996	1997	1998	1999
Aantal				
10 – 14 jaar	16	24	24	15
15 – 19 jaar	755	719	776	752

Totaal 10 – 19 jaar	771	743	800	767
Per 100 bevallingen				
10 – 19 jaar	59,0	57,2	61,0	56,0

1.25 Evolutie van het aantal abortussen en van het aantal abortussen per 100 bevallingen bij vrouwen jonger dan 20 jaar

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

5.6. Geboorten en huwelijk

In het Vlaams Gewest wordt het overgrote deel van de kinderen *geboren binnen een huwelijksrelatie*.

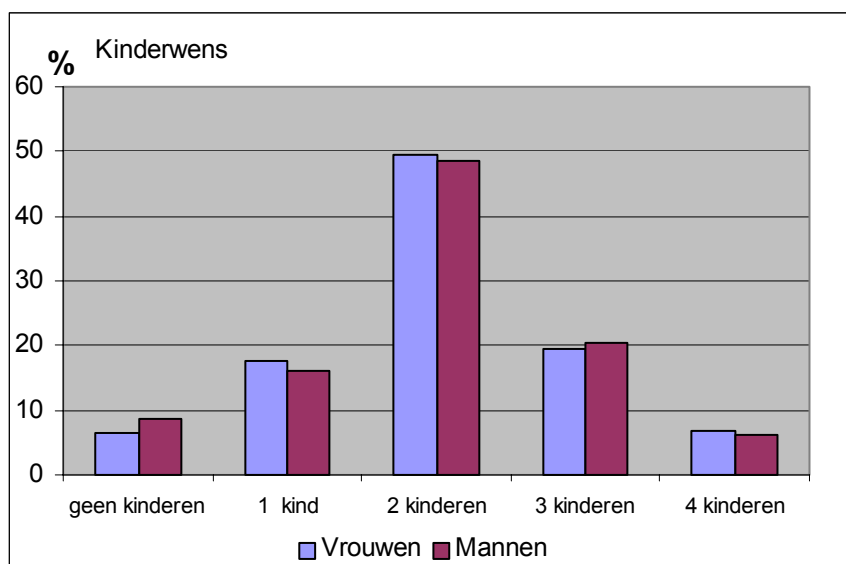
In 1996 (meest recente cijfer) werd 86,6% van de kinderen geboren binnen een huwelijksrelatie. Het aantal kinderen dat geboren wordt buiten een huwelijksrelatie neemt licht maar voortdurend toe: van 7% in 1990 tot 13,4% in 1996.

5.7. Kinderwens*

Bevraagd over hun kinderwens zeggen de meeste vrouwen dat zij twee kinderen wensen (49,4%). De concentratie rond het kindertal 2 is opmerkelijk.

Ongeveer eenzelfde percentage vrouwen wenst 1 of 3 kinderen, nl. 17,6% en 19,6%, en eveneens ongeveer eenzelfde percentage wenst geen of vier kinderen, nl. 6,6% en 6,8%. De mannen vertonen nagenoeg eenzelfde beeld (zie grafiek 1.26).

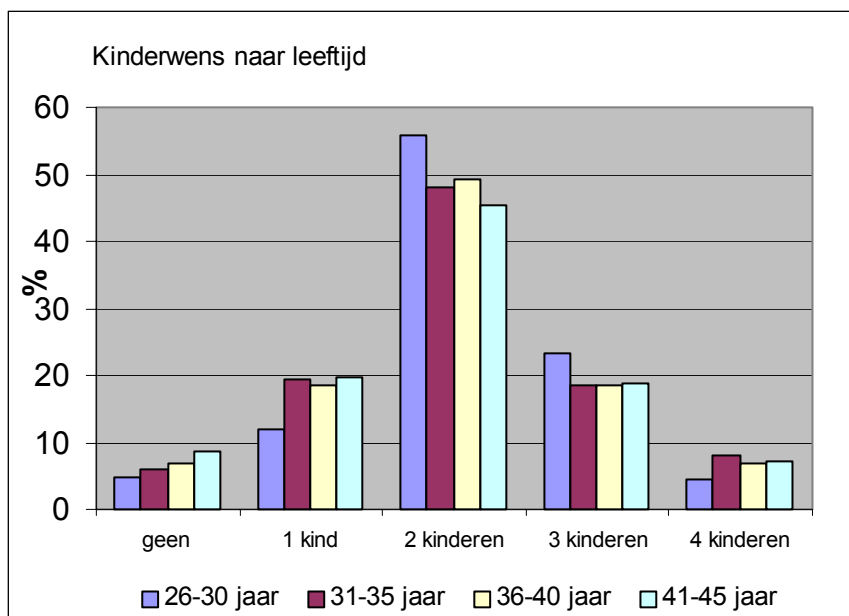
Dit blijkt uit het NEGO V- vervolgonderzoek dat plaatshad in de periode november 1996 – februari 1997.

1.26 Kinderwens bij vrouwen en mannen van 26 tot 45 jaar in Vlaanderen

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V- vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

Naar gelang van de leeftijd op het moment van de bevraging zijn er lichte verschillen. Bij de vrouwen uit de jongste bevroagde leeftijdsgroep – 26 tot 30 jaar – zijn er relatief meer die kiezen voor twee kinderen: 55,7%. Iets minder vrouwen uit die leeftijdsklasse opteren voor geen of voor vier kinderen (zie grafiek 1.27).

1.27 Kinderwens in Vlaanderen bij vrouwen naar gelang van de leeftijd

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

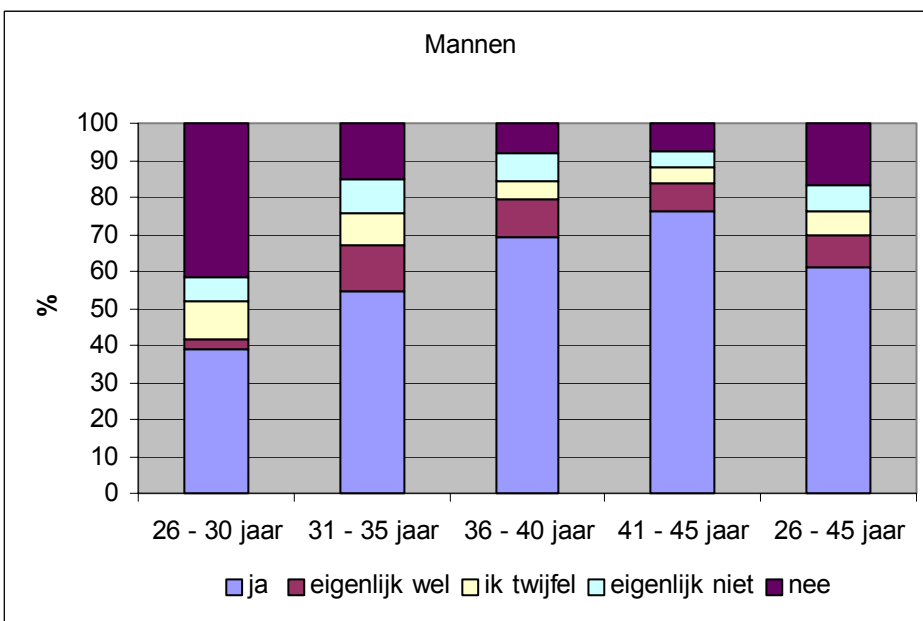
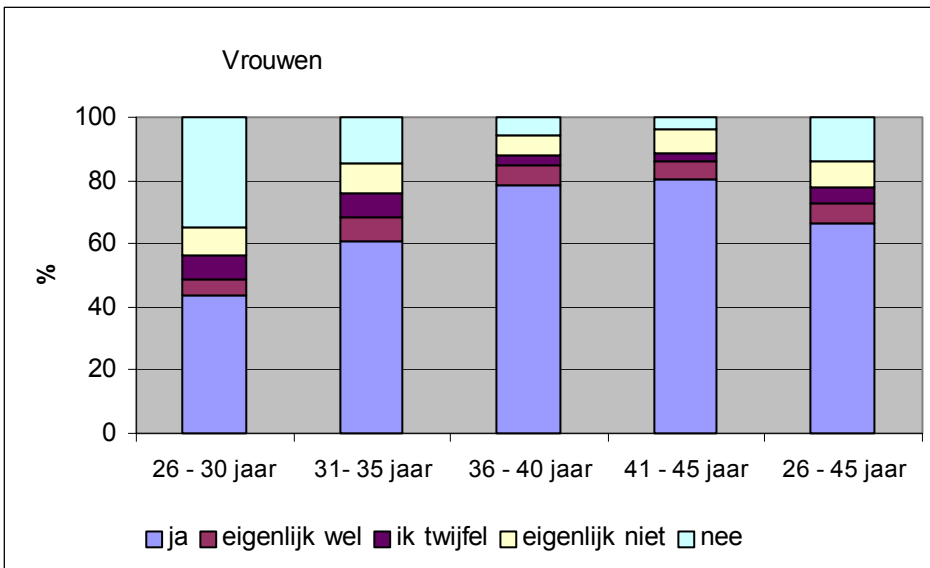
Vrouwen van 41 tot 45 jaar blijken hun kinderwens in hoge mate te hebben gerealiseerd: 80,3% zegt dat het aantal kinderen dat zij heeft, overeenstemt met haar voorkeur (zie grafiek 1.28).

Hierbij moet worden opgemerkt dat de gewenste en de feitelijke situatie op hetzelfde moment werden bevraagd, zodat er een proces van onderlinge afstemming kon plaatsvinden.

Bij de vergelijking tussen het gewenste en het feitelijk gerealiseerde kindertal moet men er mee rekening houden dat er ook factoren meespelen waar beleidsmaatregelen hooguit indirect een invloed op kunnen uitoefenen, zoals subfertiliteit, kenmerken van de gezinsvorm enz.

* *Kinderwens: in het onderzoek werd gevraagd naar het verwachte aantal kinderen*

Overeenstemming tussen huidig aantal kinderen en kinderwens

1.28 Overeenstemming tussen het huidige aantal kinderen en de voorkeur bij mannen en vrouwen naar gelang van de leeftijd – Vlaanderen

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

6. De Europese context

Hoe moeten we het geboortecijfer en de evoluties inzake geboorten in Vlaanderen situeren in Europa? De gegevens over Vlaanderen worden vergeleken met de gegevens over België en een aantal Europese landen, nl. Nederland, Duitsland en Frankrijk als aangrenzende landen en verder Italië (als zuiders land), Zweden (als noordelijk land) en Groot-Brittannië.

6.1. Geboorten

In de tabellen 1.29, 1.30 en 1.31 worden een aantal cijfers over de geboorten vanaf 1990 weergegeven: het aantal geboorten, de procentuele evolutie van het geboortecijfer en het aantal geboorten per 1000 inwoners. In de bestudeerde landen noteren we een toch wel zeer verschillende evolutie tegenover 2000 (zie tabel 1.29).

Alleen in België en in Zweden was er een lichte stijging van het aantal geboorten.

In het begin van de jaren 90 lag het aantal geboorten in de meeste van de bestudeerde landen hoger (België en Italië) tot veel hoger (Duitsland, Groot-Brittannië en vooral Zweden). Alleen in Nederland en Frankrijk ligt het geboortecijfer in het voorbije jaar (2001) iets hoger dan in 1990.

De cijfers voor 2001 zijn evenwel nog maar ramingen.

In de hele EU zouden er 4,03 miljoen geboorten zijn geweest in 2001 (raming), een daling met ongeveer 0,5% tegenover 2000.

Het *totale vruchtbaarheidscijfer* ligt overal beneden het vervangingsniveau, waarvoor een cijfer van 2,10 kinderen per vrouw wordt vooropgesteld (zie tabel 1.32). Opmerkelijk is de sterke daling in Zweden van 1990 naar 1998-1999. In de andere bestudeerde landen zijn er kleine schommelingen in het vruchtbaarheidscijfer.

De leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, stijgt overal. De *gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling* ligt volgens de recentst beschikbare cijfers, in alle bestudeerde landen boven de 28 jaar. Nederland noteert de hoogste gemiddelde leeftijd, met 30,3 jaar (zie tabel 1.33).

De *tienvruchtbaarheid* ligt in België laag, net zoals in Frankrijk. In Italië, Nederland en Zweden ligt ze evenwel nog lager. Groot-Brittannië kent een hoog aantal geboorten bij vrouwen onder de 19 jaar (zie tabel 1.34 en 1.35).

Procreatie bij samenwonenden is in België nogal uitzonderlijk, maar stijgt toch. In 1999 werd 20,1% van de kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie.

In Duitsland en Nederland ligt dit iets hoger dan in België. Zweden, Frankrijk en Groot-Brittannië kennen een veel hoger percentage geboorten buiten een huwelijk.

In Italië ligt het percentage geboorten buiten een huwelijk laag (zie tabel 1.36).

In tabel 1.37 wordt een overzicht gegeven van het aantal *abortussen* per 1000 geboorten. Het Vlaams Gewest, België, Nederland en Duitsland kennen een laag aantal; Italië, Groot-Brittannië en vooral Zweden kennen een veel hoger aantal abortussen.

Geboorten

	1990	1995	1999	2000	2001	Vershil 2000-2001 (in %)
Vlaams Gewest	69 492	64 300	61 906	61 877	61 697*	-0,3%*
België	123 554	114 226	114 164	114 883	115 592**	+0,6%*
Duitsland	NB	765 221	770 744	760 000**	743 500**	-2,2%**
Frankrijk	762 407	729 609	744 100	778 000**	772 500**	-0,7%**
Groot-Brittannië	798 612	732 049	700 192	680 100**	669 000**	-1,6%**
Italië	569 255	525 609	523 463	560 100**	545 000**	-2,7%**
Nederland	197 965	190 513	200 445	206 619**	200 200**	-3,1%**
Zweden	123 938	103 422	88 173	89 700**	90 900**	+1,3%

1.29 Aantal levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2000*

Eurostat, *Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 19/2001*

Nederland, CBS, *Statline*

NB: niet beschikbaar (herenigd Duitsland vanaf 3 oktober 1990)

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Evolutie geboorten

	1990	1995	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	100,0	92,5	89,1	89,0	88,8*
België	100,0	92,5	92,4	93,0	93,6*
Duitsland	100,0(1)	92,2	92,9	91,6**	89,6**
Frankrijk	100,0	95,7	97,6	102,0**	101,3**
Groot-Brittannië	100,0	91,7	87,7	85,2**	83,8**
Italië	100,0	92,3	92,0	98,4**	95,7**
Nederland	100,0	96,2	101,3	104,2**	101,1**
Zweden	100,0	83,4	71,1	72,4**	73,3**

1.30 Evolutie van het aantal levendgeborenen sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2000* (eigen berekeningen)

Eurostat, *Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 19/2001*

(1) Betreft 1991

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Geboorten per 1000

	1990	1995	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	12,0	11,0	10,4	10,4	10,4*
België	12,4	11,3	11,2	11,2	11,2*
Duitsland	NB	9,4	9,4	9,2**	9,0**
Frankrijk	13,5	12,6	12,6	13,1**	13,1**
Groot-Brittannië	13,9	12,5	11,8	11,4**	11,2**
Italië	10,0	9,2	9,1	9,7**	9,4**
Nederland	13,3	12,4	12,7	13,0**	12,5**
Zweden	14,5	11,7	10,0	10,1**	10,2**

1.31 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2000*

Eurostat, *Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 19/2001*

NB: niet beschikbaar

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Vruchtbaarheidscijfer

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	1,55	1,50			
België	1,62	1,55	1,60	1,61	1,65*
Duitsland	NB	1,25	1,33	1,36	1,34*
Frankrijk	1,78	1,70	1,75	1,79	1,89*
Groot-Brittannië	1,83	1,71	1,71	1,68	1,64*
Italië	1,33	1,20	1,15	1,19	1,25*
Nederland	1,62	1,53	1,63	1,65	1,72*
Zweden	2,13	1,73	1,50	1,50	1,54*

1.32 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2000*

NIS, *Bevolkingsstatistieken*

NB: niet beschikbaar

* Voorlopige cijfers

Leeftijd bij bevalling

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	27,8	28,7	29,1	29,1	29,2
België	27,9	28,5			
Duitsland	27,6	28,3	28,6		
Frankrijk	28,3	29,0	29,3		
Groot-Brittannië	27,7	28,2	28,3	28,4	
Italië	28,9	29,7			
Nederland	29,3	30,2	30,6	30,6	30,7
Zweden	28,5	29,2	29,7	29,8	

1.33 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 1990 in enkele Europese landen
Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2000*
Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)
Nederland, CBS, Statline

Tienervruchtbaarheid

	1990	1995	1996	1997
België	8,6	6,7		
Duitsland	14,6	9,4	9,6	9,5
Frankrijk	9,2	6,9	6,8	6,7
Groot-Brittannië	27,0	22,0	22,9	
Italië	6,5	5,3		
Nederland	6,4	4,2	4,1	4,4
Zweden	9,8	6,1	5,5	5,0

1.34 Aantal geboorten per 1000 vrouwen onder de 19 jaar
Bron: Eurostat, *Key data in health 2000*

Tienerbevallingen

	1998	
	15 tot 17-jarigen	18 tot 19-jarigen
België	3,4	19,6
Duitsland	5,3	25,2
Frankrijk	3,4	18,6
Groot-Brittannië	16,6	51,8
Italië	2,9	11,6
Nederland	2,2	12,0
Zweden	2,2	13,0

1.35 Aantal geboorten per 1000 vrouwen van 15 tot 17 jaar en van 18 tot 19 jaar
Bron: UNICEF, *A league table of Teenage Births in Rich Nations, 2001*

Geboorten buiten een huwelijk

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	7,1	11,7			
België	11,6	17,3	NB	20,1	
Duitsland	15,3	16,1	20,0	21,6	23,0*

Frankrijk	30,1	37,6	40,1	40,7	
Groot-Brittannië	27,9	33,6	37,6	38,8	39,5*
Italië	6,5	8,1	9,0	9,2	
Nederland	11,4	15,5	20,8	22,7	24,9
Zweden	47,0	53,0	54,6	55,3	55,3

1.36 Percentage geboorten buiten een huwelijk in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: NIS, Bevolkingsstatistiek

Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2000*

Eurostat, *European Social Statistics, Demography, 2001 edition*

* Voorlopige cijfers

Abortussen

	1990	1995	1998	1999
Vlaams Gewest	NB	NB	8,5	8,9
België	NB	9,8		
Duitsland	15,0*	12,8		
Frankrijk	22,4	21,4		
Groot-Brittannië	24,7	23,9	27,9	27,9
Italië	28,4	26,0	24,0	
Nederland	9,3	11,0		
Zweden	30,2	30,4	34,8	34,8

1.37 Aantal abortussen per 1000 geboorten

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2000*

NB: niet beschikbaar

- Betreft 1991

6.2. Aantal jonge kinderen

Het Vlaams Gewest is een *kleine regio* binnen Europa. Met 320 682 kinderen onder de 5 jaar maken de Vlaamse kinderen slechts een zeer kleine fractie uit van het aantal jonge kinderen in de Europese Unie. De Europese Unie telde op 1 januari 2000 in totaal ongeveer 20,2 miljoen kinderen onder de 5 jaar.

Sinds 1995 is het *aantal* jonge kinderen voortdurend gedaald. In 2000 waren er in het Vlaams Gewest 7,6% minder kinderen onder de 5 jaar dan in 1995. Het Vlaams Gewest is wel bij de sterkste dalers. Alleen in Zweden (-22,6%) is de daling nog groter. In Frankrijk (-1%) en in Nederland (-0,5%) is de daling zeer beperkt.

In tabel 1.38 is het aantal kinderen onder de 5 jaar vanaf 1995 opgenomen. Tabel 1.39 geeft de procentuele evolutie weer, met 1995 als basis (1995 = 100).

Een opvallend aspect van de demografische evolutie in de Europese landen is de *ontgroening*, als complement van het vaker vernoemde vergrijzingsproces. In de periode vanaf 1995 daalde in alle bestudeerde landen het *aandeel van jonge kinderen in de totale bevolking*.

In de periode 1995-2000 neemt het Vlaams Gewest samen met Groot-Brittannië een *middenpositie* in wat betreft de evolutie van het aandeel van jonge kinderen in de populatie (-0,5%). De daling was kleiner in Duitsland (-0,3%), in Italië (-0,2%), in Frankrijk (-0,1%) en in Nederland (-0,2%); de daling was veel groter in Zweden (-1,6%) (zie tabel 1.40).

Op lange termijn (2010 – 2020) kondigt zich een verdere daling aan van het aantal jonge kinderen, uitgezonderd in Zweden en Groot-Brittannië.

In Zweden wordt een toename van het aantal kinderen onder de 5 jaar met ongeveer 5% verwacht.

In België, Nederland en Duitsland zou de groep kinderen onder de 5 jaar niet veel kleiner zijn dan in 2000 (hoogstens 1% lager). In deze landen komt er m.a.w. nagenoeg een einde aan de ontgroening. Met -17% is de onverwachte daling in Italië spectaculair te noemen (zie tabel 1.41).

Kinderen onder de 5 jaar

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	346,9	329,1	323,8	320,7
België	615,1	584,9	579,1	577,2
Duitsland	4 190,5	3 973,9	3 944,6	
Frankrijk	3 623,5	3 557,2	3 586,3	3 623,3
Groot-Brittannië	3 858,8	3 691,3	3 646,2	3 607,7
Italië	2 769,5	2 688,9	2 652,9	2 659,0
Nederland	988,7	969,4	976,2	983,5
Zweden	605,7	518,5	491,4	468,7

1.38 Aantal kinderen onder de 5 jaar (in duizendtalen) sinds 1995 in enkele Europese landen
Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000

Evolutie aantal kinderen

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	100,0	94,9	93,3	92,4
België	100,0	95,1	94,1	93,8
Duitsland	100,0	96,5		
Frankrijk	100,0	98,2	99,0	
Groot-Brittannië	100,0	95,7	94,5	93,5
Italië	100,0	97,1	95,8	96,0
Nederland	100,0	98,0	98,7	99,5
Zweden	100,0	85,6	81,1	77,4

1.39 Evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 1995 in enkele Europese landen (1995 = 100)
Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000 (eigen berekeningen)

Aandeel jonge kinderen

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	5,9	5,6	5,5	5,4
België	6,0	5,7	5,7	5,7
Duitsland	5,1	4,8		
Frankrijk	6,2	6,1	6,1	6,1
Groot-Brittannië	6,6	6,2	6,1	6,1
Italië	4,8	4,7	4,6	4,6
Nederland	6,4	6,2	6,2	6,2
Zweden	6,9	5,9	5,5	5,3

1.40 Leeftijdsstructuur: aandeel van de kinderen onder de 5 jaar in de totale bevolking sinds 1995 in enkele Europese landen
*Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000
NIS, Bevolkingsstatistieken*

Vooruitzichten

	2005	2010	2020
België	-1,2%	-3,0%	-0,2%
Duitsland	5,4%	5,1%	-0,3%

Frankrijk	-0,6%	-3,5%	-3,4%
Groot-Brittannië	-2,3%	1,2%	0,0%
Italië	4,9%	-3,2%	-17,0%
Nederland	4,5%	-5,8%	-1,0%
Zweden	1,6%	4,8%	5,6%

1.41 Vooruitzichten inzake de evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar in de periode 2005-2010 in enkele Europese landen tegenover 2000 (percentage)

Bron: Eurostat, *European social statistics, Demography, 2001 edition*

6.3. Interlandelijke adoptie

Van alle bestudeerde landen ligt het relatieve aantal *interlandelijke* adopties het laagst in Groot-Brittannië; het bedraagt 0,59 per 100 000 inwoners. Ook in Vlaanderen en Italië is het aantal interlandelijke adopties zeer beperkt. Het bedraagt 2,91 per 100 000 inwoners in Vlaanderen, en 3,68 in Italië. Frankrijk, Wallonië, Nederland en vooral Zweden kennen een hogere frequentie van interlandelijke adopties dan Vlaanderen. De cijfers voor Duitsland zijn niet beschikbaar (zie tabellen 1.42 en 1.43).

Adoptie

Ontvangend land	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaamse Gemeenschap (1)	202	188	184	210	173
Waals Gewest (1)	228	299	266	290	246
Duitsland	NB	NB	NB	NB	
Frankrijk	3 028	3 777	3 528	2 964	3 094
Groot-Brittannië	154	258	277	351	
Italië	NB	2 233	2 177	NB	2 127
Nederland	704	825	993	1 192	
Zweden	895	928	1 019	981	

1.42 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in enkele Europese landen sinds 1995

Bronnen: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

CBS, Statline

(1) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

NB: niet beschikbaar

Adoptie per 100 000

Ontvangend land	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaamse Gemeenschap (1) (2)	3,44	3,18	3,10	3,54	2,91
Waals Gewest (2) (3)	6,88	8,99	7,98	7,24	7,35
Duitsland	NB	NB	NB	NB	
Frankrijk	5,22	6,43	5,88	5,00	5,20
Groot-Brittannië	0,26	0,44	0,47	0,59	
Italië	NB	3,88	3,78	NB	3,68
Nederland	4,56	5,27	6,30	7,51	
Zweden	10,15	10,49	11,51	11,07	

1.43 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in enkele Europese landen sinds 1995 per 100 000 inwoners

Bron: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

(1) per 100 000 inwoners in het Vlaams Gewest

(2) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(3) per 100 000 inwoners in het Waals Gewest

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 2.

GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: GROEIENDE VERSCHIEDENHEID

In dit hoofdstuk gaan we in op de gezinscontext van jonge kinderen in Vlaanderen. We hebben aandacht voor de gezinsvorm waarin kinderen opgroeien (tweeouder- of eenoudergezin, gehuwd paar of samenwonend paar), het opgroeien samen met broers of zussen, multiculturaliteit, grijzende ouders en de grootouders. Ook het opvoedingsklimaat – rollen en waarden – in het gezin wordt beschreven.

Als achtergrond bij deze gezinscontext besteden we aandacht aan huwelijken en echtscheidingen in Vlaanderen. Ten slotte plaatsen we een aantal Vlaamse cijfers in een Europese context.

1. Tweeouder- of eenoudergezin?

De meeste jonge kinderen leven in een *tweeoudergezin*. Het aantal kinderen onder de 3 jaar dat in een *eenoudergezin* leeft, bedraagt 2,1%; bij kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt het 5,5% en bij kinderen op lagereschoolleeftijd 5,6%. Het aantal zeer jonge kinderen (-3 jaar) dat leeft in een eenoudergezin is dalend. In 1998 bedroeg het nog 4,2% (zie tabel 2.1).

Kinderen vormen vooral een eenoudergezin met de moeder, omdat bij scheiding het hoederecht nog steeds overwegend aan de moeder wordt toegewezen.

Een zeer beperkt aantal kinderen leeft in een *meergeneratiegezin* (minder dan 0,5%) (zie tabel 2.2).

Gezinstype

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Eenoudergezin	2,1	5,5	5,6	4,9
Tweeoudergezin	97,9	94,5	94,4	95,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.1 Kinderen onder de 12 jaar volgens gezinstype (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

2. In het klassieke kerngezin?

Hoe langer hoe meer wordt de aandacht gevestigd op de terugloop van het klassieke kerngezin. Uit de gegevens over het gezin waarin jonge kinderen leven, blijkt dat voor hen de realiteit nog steeds in hoofdzaak het klassieke kerngezin is. Van de kinderen onder de 12 jaar leven er bijna 9 op de 10 bij de *natuurlijke vader en moeder* die tevens een *echtpaar* vormen (zie tabel 2.2).

Van de kinderen onder de 3 jaar woont 13,5% bij de natuurlijke vader en moeder die een samenwonend paar vormen. Kinderen onder de 3 jaar wonen meer dan vroeger bij hun samenwonende vader en moeder (13,5% tegenover 9,8% in 1998). Samenwonen is niet alleen een statistische categorie, maar heeft ook een impact op de relaties. De vraag is ook of dit samenwonen een tijdelijke dan wel een blijvende situatie is. Uit de longitudinale analyse van de gegevens 92-95 blijkt dat de wijzigingen die kinderen meemaken op het vlak van gezinssamenstelling meestal bestaan in een huwelijk van hun samenwonende ouders.

Uit tabel 2.2 blijkt verder dat heel weinig kinderen (2,7%) niet bij de natuurlijke moeder verblijven. Het aandeel kinderen dat niet bij de natuurlijke vader verblijft, is ook beperkt, maar bedraagt toch 5,6%. Van de kinderen van 3 tot 7 jaar verblijft 5,5% niet bij de natuurlijke vader; bij de kinderen op lagereschoolleeftijd bedraagt dit al 6,7%.

Gezinssamenstelling

Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
--------------------------	---------------------------	----------------------------	--------

Kind van een gehuwd paar bestaande uit

zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	82,3	89,8	89,3	88,2
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder 0,7	0,0	0,6	0,4	
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader 0,0	0,0	0,8	0,4	
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader 0,0	0,4	0,8	0,5	
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	13,5	3,1	0,3	3,7
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader 1,4	0,0	0,0	0,3	
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder 0,0	0,8	2,3	1,3	
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder 0,0	0,0	0,0	0,0	
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke moeder	1,4	5,1	5,1	4,4
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke vader	0,7	0,4	0,6	0,5
Kind in een meergeneratiegezin met zijn vader/moeder en grootouders	0,0	0,4	0,3	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	

2.2 Kinderen onder de 12 jaar: samenstelling van het gezin waarin zij leven (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Kind alleen?

Jonge kinderen leven meestal in een gezin met nog 1 of 2 broers of zussen. Bijna 30% van de kinderen onder de 3 jaar is enig kind en 46,8% heeft 1 broer of zus in het gezin. Van de kinderen van 3 tot 7 jaar leeft 14,1% als enig kind en heeft 56,6% slechts 1 broer of zus in het gezin. Bij kinderen van 7 tot 12 jaar heeft 45,5% 2 of meer broers of zussen in het gezin (zie tabel 2.3).

Broers en zussen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Enig kind	29,8	14,1	8,6	14,4
Eén broer of zus in het gezin	46,8	56,6	49,7	46,8
Twee broers en/of zussen in het gezin	17,7	21,9	31,5	25,7
Drie broers en/of zussen in het gezin	5,0	5,5	8,4	6,8
Vier of meer broers en/of zussen in het gezin	0,7	2,0	5,6	3,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Aantal broers en/of zussen waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

4. Multiculturele gezinnen

Heel wat jonge kinderen groeien op in een gezin waarvan een of beide ouders niet de Belgische nationaliteit hebben (zie tabel 2.4). Deze percentages zijn gestegen tegenover 1998; toen hadden respectievelijk 5,8 en 2,3% van de jonge kinderen een of beide ouders die niet de Belgische nationaliteit hadden.

Multiculturele gezinnen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Beide ouders zijn Belg	84,4	91,9	89,5	89,4
Geen van beide ouders is Belg	3,9	2,6	3,1	3,1
Een van beide ouders is Belg	11,7	5,5	7,4	7,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.4 Kinderen onder de 12 jaar: percentage kinderen waarvan de ouders nu Belg zijn of niet
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Grijzende ouders?

Over de leeftijd van moeders bij de geboorte van hun kind zijn exhaustieve gegevens beschikbaar dankzij de obstetrische registratie van het SPE (zie ook hoofdstuk 1, punt 5.3). De Panelstudie Belgische Huishoudens geeft ook informatie over de leeftijd van de vader bij de geboorte van de kinderen.

Hieruit blijkt dat nogal wat kinderen vooral een *grijzende vader* hebben. 19,5% van de kinderen startte zijn leven met een vader van 36 jaar of ouder (zie tabel 2.5).

Grijzende ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Leeftijd van de moeder bij geboorte				
- 20 jaar	2,2	3,2	3,1	2,9
21 – 30 jaar	59,7	66,1	71,6	67,5
31 – 35 jaar	28,8	26,4	20,9	24,2
36 – 40 jaar	8,6	4,3	4,5	5,2
41 jaar en ouder	0,7	0,0	0,0	0,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Leeftijd van de vader bij geboorte

- 20 jaar	1,5	0,0	0,3	0,4
21 – 30 jaar	37,7	42,8	59,4	49,6
31 – 35 jaar	41,3	45,3	29,3	37,0
36 – 40 jaar	12,3	11,1	7,6	9,7
41 jaar en ouder	7,2	0,8	3,5	3,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.5 Kinderen onder de 12 jaar: leeftijd van de moeder en de vader bij de geboorte van het kind (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

6. Contacten met moeder en vader

Wat de samenstelling van het gezin al deed vermoeden (zie punt 1) blijkt ook uit de gegevens over de *frequentie* van de contacten van het kind met zijn ouders: maar ongeveer 11,5% van de jonge kinderen ziet moeder én vader niet dagelijks.

Dit percentage stijgt licht naarmate de kinderen ouder worden, van 6,4% bij kinderen onder de 3 jaar tot 14,8% bij kinderen van 7 tot 12 jaar. Wanneer een kind een ouder niet elke dag ziet, is het meestal de vader (zie tabel 2.6).

Contacten met ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Ziet moeder en vader dagelijks	93,6	90,2	85,2	88,5
Ziet moeder dagelijks en vader meermaals in de week	2,1	2,4	5,3	3,7
Ziet moeder dagelijks en vader ongeveer eenmaal per week	2,8	0,8	2,8	2,1
Ziet moeder dagelijks en vader één of twee keer per maand of minder	0,7	2,4	3,1	2,4
Ziet moeder dagelijks en vader nooit	0,0	1,2	2,0	1,3
Ziet moeder meermaals in de week en vader meermaals in de week	0,0	0,4	0,8	0,5
Ziet vader dagelijks en moeder meermaals in de week	0,7	1,2	0,0	0,5
Ziet vader en moeder niet dagelijks	0,0	1,6	0,8	0,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.6 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie van de contacten met de ouders (alleen kinderen in tweoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

7. Jonge kinderen en grootouders

Ongeveer de helft van de kinderen heeft nog vier grootouders. Dit percentage ligt iets lager bij de kinderen op lagereschoolleeftijd (zie tabel 2.7). Wellicht is dit percentage een onderschatting, omdat voor nogal wat kinderen dit gegeven niet bekend is.

De meeste kinderen wonen op korte afstand van de grootouders: ongeveer 10% van de kinderen woont op minder dan 1 km; ongeveer 60% woont op hoogstens 9 km. Kinderen van 7 tot 12 jaar wonen in verhouding iets verderaf. Deze laatste gegevens slaan op 1997. Sinds 1998 werd de afstand naar de grootouders niet meer opgenomen in de Panelstudie Belgische Huishoudens.

Grootouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
4 grootouders	55,5	52,5	44,1	49,1
3 grootouders	28,5	29,2	30,1	29,5
2 grootouders	3,7	8,8	16,1	11,2
1 grootouder	0,7	2,1	2,7	2,1

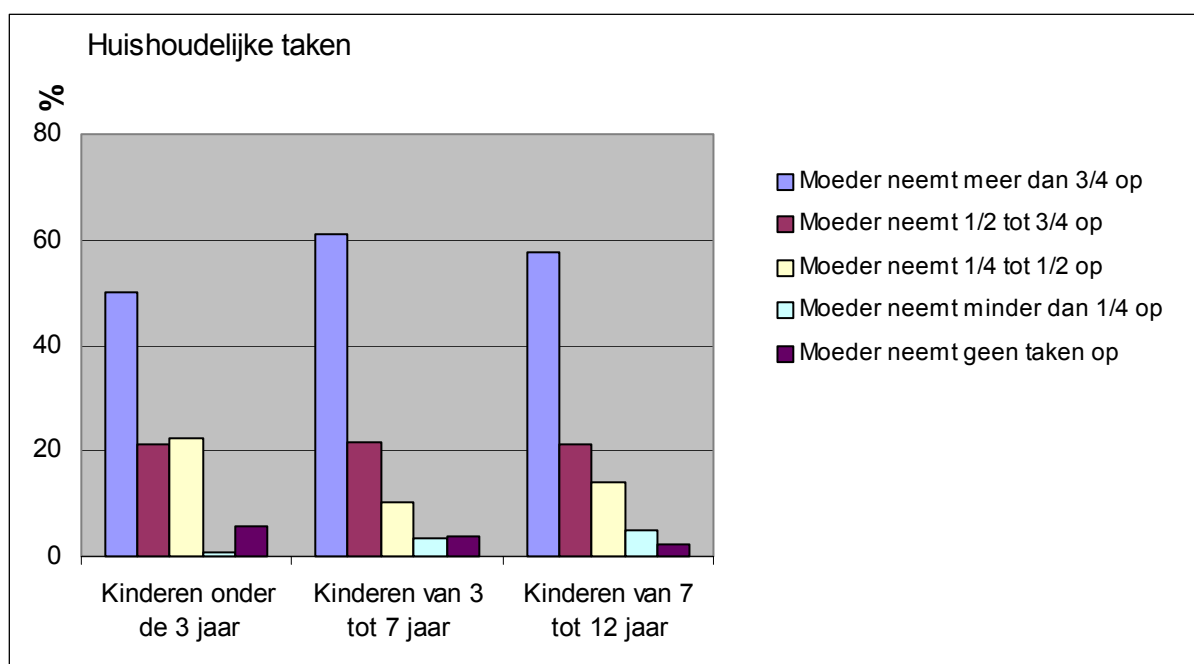
Geen grootouders	0,0	0,0	1,8	0,8
Niet bekend	11,7	7,5	5,4	7,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.7 Kinderen onder de 12 jaar: aantal in leven zijnde grootouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

8. Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen

De meeste jonge kinderen leven in een gezin waarin de moeder zegt dat ze meer dan de helft van de *huishoudelijke taken* voor haar rekening neemt. Bijna 6 op de 10 kinderen onder de 12 jaar leven in een gezin waar de moeder meer dan driekwart van de huishoudelijke taken op zich neemt. Bij de kinderen onder de 3 jaar zien we een meer evenwichtige verdeling van de huishoudelijke taken. "Slechts" 50% heeft een moeder die zegt dat zij meer dan driekwart van de huishoudelijke taken opneemt. Ongeveer 20% neemt de helft tot driekwart op en nog eens ruim 20% neemt "maar" een kwart tot de helft van de huishoudelijke taken op (zie grafiek 2.8). Blijft de vraag of we hier met een evolutie in de tijd te maken hebben – een evolutie naar een meer gedeelde zorgarbeid – dan wel, of dit te maken heeft met de leeftijd van het kind – een meer gedeelde zorgarbeid bij zeer jonge kinderen.

2.8 Kinderen onder de 12 jaar volgens het aandeel dat de moeder opneemt in de huishoudelijke taken (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Een ander bepalend element voor de gezinsstijl is de verdeling van de *beslissingsbevoegdheid* tussen moeder en vader. Bijna 6 op de 10 jonge kinderen leven in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen overwegend door beide ouders wordt genomen. Ongeveer 15% van de kinderen leeft in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen alleen door de vader wordt genomen.

De meeste jonge kinderen worden gesocialiseerd in een gezin waar de stem van de moeder en die van de vader even zwaar doorwegen, waarin een overlegcultuur heerst (zie tabel 2.9).

Beslissingsbevoegdheid

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Meer dan de helft van de beslissingen wordt samen genomen	59,1	65,6	54,6	59,7
Meer dan de helft van de beslissingen wordt alleen door de vader genomen	16,8	13,3	16,3	15,4
De partners zijn het voor de helft van de beslissingen oneens over wie de beslissingen neemt	13,9	12,9	16,9	15,0
Andere situatie	10,2	8,2	12,2	9,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.9 Kinderen onder de 12 jaar volgens de verdeling van de beslissingsbevoegdheid in het gezin (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Het grootste deel van de jonge kinderen (ongeveer 40%) heeft ouders die in hun *opvoedingswaarden* overwegend of volledig op de autonomie van het kind georiënteerd zijn (zie tabel 2.10). Op de tweede plaats komen de jonge kinderen waarvan de ouders er niet dezelfde opvoedingswaarden op na houden: de ene ouder is overwegend of volledig conformistisch, de andere ouder kiest voor een opvoeding die helemaal of overwegend gericht is op de autonomie van het kind.

Ouders die *op de autonomie* van het kind georiënteerd zijn, menen dat waarden zoals onafhankelijk/zelfstandig zijn, verantwoordelijkheidsgevoel hebben, verbeelding hebben, creatief zijn, verdraagzaam zijn, mensen respecteren, leiderskwaliteiten bezitten, zichzelf kunnen beheersen, vastberaden zijn en kunnen doorzetten, belangrijk zijn.

Conformistisch georiënteerd zijn betekent belang hechten aan waarden zoals goede manieren hebben, beleefd zijn en er netjes voorkomen, moedig zijn, eerlijk zijn, geduldig zijn, kunnen sparen, gelovig zijn, gediensstig en altruïstisch zijn, gehoorzaam en trouw zijn.

Opvoedingswaarden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Overwegend of volledig conformistisch	14,2	17,6	17,8	17,1
Gemengd	32,6	33,2	28,8	31,0
Overwegende of volledige autonomie	44,0	40,6	43,9	42,8
Geen antwoord	9,2	8,6	9,5	9,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.10 Kinderen onder de 12 jaar volgens de opvoedingswaarden die hun ouders erop na houden (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Het merendeel van de kinderen leeft in een gezin dat in hoge mate openstaat voor *contacten met vrienden en familieleden* (zie tabel 2.11). Open gezinnen beamen dat zij vaak in het gezelschap zijn van vrienden (wederzijdse bezoeken) en zeggen dat zij veel contact hebben met de familie.

Openheid gezin

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Gesloten, weinig open gezin	14,6	9,5	14,2	12,7
Tamelijk open gezin	15,3	17,8	16,9	16,9
Zeer open gezin	70,1	72,6	68,8	70,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.11 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van openheid/geslotenheid van het gezin waartoe zij behoren (alleen kinderen in tweoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

9. Ter verklaring

9.1. Huwelijken

In 2000 werden er in het *Vlaams Gewest* 24 994 *huwelijken* gesloten; tegenover 1999 is het aantal huwelijken licht gestegen met 245 (+1,0%). Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 4,20 per 1000 inwoners. 2000 is het eerste jaar sinds 1990 waarin het aantal huwelijken niet meer is gedaald. Er is evenwel geen einde gekomen aan de dalende langetermijntrend. Het voorlopige cijfer voor 2001 wijst op 23 201 huwelijken, een daling met 7,1% (zie tabel 2.12 en grafiek 2.13).

De *gemiddelde leeftijd* bij huwelijk is in ons land 32 jaar en 11 maanden bij de mannen en 30 jaar en 1 maand bij de vrouwen. De mediaanleeftijd ligt ongeveer 3 jaar lager: 29 jaar en 8 maanden bij de mannen en 27 jaar en 3 maanden bij de vrouwen (2000). Tegenover 1999 namen zowel de gemiddelde leeftijd als de mediaanleeftijd toe met ongeveer 5 maanden bij de mannen en met ongeveer 3 maanden bij de vrouwen. Er is een opmerkelijk verschil tussen de gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk en die bij een volgend huwelijk. Bij nog nooit eerder gehuwde mannen en vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd bij huwelijk respectievelijk 28 jaar en 4 maanden en 26 jaar. De gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk lag merkkelijk lager dan in 1999 (respectievelijk -3 en -7 maanden). Bij huwelijken van gescheiden mannen met gescheiden vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd respectievelijk 45 jaar en 4 maanden en 41 jaar en 7 maanden (2000). De gemiddelde leeftijd bij huwelijken van uit de echt gescheiden mannen en vrouwen nam toe t.o.v. 1999 (respectievelijk met 2 jaar en 6 maanden en met 2 jaar en 2 maanden).

Huwelijken op jonge leeftijd zijn vrij uitzonderlijk: in het *Vlaams Gewest* waren in 2000 2,5% van de vrouwen en 0,5% van de mannen jonger dan 20 jaar. Bij 60 huwelijken of 0,2% waren zowel de man als de vrouw jonger dan 20 jaar. Er is een daling van het aantal huwelijken van vrouwen onder de 20 jaar (-10,6%) en een stijging van het aantal huwelijken van mannen onder de 20 jaar (+5,2%) tegenover 1999.

Huwelijken

Aantal Per 1000 inwoners

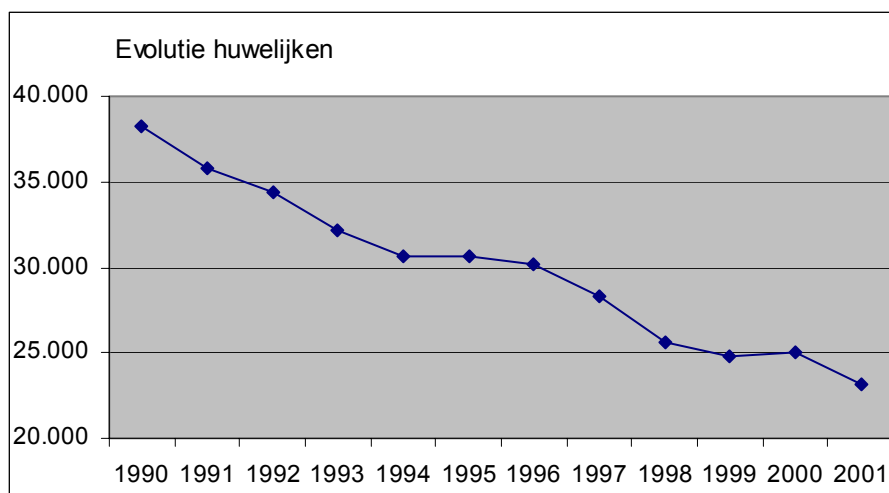
1999	24 749	4,17
2000	24 994	4,20
2001	23 201*	

2.12 Aantal huwelijken in het *Vlaams Gewest*

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Voorlopig cijfer

2.13 Evolutie van het aantal huwelijken in het Vlaams Gewest
Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

9.2. Relatieontbindingen

In 2000 waren er in het *Vlaams Gewest* 14 389 *echtscheidingen*; het aantal echtscheidingen is gestegen tegenover 1999. Per 100 000 inwoners waren er in 2000 ruim 242 echtscheidingen. Het voorlopige cijfer voor 2001 bedraagt 15 197, dit is een stijging met 808 of 5,6% (tabel 2.14 en grafiek 2.15).

Het aantal echtscheidingen geeft evenwel geen volledig beeld van het aantal cohabitatiebreuken. Naast echtscheidingen zijn er immers ook feitelijke echtscheidingen en ontbindingen van andere relatievormen.

Echtscheidingen

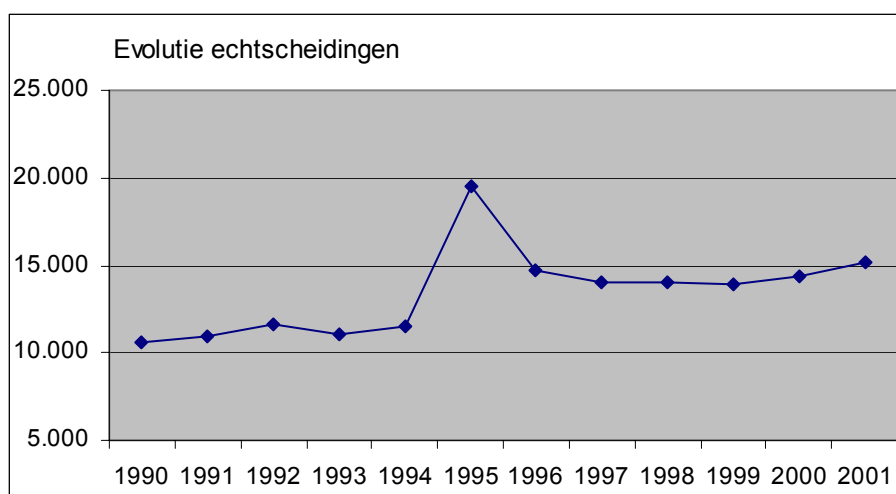
	Aantal	Per 100 000 inwoners
1999	13 961	235,55
2000	14 389	242,22
2001	15 197*	

2.14 Aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Voorlopig cijfer

2.15 Evolutie van het aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest
Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

10. De Europese context

Heel wat kinderen leven in een *eenoudergezin*, maar het gaat nog altijd om een minderheid. De stijging van het aantal kinderen in een eenoudergezin is een van de meest opvallende sociodemografische evoluties in Europa in de voorbije jaren. Opgemerkt wordt dat er een parallellisme is met de toename van de twee belangrijkste fenomenen die leiden tot eenoudergezinnen, nl. verbreking van de partnerrelaties en geboorten buiten een huwelijk.

In België bedraagt het aandeel kinderen in een eenoudergezin 8,2%, een cijfer dat vergelijkbaar is met dat in Frankrijk, Nederland en Duitsland. Groot-Brittannië en Zweden kennen een veel hoger percentage: meer dan 20% van de kinderen leeft in een eenoudergezin (zie tabel 2.16).

Kinderen in een eenoudergezin

België (1992)	8,2
Duitsland (1994)	9,8
Frankrijk (1994)	7,7
Groot-Brittannië (1995)	20,0
Italië	NB
Nederland (1994)	7,4
Zweden (1995)	21,3

2.16 Kinderen in een eenoudergezin in enkele Europese landen: percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een eenoudergezin omstreeks 1995

Bron: UNICEF, *A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000*
NB: niet beschikbaar

Het *huwelijkscijfer* in het Vlaams Gewest ligt eerder aan de lage kant (zie tabel 2.17).

Alleen Zweden kent een nog lager aantal huwelijken per 1000 inwoners. Het huwelijkscijfer ligt het hoogst in Nederland.

In het voorbije decennium is de huwelijksbereidheid in alle bestudeerde landen afgenomen. Deze dalende tendens gaat gepaard met het huwen op steeds latere leeftijd en met een toename van andere samenlevingsvormen.

Huwelijken per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	6,7	5,2	4,3	4,2	4,2	3,9*
België	6,5	5,1	4,4	4,3	4,4	4,1*
Duitsland	6,5	5,3	5,1	5,2	5,1*	
Frankrijk	5,1	4,4	4,8	4,8*	5,1*	
Groot-Brittannië	6,5	5,5	5,1	5,1		
Italië	5,6	5,1	4,8	4,8		
Nederland	6,4	5,3	5,5	5,7	5,5*	
Zweden	4,7	3,8	3,6	4,0	4,5	

2.17 Aantal huwelijken per 1000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2000*

Eurostat, *European social statistics, Demography, 2001 edition*

NIS, *Bevolkingsstatistieken*

* Voorlopige cijfers

In alle bestudeerde landen, uitgezonderd Italië, zijn er 2 tot 3 *echtscheidingen* per 1000 inwoners. Italië kent slechts 0,6 echtscheidingen per 1000 inwoners (zie tabel 2.18).

Echtscheidingen per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	1,8	3,3	2,4	2,4	2,4	2,6*
België	2,0	3,5	2,6	2,6	2,6	2,8*
Duitsland	3,9	2,1	NB	2,3		
Frankrijk	1,9	2,1	NB	2,0		
Groot-Brittannië	2,9	2,9	2,7	2,7		
Italië	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	
Nederland	1,9	2,2	2,1	2,1	2,1*	
Zweden	2,3	2,6	2,3	2,4	2,4	

2.18 Aantal echtscheidingen per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2000*

Eurostat, *European social statistics, Demography, 2001 edition*

NIS, *Bevolkingsstatistieken*

* Voorlopige cijfers

Hoofdstuk 3. WELVAART EN KANSARMOEDE

In dit hoofdstuk staan we stil bij de inkomenssituatie van de gezinnen met jonge kinderen, zowel vanuit een objectieve invalshoek als vanuit de beleving van de gezinnen zelf. De arbeidsparticipatie van de ouders is hierin een belangrijke bepalende factor. Werk hebben biedt nog steeds de belangrijkste bescherming tegen armoede. Verdere details over de arbeidsparticipatie, zoals de omvang van de tewerkstelling en het werken op speciale momenten, beïnvloeden ook de beschikbaarheid van ouders voor zorgarbeid.

Vervolgens wordt stilgestaan bij de kansarmoede in Vlaanderen.

Verder gaan we in op de woonsituatie van jonge kinderen, een indicator voor het comfort in het gezin, maar ook voor de stabiliteit of instabiliteit van de leefomgeving, en op de aanwezigheid van een aantal comfortgoederen in de gezinnen met jonge kinderen.

Als laatste punt wordt de situatie in Vlaanderen op een aantal punten getoetst aan de situatie in enkele Europese landen.

1. Een- of tweeverdienersgezinnen

Het aantal verdieners in het gezin is een goed startpunt om de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen te schetsen. De meeste kinderen wonen in een *tweeverdienersgezin*. Bij de kinderen van 7 tot 12 jaar ligt het aantal tweeverdienersgezinnen het laagst (70,4%).

Het tweeverdienersgezin is meestal een gezin met twee inkomens uit arbeid (zie tabel 3.1).

Een- of tweeverdienersgezinnen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Tweeverdienersgezinnen	76,2	83,8	70,4	76,0
<i>waarvan</i>				
2 inkomens uit arbeid	67,5	73,1	62,7	67,1
1 inkomen uit arbeid en 1 vervangingsinkomen	8,7	10,3	6,5	8,2
2 vervangingsinkomens	0,0	0,4	1,2	0,7
Eenverdienersgezinnen	23,8	16,3	29,3	23,9
<i>waarvan</i>				
inkomen uit arbeid	15,9	12,4	21,6	17,4
vervangingsinkomen	7,9	3,9	7,7	6,5
Geen inkomen uit arbeid noch arbeidsvervangend inkomen	0,0	0,0	0,3	0,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.1 Kinderen onder de 12 jaar wonend in een een- of tweeverdienersgezin (alleen kinderen wonend in een tweoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

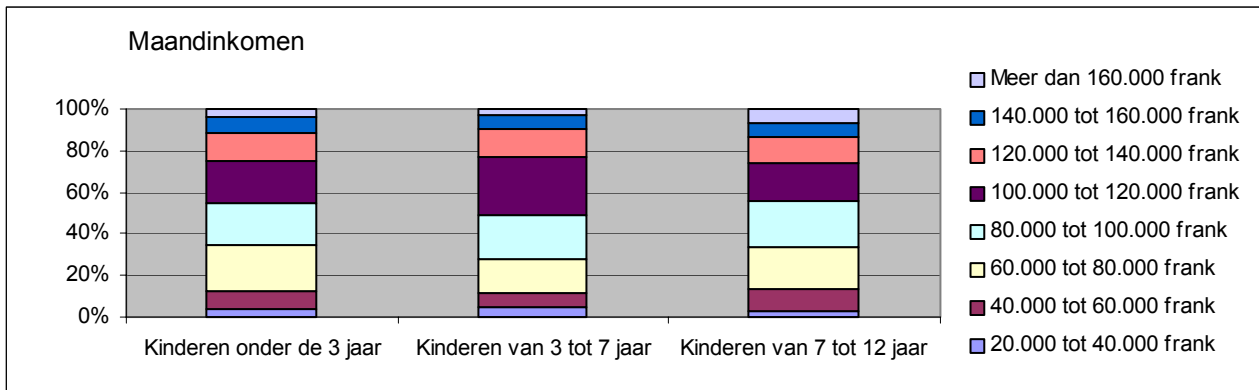
2. Het inkomensniveau van het gezin

In grafiek 3.2 wordt een overzicht gegeven van het *netto beschikbaar inkomen* van de gezinnen van jonge kinderen per maand. Ongeveer 4% moet het doen met een netto beschikbaar inkomen lager dan 991,57 euro (40 000 frank). Bijna 25% beschikt over een inkomen hoger dan 2974,72 euro (120 000 frank) per maand.

Bijna 73% van de jonge kinderen leeft in een gezin dat zegt nogal gemakkelijk tot zeer gemakkelijk te kunnen *rondkomen*. Ongeveer 10% van de kinderen onder de 12 jaar leeft in een gezin dat moeilijk tot zeer moeilijk rondkomt. Bijna 17% leeft in een gezin dat nogal moeilijk kan rondkomen met het inkomen. In grafiek 3.2 is dit

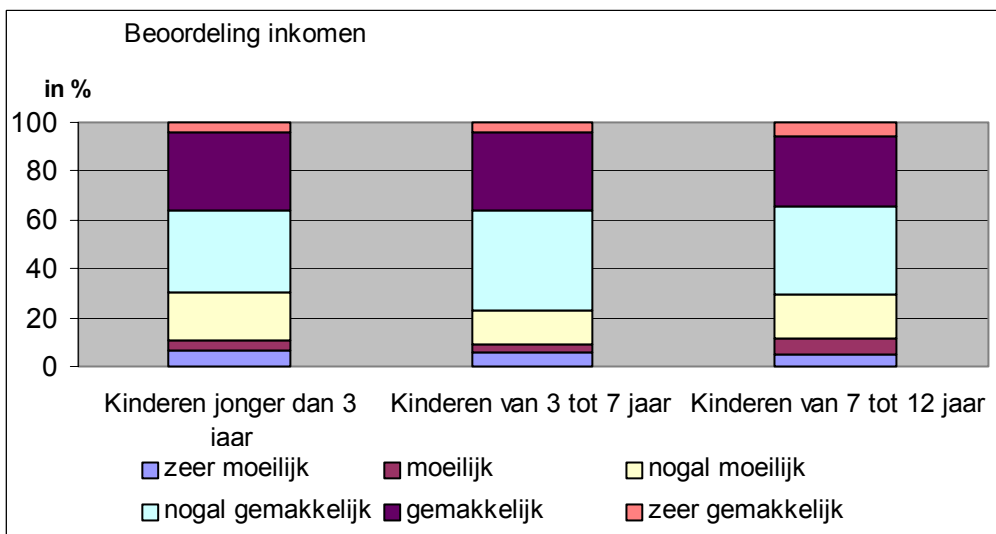
opgenomen per leeftijdsklasse.

Deze subjectieve appreciatie loopt parallel met de situatie op het vlak van het *spaarvermogen* van het gezin. Bij 67,4% van de kinderen slaagt het gezin erin te sparen. Dit ligt lager bij kinderen van 7 tot 12 jaar (zie grafiek 3.4).

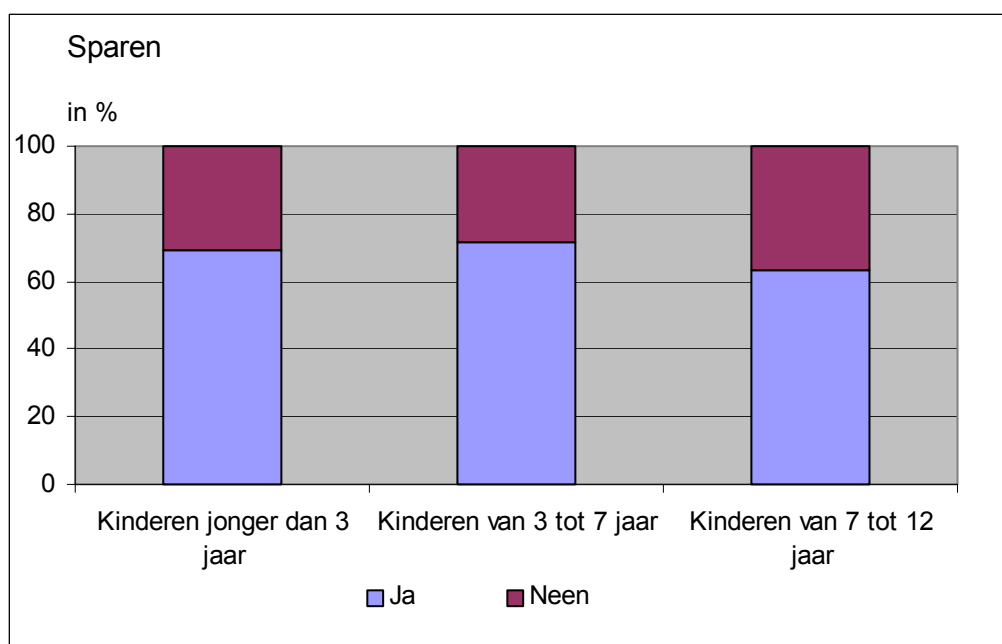
3.2 Kinderen jonger dan 12 jaar: netto beschikbaar inkomen (inkomen na aftrek van belastingen en sociale bijdragen) van het gezin (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

3.3 Kinderen onder de 12 jaar: hoe komt het gezin rond met zijn huidige maandinkomen? (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

3.4 Kinderen onder de 12 jaar: komt het gezin aan sparen toe? (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Kinderen in een gezin dat het bestaansminimum trekt

Ongeveer 14 000 kinderen leven in een gezin dat moet rondkomen met het bestaansminimum (1 januari 2000). Het gaat om kinderen ten laste. Tegenover 1 januari 1999 zou het aantal kinderen ten laste van bestaansminimumtrekkers licht gedaald zijn (-2,5%) (zie tabel 3.5).

Kinderen in bestaansminimumtrekkend gezin

	1999	2000
Gezin met 1 kind	3 427	3 218
Gezin met 2 kinderen	4 216	4 088
Gezin met 3 kinderen	2 985	2 937
Gezin met 4 kinderen	1 852	1 904
Gezin met 5 of meer kinderen*	2 012	1 984
Totaal aantal kinderen*	14 492	14 131
Per 1000 kinderen onder de 18 jaar	11,8	11,6

3.5 Aantal kinderen in gezinnen die het bestaansminimum trekken naar gezinsgrootte en aantal per 1000 kinderen onder de 18 jaar – Vlaams Gewest

Bron: Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, Dienst Bestaansminimum

* Raming

4. Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen

4.1. Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking

Ongeveer 67% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een moeder met betaald werk. Niet-schoolgaande

kinderen hebben vaker dan schoolgaande kinderen een moeder die tijdelijk het werk onderbroken heeft: 9% tegenover ongeveer 4% of minder voor de schoolgaande kinderen (zie tabel 3.6).

Vrij vaak werkt de moeder *deeltijds*: bij ruim 1 op de 4 kinderen met een moeder die werkt, gaat het om een deeltijds werkende moeder. Schoolgaande kinderen hebben vaker een deeltijds werkende moeder dan niet-schoolgaande. Van de kinderen die niet naar school gaan, heeft 79,3% een voltijds werkende moeder; van de kinderen die naar school gaan hebben respectievelijk 63,4% (kleuterschool) en 67,1% (lagere school) een voltijds werkende moeder (zie tabel 3.7).

De meeste kinderen hebben een *vader met betaald werk* en dit is vrijwel uitsluitend voltijds (zie tabellen 3.6 en 3.7).

Van de kinderen van wie de moeder momenteel *niet beroepsactief* is, heeft die moeder meestal ooit een betaalde baan gehad. Slechts van ongeveer 19% van de kinderen heeft de moeder nooit een betaalde baan gehad. Dit ligt het hoogst bij de kinderen die naar de lagere school gaan (21,1%) (zie tabel 3.8).

	Arbeidssituatie			Totaal
	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	
Moeder				
Betaald werk	66,7	74,7	62,9	67,2
Geen betaald werk	24,4	21,1	36,0	29,4
Werk tijdelijk onderbroken	8,9	4,2	1,1	3,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader				
Betaald werk	91,3	93,8	91,0	92,0
Geen betaald werk	8,7	6,2	9,0	8,0
Werk tijdelijk onderbroken	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.6 Arbeidssituatie van de ouders van kinderen onder de 12 jaar (alleen kinderen wonend in een tweoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Arbeidssituatie: omvang

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder werkt				
voltijds	79,3	63,4	67,1	67,9
deeltijds*	20,7	36,6	32,9	32,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader werkt				
voltijds	100,0	97,9	98,5	98,6

deeltijds*	0,0	2,1	1,5	1,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.7 Kinderen onder de 12 jaar: arbeidssituatie van de ouders volgens voltijdse of deeltijdse tewerkstelling (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

* Deeltijds: minimaal 15 uren en maximaal 30 uren werk per week

Geen werk of tijdelijke werkonderbreking

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder is uitkeringsgerechtigd werkloos en had <i>ooit</i> betaald werk	28,1	28,3	12,8	18,4
Moeder is uitkeringsgerechtigd werkloos en had <i>nooit</i> betaald werk	3,1	2,2	0,8	1,4
Moeder doet het huishouden en had <i>ooit</i> betaald werk	50,0	54,4	58,7	56,1
Moeder doet het huishouden en had <i>nooit</i> betaald werk	18,8	13,0	21,1	18,9
Andere	0,0	2,2	6,8	5,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Aandeel kinderen met een moeder zonder betaald werk of werk tijdelijk onderbroken	26,0	21,6	36,5	30,1

3.8 Kinderen onder de 12 jaar: situatie van de moeder zonder betaald werk of die tijdelijk het werk onderbrak (alleen kinderen in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

4.2. Werken op speciale momenten

Voor ongeveer 48% van de kinderen van wie de moeder werkt, betekent dit dat de moeder op normale uren werkt, d.w.z. dat de moeder *nooit in het weekend en nooit vóór 7 uur of na 20 uur* beroepsarbeid verricht. Wanneer de moeder wel op uitzonderlijke uren werkt, gaat het meestal om weekendwerk in combinatie met vroege of late arbeid. Er is nagenoeg geen verschil naargelang het kind naar school gaat of niet.

Werken op speciale momenten komt veel vaker voor bij de vaders. Ongeveer 3 op de 4 kinderen hebben een vader die ook op speciale momenten werkt (zie tabel 3.9).

Werken op speciale momenten

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
--	----------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------

Moeder werkt

Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	44,9	50,4	47,1	47,8
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	11,5	7,1	7,4	8,3
In het weekend	12,8	14,2	12,2	12,9
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	30,8	28,4	33,3	31,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

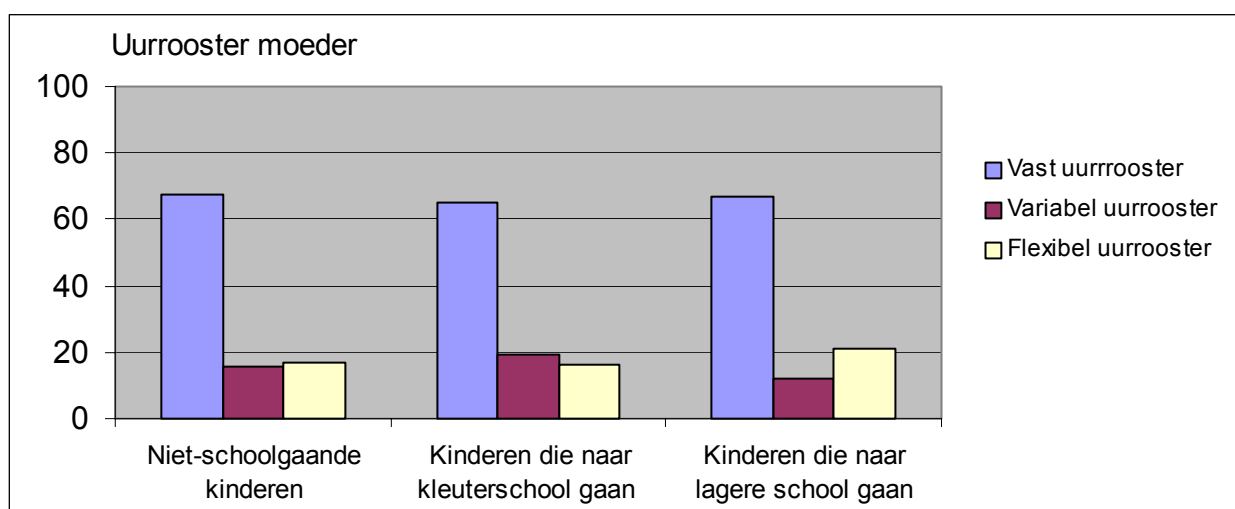
Vader werkt

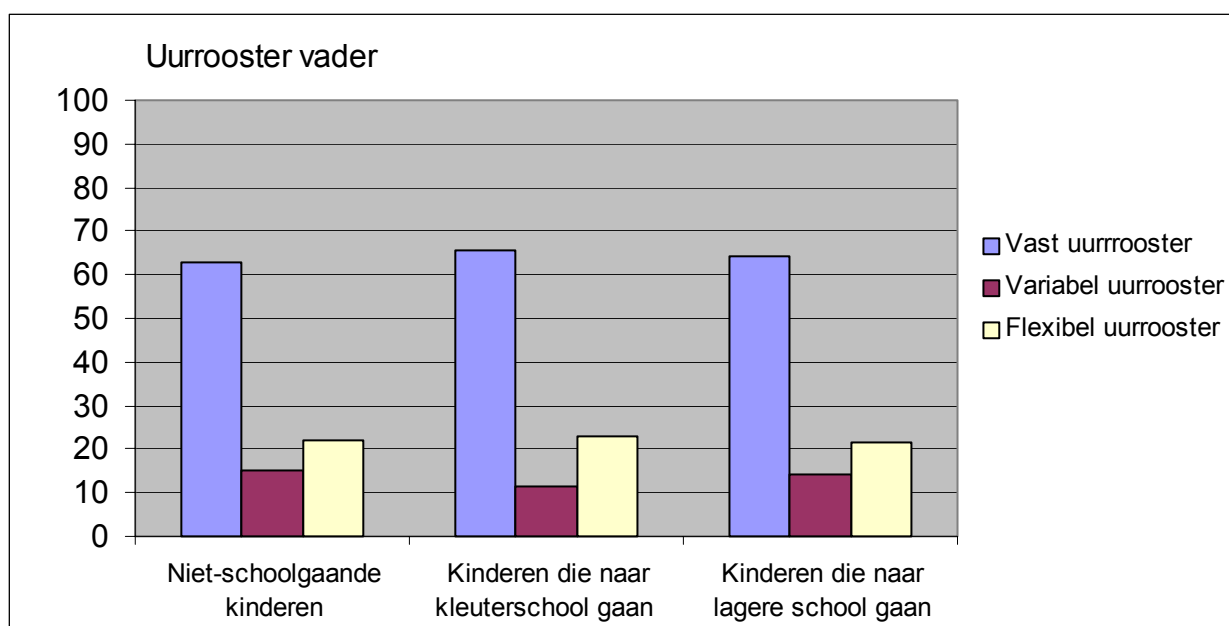
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	26,7	29,2	25,3	26,5
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	18,6	16,9	22,2	20,2
In het weekend	10,5	4,6	6,9	6,7
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	44,2	49,4	45,6	46,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.9 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie waarmee de ouders werken op speciale momenten (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

4.3. Werken met vast of variabel uurrooster

Ruim 6 op de 10 kinderen hebben een moeder die volgens een vast uurrooster werkt. Het percentage kinderen met een vader die werkt volgens een vast uurrooster ligt slechts iets lager. Ongeveer 20% van de ouders werkt volgens een flexibel uurrooster (zie grafiek 3.10).

3.10 Kinderen onder de 12 jaar: mate waarin de ouders volgens een vast, een variabel of een flexibel uurrooster werken (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Kansarmoede bij kinderen

Kind en Gezin registreert jaarlijks gegevens over kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknut worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.

Uit deze definitie werden zes *selectiecriteria* afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd, namelijk het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, de *ontwikkeling* van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Wanneer een gezin zwak staat volgens drie of meer criteria, wordt het als kansarm beschouwd.

Alle gezinnen met een kind geboren tussen 1 januari 2001 en 31 december 2001 werden beoordeeld naar de 6 criteria en daarnaast werd per kansarm gezin de informatie opgevraagd over de beoordelingscriteria.

Zowat 4,8% van de in 2001 geboren kinderen (Vlaams Gewest) werd geboren in een kansarm gezin (voorlopig cijfer). Het gaat om 2952 kinderen in het Vlaams Gewest. Tegenover 2000 is het percentage kinderen geboren in een kansarm gezin nagenoeg ongewijzigd gebleven (zie tabel 3.11).

In grafiek 3.12 is de evolutie weergegeven sinds 1992. Het percentage is in deze periode geleidelijk gestegen tot bijna het dubbele. Gelet op de aandacht van Kind en Gezin voor de kansarmoedeproblematiek, wijst deze stijging eerder op een toegenomen bereik van deze groep en dus op een betere registratie van het fenomeen dan op een werkelijke groei van de problematiek in Vlaanderen.

Kansarme gezinnen

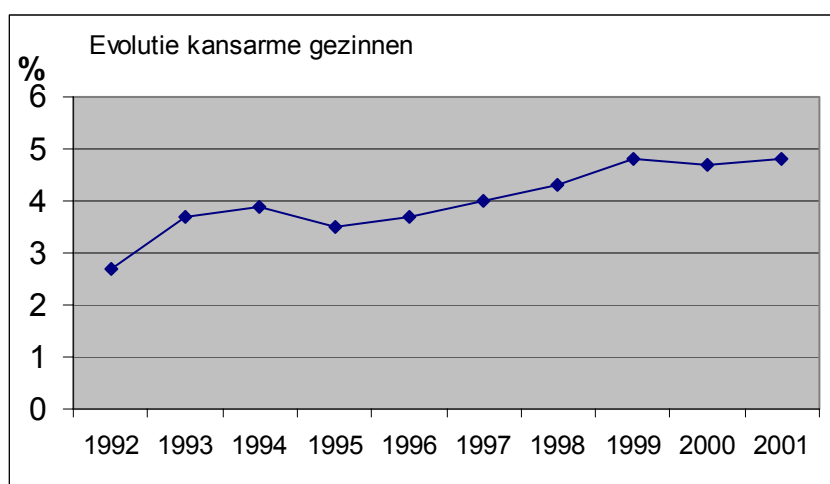
	2000	2001*
Antwerpen	5,8	5,6
Vlaams-Brabant	2,7	1,8
West-Vlaanderen	4,6	5,0
Oost-Vlaanderen	4,8	5,4
Limburg	5,2	5,4

Totaal 4,7 4,8

3.11 Kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar, naar gelang van de provincie (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen

* Voorlopige cijfers

3.12 Evolutie van het percentage kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar – Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen

Het percentage kansarme gezinnen verschilt naar gelang van de *provincie*. In de provincie Antwerpen ligt het percentage kansarme gezinnen met jonge kinderen het hoogst, namelijk 5,6%; in Vlaams-Brabant het laagst met 1,8%. In de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen werden respectievelijk 5,4%, 5,4% en 5,0% kansarme gezinnen geregistreerd (zie tabel 3.11). Tegenover 2000 ligt het cijfer hoger in de provincies Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Limburg en lager in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant.

Kansarmoede is sterk geconcentreerd in een beperkt aantal *gemeenten*. De helft van alle kinderen geboren in een kansarm gezin woont in negen gemeenten. Deze gemeenten zijn Antwerpen, Gent, Mechelen, Oostende, Brugge, Heusden-Zolder, Aalst, Beringen en Menen.

Antwerpen (665), Gent (333) en Mechelen (109) tellen het grootste aantal geboorten in een kansarm gezin.

De meeste kansarme gezinnen hebben te maken met een *complex geheel van problemen*. Een laag maandinkomen en de zwakke arbeidssituatie van de ouders zijn de meest aangekruiste criteria. Lage opleiding van een of beide ouders wordt in bijna 2 op de 3 kansarme gezinnen aangekruist. Slechte huisvesting komt voor bij iets meer dan de helft van de kansarme gezinnen. Bij ruim 4 op de 10 kinderen is er sprake van zwaktes in de ontwikkeling. Zwakke gezondheidstoestand scoort het laagst (zie tabel 3.13).

Uit de registratie blijkt ook dat bij bijna 4 op de 10 kinderen geboren in een kansarm gezin, het gezin in een zwakke sociaal-economische situatie leeft (38,7%). Dit houdt in dat deze gezinnen tegelijkertijd op het vlak van inkomen, opleiding en arbeidssituatie zwak staan.

Kansarmoedeproblematiek

	2000	2001*
Laag maandinkomen	77,0	77,3
Zwakke arbeidssituatie van de ouders	77,7	76,7
Lage opleiding van een of beide ouders	66,8	64,4
Slechte huisvesting	54,9	54,1
Zwaktes in de ontwikkeling van de kinderen	43,5	41,1

Zwakke gezondheidstoestand 28,5 **26,5**

3.13 Aanwezigheid van de verschillende criteria voor kansarmoede in de kansarme gezinnen (percentage)

Bron: *Kind en Gezin - Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen*

* Voorlopige cijfers

6. De woonsituatie

De meeste kinderen wonen in een *eengezinswoning*. Ongeveer 4% woont in een appartement of flat. Meestal is het gezin ook eigenaar van de woning. Dit percentage stijgt naarmate het kind ouder wordt (zie tabel 3.14).

Verhuizen behoort tot de belevenissen van heel wat jonge kinderen. Bijna de helft van de kinderen in de leeftijdsklasse van 7 tot 12 jaar heeft niet altijd in dezelfde woning gewoond (zie tabel 3.15).

Ruim 40% van de kinderen woont in een *woning met een aantal gebreken*. Het gaat voornamelijk om onvoldoende ruimte (20,1%), slechte geluidsisolatie binnen in de woning (13,9%) en schimmels en vocht (10,5%) (zie tabel 3.16).

Ruim 30% van de kinderen woont in een *omgeving met een of meer gebreken*. Straatlawaai scoort hier het hoogst (15,4%), burengerucht krijgt de op één na hoogste score (12,6%) en pollutie (10,6%) komt op de derde plaats (zie tabel 3.16).

Woning

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Type woning				
Eengezinswoning – vrijstaand huis	36,8	54,3	53,9	50,9
Eengezinswoning – halfvrijstaand huis of woning in de rij	53,7	39,8	39,0	42,0
Appartement of flat in gebouw met minder dan 10 woningen	2,9	3,5	4,0	3,6
Appartement of flat in gebouw met 10 of meer woningen	0,7	0,8	2,0	1,4
Andere	5,9	1,6	1,1	2,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Woonstatuut				
Eigenaar	67,1	78,1	80,8	77,4
Huurder	27,9	19,1	16,7	19,6
Gratis bewoner	5,0	2,7	2,5	3,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.14 Kinderen onder de 12 jaar: type woning waarin het gezin van het kind woont en woonstatuut (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Mobiliteit	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind heeft altijd in zelfde woning gewoond	79,3	62,2	50,6	60,0
Kind is minstens al 1x verhuisd	20,7	37,8	49,4	40,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.15 Kinderen onder de 12 jaar naargelang het kind minstens al 1x verhuisd is (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Woonomstandigheden	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Gebreken aan de woning				
Onvoldoende ruimte	29,3	19,5	17,0	20,1
Te donker	8,6	5,5	8,1	7,3
Moeilijk te verwarmen	6,4	2,4	3,6	3,7
Lekkend dak	5,0	5,5	2,8	4,1
Schimmels en vocht	17,4	9,4	8,7	10,5
Rottend houtwerk	6,5	5,9	5,0	5,6
Verzakkingen, barsten	5,0	4,7	6,4	5,6
Slechte geluidsisolatie binnen	10,7	14,1	15,1	13,9
Te weinig privacy tegenover huisgenoten	2,9	5,9	7,8	6,3
Te weinig privacy tegenover de burens	5,0	5,5	6,2	5,7
<i>Percentage met een of meer gebreken aan de woning</i>	49,3	42,6	40,2	42,7
Gebreken in de woonomgeving				
Burengerucht	17,1	12,9	10,6	12,6
Straatlawaai	22,9	12,9	14,3	15,4
Pollutie	8,0	10,2	12,0	10,6
Vandalisme	10,0	5,1	8,7	7,7
Vervuilde lucht	3,7	2,3	3,9	3,3

Percentage met een of meer

<i>gebreken in de woonomgeving</i>	40,4	29,7	31,8	32,7
------------------------------------	------	------	------	------

3.16 Kinderen onder de 12 jaar: gebreken aan de woning en in de woonomgeving (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

7. Comfortgoederen in het gezin

Bijna alle kinderen wonen in een gezin dat beschikt over een wagen (96,2%). In 40% van deze gezinnen gaat het zelfs om meer dan 1 wagen. Ook het bezit van een kleuren-tv (94,6%) en een telefoon (96,2%) is zeer algemeen. Het gsm-bezit bedraagt 51%. Van de bevraagde "comfortgoederen" zijn een internetaansluiting (20,9%), een antwoordapparaat (29,3%) en een vaatwasmachine (56%) het minst verspreid (zie tabel 3.17).

Bezit van comfortgoederen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Wagen	94,8	98,0	95,5	96,2
Kleuren-tv	92,2	94,1	95,8	94,6
Videorecorder	81,6	85,6	87,4	85,7
Microgolfoven	85,8	87,9	82,1	84,8
Telefoon	92,2	97,3	96,9	96,2
Antwoordapparaat	31,4	32,6	26,1	29,3
Gsm	52,5	51,2	51,0	51,0
Vaatwasmachine	40,4	57,8	60,8	56,0
Droogkast	79,4	88,3	82,1	83,7
Personal computer	56,7	63,3	68,7	64,5
Internetaansluiting	18,4	21,9	21,1	20,9

3.17 Kinderen jonger dan 12 jaar: de aanwezigheid van een aantal comfortgoederen in het gezin (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

8. De Europese context

8.1. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen

Over arbeidsparticipatie in gezinnen zijn er geen Europese cijfers beschikbaar die als teleenheid het kind nemen. Wel is bekend hoeveel gezinnen met kinderen onder de 14 jaar er zijn zonder een werkende volwassene. België bevindt zich op het niveau van het Europese cijfer, scoort beter dan Groot-Brittannië, maar minder goed dan Italië, Duitsland, Frankrijk en Nederland (zie tabel 3.18).

Gezinnen zonder werkende volwassene

België	11,0
Duitsland	8,6
Frankrijk	8,8
Groot-Brittannië	19,5
Italië	7,6
Nederland	9,3
EU	10,5

3.18 Percentage gezinnen met kinderen onder de 14 jaar zonder een werkende volwassene in enkele Europese landen, 1996
Bron: OECD

De *tewerkstellingsgraad van vrouwen met jonge kinderen* is zeer uiteenlopend in de bestudeerde landen. Na

Zweden met een tewerkstellingsgraad van 75% scoort België het hoogst, met een percentage boven de 60. In Italië, de voormalige BRD en Nederland werkt minder dan de helft van deze vrouwen. Hierbij komen ook nog grote verschillen in *omvang van de tewerkstelling*, met als uitersten Italië waar nagenoeg alle werkende vrouwen ook voltijds werken en Nederland waar vrouwen hoofdzakelijk deeltijds werken (zie tabel 3.19).

Werkende moeders

	Voltijds	Deeltijds	Totaal werkend
België	38	24	62
Duitsland	26	25	51
Frankrijk	40	19	59
Groot-Brittannië	18	35	53
Italië	37	6	43
Nederland	6	41	46
Zweden*	55	40	75

3.19 Percentage werkende vrouwen in de groep vrouwen met een kind onder de 10 jaar in enkele Europese landen – 1993

Bron: *European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995*

* Zweden: betreft vrouwen met jonge kinderen onder de 7 jaar

8.2. Armoede

Een ander belangrijk aspect is de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen. Een eerste wijze om dit te benaderen is via de monetaire maatstaf van armoede. Volgens de EU-norm leeft een kind in armoede als het gezin een inkomen heeft dat lager ligt dan 50% van het gemiddelde inkomen in het betreffende land.

Armoede bij kinderen is zeer uiteenlopend in de bestudeerde Europese landen. Het percentage ligt het hoogst in Italië en in Groot-Brittannië. Ook in Duitsland, Frankrijk en Nederland ligt het percentage iets hoger dan in België. Zweden kent een nog lager percentage dan België.

Onder kinderen in een eenoudergezin ligt dit percentage veel hoger, behalve in Italië (zie tabel 3.20).

Relatieve armoede*

	Alle gezinnen	Eenouder-gezinnen	Tweeouder-gezinnen	Ratio**
België (1992)	4,4	13,5	3,6	3,8
Duitsland (1994)	10,7	51,2	6,2	8,3
Frankrijk (1994)	7,9	26,1	6,4	4,1
Groot-Brittannië (1995)	19,8	45,6	13,3	3,4
Italië (1995)	20,5	22,2	20,4	1,1
Nederland (1994)	7,7	23,6	6,5	3,6
Zweden (1995)	2,6	6,7	1,5	4,5

3.20 Percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een gezin in relatieve armoede in enkele Europese landen omstreeks 1995, naar een- en tweeoudergezinnen

Bron: *UNICEF, A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000*

* *Relatieve armoede: inkomen lager dan 50% van het gemiddelde inkomen in het land, gemeten aan de hand van de mediaan (EU – definitie 1984)*

** *Ratio: % in eenoudergezinnen / % in tweeoudergezinnen*

Armoede kan evenwel ook gemeten worden aan de hand van niet-monetaire indicatoren. Het "European Observatory on National Family Policies" schuift daartoe indicatoren naar voren zoals wonend in een huis met een lekkend dak of vochtige muren, omdat deze indicatoren in alle Europese landen worden geassocieerd met

armoede.

Uit deze gegevens blijkt dat, gemeten aan de indicator lekkend dak, ongeveer 7% van de kinderen onder de 16 jaar in slechte omstandigheden woont.

Gemeten aan de indicator vochtige muren zijn er vrij grote verschillen tussen de bestudeerde landen, met het laagste percentage in Italië en de hoogste percentages in Groot-Brittannië en Frankrijk (zie tabel 3.21).

Woonomstandigheden

	Lekkend dak	Vochtige muren
België	7,3	17,3
Duitsland	7,1	13,2
Frankrijk	8,0	22,0
Groot-Brittannië	6,7	23,1
Italië	7,8	7,7
Nederland	9,4	14,1
Zweden	NB	NB

3.21 Percentage kinderen onder de 16 jaar dat in slechte woonomstandigheden leeft in enkele Europese landen, 1993

Bron: European Observatory on National Family Policies (gegevens ECHP)

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 4. SOCIALE ONTWIKKELING

Socialisering van jonge kinderen gebeurt niet alleen vanuit het gezin. Kinderen komen al vanaf zeer jonge leeftijd in contact met een grote variëteit van werelden. Tv/video-kijken is een belangrijk kanaal voor contacten met de wereld buiten het gezin. Ook de jaarlijkse vakantie speelt hierin een belangrijke rol. Voor de meeste jonge kinderen is er ook de kinderopvang: opvang in de voorschoolse leeftijd is een gegeven in het dagelijks leven van veel kinderen in Vlaanderen. In Vlaanderen is schoolgaan vrij algemeen vanaf 2 ½ jaar. Voor veel kinderen komt daar buitenschoolse opvang bij.

We bekijken ook een aantal klassieke vrijetijdsactiviteiten bij schoolgaande kinderen: sport, dans, schilderen-tekenen-knutselen, muziek en theater, jeugdbeweging.

Een beperkt aantal kinderen krijgt bijzondere aandacht via de bijzondere jeugdbijstand of via bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

Tot slot vergelijken we in dit hoofdstuk de situatie in Vlaanderen met de situatie in een aantal Europese landen.

1. Gebruik van kinderopvang

1.1. Kinderen onder de 2 ½ jaar

51,2% van de kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar wordt geregeld, d.w.z. *minstens gedurende een ononderbroken periode van 5 uren per week*, toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling (najaar 2001). Daarnaast is er nog een groep van 9,6% die beperkt gebruikmaakt van kinderopvang. 39,2% van de kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar wordt niet toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling.

In grafiek 4.2 wordt de evolutie geschetst van het regelmatige gebruik van kinderopvang sinds 1991. De schommelingen in de voorbije jaren zijn wellicht deels het gevolg van *wijzigingen* in de *onderzoeksmethodiek*, m.n. de bevragsingsmethodiek en de *omschrijving* van “*regelmatig*” gebruik van opvang.

Tot en met 1997 werden de enquêtes mondeling afgenomen door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin. In 1999 werd de enquête naar het gebruik van kinderopvang opgenomen in een ruimer onderzoek naar de kinderopvang in Vlaanderen. Het ging om een schriftelijke bevraging. In 2001 werd opnieuw de klassieke enquête naar het gebruik van kinderopvang afgenomen, evenwel in hoofdzaak telefonisch, bij de “modale gezinnen”, en enkel nog mondeling bij de kansarme en de allochtone gezinnen. Daarenboven werd vanaf 1999 het aantal uren opvang nauwkeurig bevroegd en werd regelmatig gebruik omschreven als minstens eenmaal per week een ononderbroken periode van opvang van minstens 5 uren. Deze nauwkeurige omschrijving verving de inschaling door de ondervraagden zelf in de categorieën “regelmatig”, “onregelmatig” of “geen”.

Gebruik kinderopvang

Percentage van alle kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar

Regelmatig gebruik	51,2
Beperkt gebruik	9,6
Geen gebruik	39,2

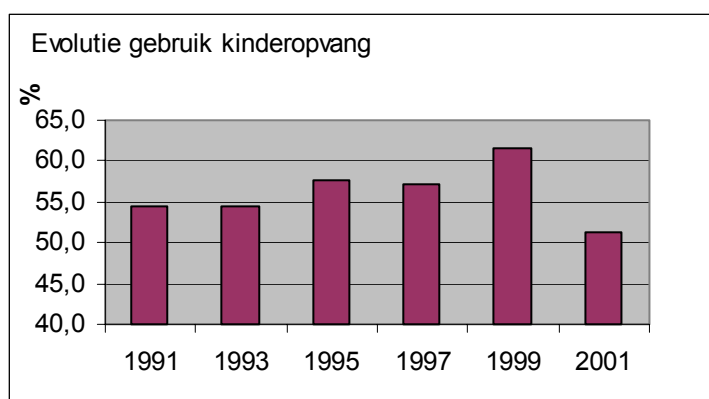

Totaal 100,0

4.1 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar in het Vlaams Gewest – 2001 (percentage van alle kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar)

Bron: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001

4.2 Evolutie van het gebruik van kinderopvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar – percentage
Bron: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001

Bij allochtone kinderen en bij kinderen die leven in een kansarm gezin ligt het gebruik van kinderopvang veel lager dan in de totale groep (zie tabel 4.3).

Gebruik kinderopvang naar subgroepen

	Regelmatig gebruik	Beperkt gebruik	Geen gebruik
Allochtone kinderen	22,5	5,4	72,1
Kinderen in een kansarm Belgisch gezin	24,6	15,7	59,7
Kinderen in een kansarm allochtoon gezin	14,0	0,0	86,0
Alle kinderen	51,2	9,6	39,2

4.3 Allochtone kinderen en kinderen in een kansarm gezin: gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar in het Vlaams Gewest - 2001

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001

De opvang van kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar wordt in hoge mate verzorgd door *opvangvoorzieningen* die worden *gesubsidieerd door Kind en Gezin*: 30,0% maakt gebruik van een opvanggezin dat aangesloten is bij een dienst voor opvanggezinnen en 17,0% maakt gebruik van een kinderdagverblijf. In totaal 47,0%. Het relatieve aandeel van de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang zou gedaald zijn met 5,5% tegenover 1999.

De *grootouders* zorgen voor 29,3% van de opvang en andere familieleden voor 3,1%. Het aandeel van de informele opvang bedraagt in totaal 32,4% en is nagenoeg ongewijzigd tegenover 1999.

De *particuliere opvang* – particuliere opvanggezinnen en opvanginstellingen – neemt 18,6% van de kinderen voor zijn rekening. Het aandeel is gestegen met 3,6%; dit is toe te schrijven aan een stijging van de opvang zowel in particuliere opvanggezinnen (+1,6%) als in particuliere opvanginstellingen (+2%) (zie tabel 4.4 en grafiek 4.5).

Soort opvang

	Percentage van de gebruikers van opvang		
	1997	1999	2001*
Grootouders	37,0	27,3	29,3

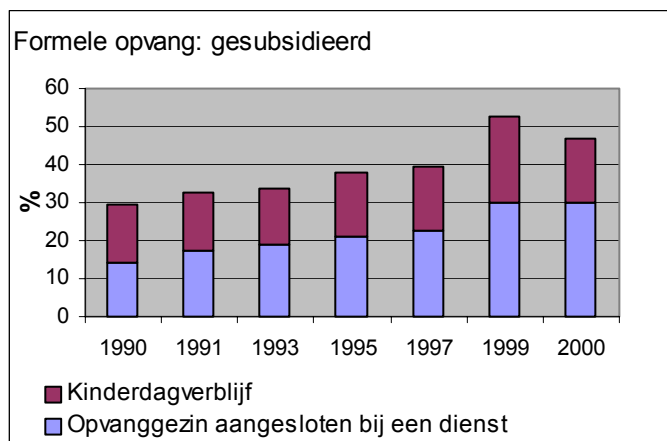
Ander familielid, vrienden, buren, ...	3,9	4,8	3,1
Opvanggezin aangesloten bij een dienst (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	22,7	30,0	30,0
Kinderdagverblijf (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	16,6	22,5	17,0
Particulier opvanggezin gemeld aan of onder toezicht van Kind en Gezin	12,3	8,5	10,1
Particuliere opvanginstelling gemeld aan of onder toezicht van Kind en Gezin	5,4	6,5	8,5
Andere (huispersoneel, centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning, PWA, au pair, ...)	2,0	0,7	1,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

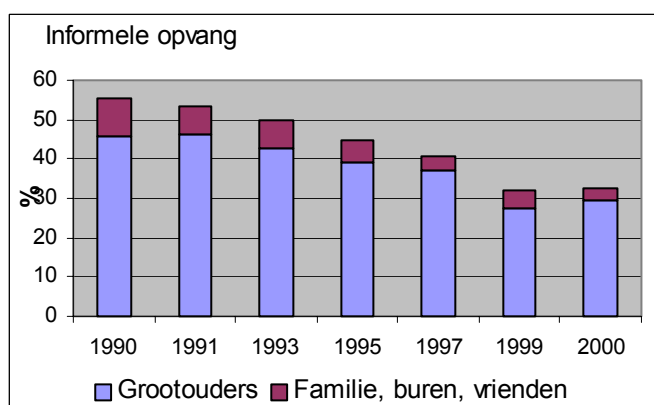
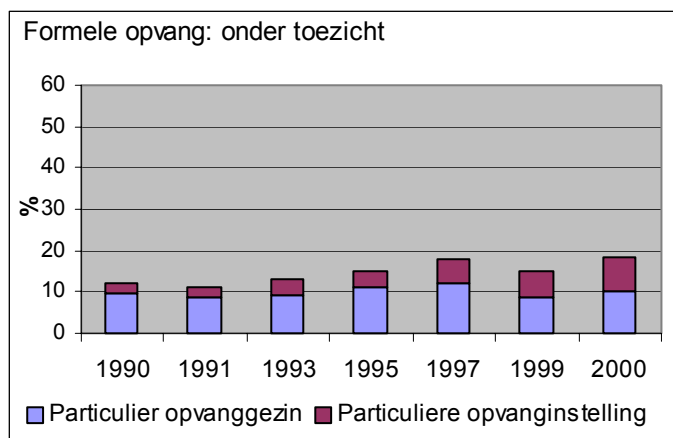
4.4 Kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar: gebruik van opvang volgens soort opvang (Vlaams Gewest)
Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997 en 2001

Vanpée K., Sannen L., Hedeboom G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

* Niet inbegrepen: opvanggezinnen waarvan niet is geweten of ze gesubsidieerd zijn of niet (0,6%) en opvanginstellingen waarvan niet is geweten of ze gesubsidieerd zijn of niet (0,3%)

Evolutie opvangvormen

4.5 Evolutie van het gebruik van formele en informele opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar – percentage van de gebruikers van opvang

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar Vanpée K., Sannen L., Hedeboom G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

Voor 70,6% van de kinderen die regelmatig worden opgevangen, is dit deeltijds (zie tabel 4.6). 28,8% van de regelmatige gebruikers maakt soms gebruik van *atypische opvang*, dit is opvang vóór 7 uur, na 18 uur of gedurende meer dan 11 uren per dag.

Opvangduur in dagen

	1997	1999	2001
Voltijds	29,3	33,7	29,4
Deeltijds	69,1	66,3	70,6
Dag en nacht, nacht, weekend	1,6	0,0	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0

4.6 Intensiteit van de opvang per week bij kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar die regelmatig (= minstens 5 uren per week) gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997 en 2001
Vanpée K., Sannen L., Hedeboom G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

1.2. Schoolgaande kinderen

Ongeveer 50% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan en 28,6% van de kinderen van de lagere school worden *tijdens de week* regelmatig opgevangen door andere personen of voorzieningen dan de ouders (zie tabel 4.7).

Voor de kinderen die naar de kleuterschool gaan, zijn de *grootouders* de belangrijkste opvanginstantie. Grootouders vangen zo'n 40% van de kinderen van de kleuterschool op. Bij de lagerschoolkinderen komt opvang door en in de school op de eerste plaats: 35,8%. De grootouders vangen 34,3% van deze kinderen op (zie tabel 4.8).

Gebruik buitenschoolse opvang

	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Regelmatig	51,1	28,6
Zeer uitzonderlijk of geen	48,9	71,4
Totaal	100,0	100,0

4.7 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan in het Vlaams Gewest, 1999 (percentage)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000*

Soort opvang

	Percentage van de gebruikers van opvang	
	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Grootouders	40,6	34,3
Andere familieleden, vrienden, buren	7,3	14,9
Opvang buiten de school (IBO)	7,9	4,5
Opvang door en in de school	27,9	35,8
Opvanggezin aangesloten bij een dienst	7,0	0,0
Particulier opvanggezin	4,9	1,5
Kinderdagverblijf	1,1	1,5
Particuliere opvanginstelling	0,8	0,0
Andere (PWA, au pair, huispersoneel,...)	2,5	7,5
Totaal	100,0	100,0

4.8 Schoolgaande kinderen: gebruik van opvang door kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan volgens soort opvang, Vlaams Gewest, 1999 (percentage)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000*

1.3. Zieke kinderen

Een moeilijke situatie voor gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang is de ziekte van het kind. In het najaar 2001 was 18,2% van de *kinderen van 3 maanden tot 3 jaar* ziek tijdens de week waarover werd geënkquêteerd. Voor bijna 4 op de 10 zieke kinderen verandert het gebruik van opvang (37,7%). Heel wat ouders regelen dit

binnen het gezin of binnen de familie, door het opnemen van vakantie, recuperatie of sociaal verlof, door thuis te werken of door een beroep te doen op de grootouders.

Er zijn meer wijzigingen wanneer het zieke kind normaal wordt opgevangen in een kinderdagverblijf. Wanneer het kind normaal wordt opgevangen door de grootouders, verandert het gebruik van opvang het minst.

Zorg bij ziekte: kinderen onder de 3 jaar

Impact op de opvang

Opvang niet gewijzigd	62,3
Opvang gewijzigd	37,7

Totaal	100,0
--------	--------------

Aard van de wijziging*

Niet-werkende partner zorgde voor het kind	6,1
Ouder heeft thuis gewerkt	12,1
Ouder nam sociaal verlof	12,3
Ouder nam vakantie of recuperatie	23,3
Grootouders zorgden voor het kind	39,9
Familie, buren, kennissen zorgden voor het kind	3,8
Opvangdienst voor zieke kinderen	1,3
Babysit	2,5
Opvang i.p.v. school	1,2
Andere	8,7

4.9 De zorg bij ziekte van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die normaal gebruikmaken van opvang of naar de kleuterschool gaan - 2001

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001

* Meerdere antwoorden mogelijk

Bijna de helft van de *schoolgaande kinderen* kan bij kortstondige ziekte gewoonlijk *niet* terecht in de gebruikelijke opvangvoorziening. Ook hier nemen ouders vaak een dag vakantie, een recuperatiedag of verlof om sociale of familiale redenen of springen de grootouders in (zie tabel 4.10).

Zorg bij ziekte:

schoolgaande kinderen

	Kinderen van 2 ½ tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
De gebruikelijke opvangvoorziening	49,1	41,5
- <i>grootouders</i>	42,1	33,8
- <i>andere</i>	7,2	7,7
Ouder(s) neemt vakantie of recuperatiedag	39,3	32,3
Grootouders zorgen voor kind (1)	37,6	50,8
Ouder(s) neemt verlof om sociale of familiale redenen	36,8	36,9
Partner werkt niet	20,1	9,2
Anderen (vrienden, buren, familie) zorgen voor het kind (1)	10,5	3,1

Ouder(s) werkt thuis	10,5	7,7
Specifieke organisatie voor opvang zieke kinderen	8,8	4,6
Kind blijft alleen thuis	0,5	3,1
Een andere oplossing	4,5	4,6

4.10 De zorg bij kortstondige ziekte van schoolgaande kinderen die normaal gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest, 1999 (meerdere vormen mogelijk)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders*, HIVA, Leuven, 2000

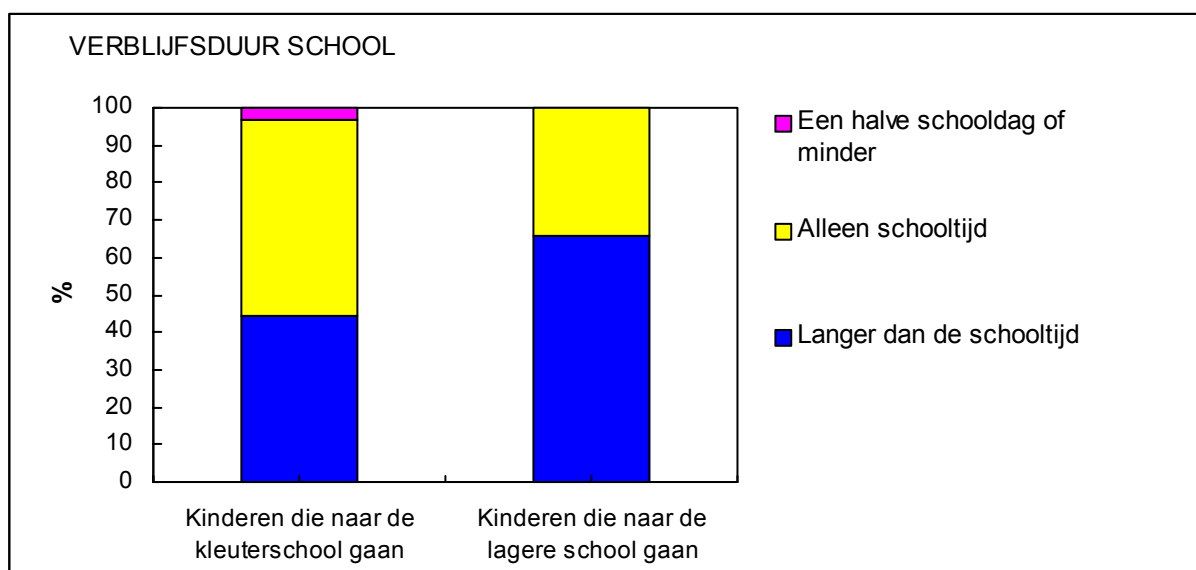
(1) Hier niet mee opgenomen de grootouders/de anderen die voor de dagelijkse opvang zorgen; dit is vervat in de categorie "gebruikelijke opvangvorm"

2. Schoolgaan

In het Vlaams Gewest gaan de meeste kinderen naar de kleuterschool. Al vóór de leeftijd van 3 jaar is het schoolgaan *vrij algemeen*. In het najaar van 2001 gingen 43,6% van de kinderen van 2 ½ jaar tot 3 jaar voltijds naar school en 37,9% deeltijds, niet alle dagen of niet altijd gedurende volle dagen. 18,5% van deze kinderen ging nog niet naar school.

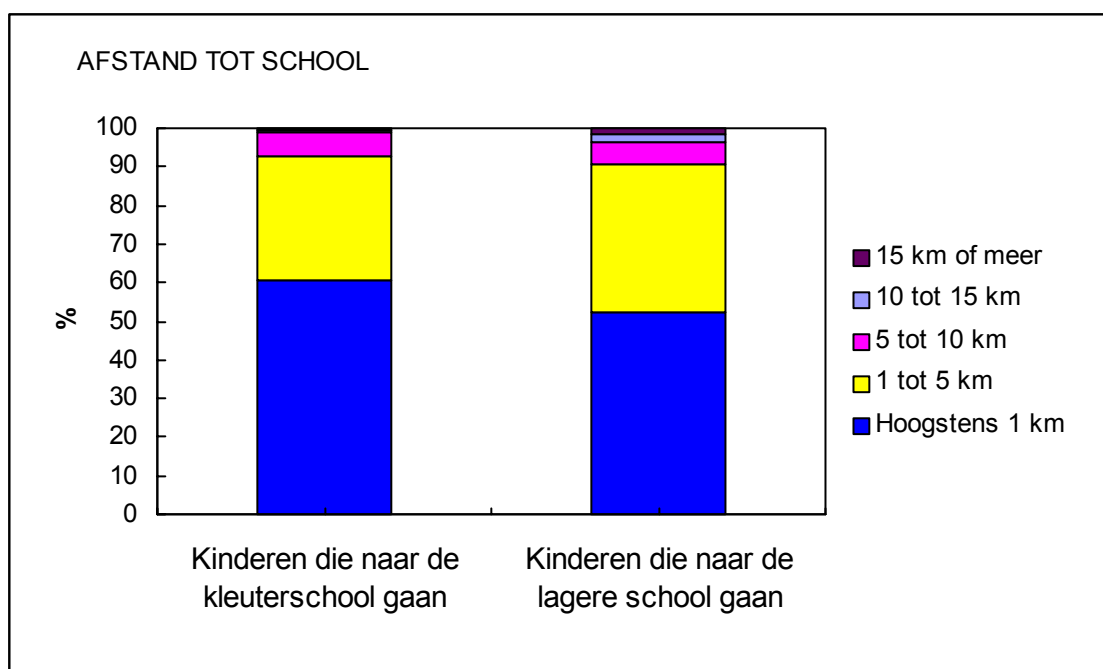
Voor heel wat kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan, duurt *een dag op school* langer dan de schooldag zelf: ongeveer 44% van de kinderen van de kleuterschool en bijna 66% van de leerlingen van de lagere school verblijven langer op school dan de schooltijd (zie grafiek 4.11). Gemiddeld blijven zij respectievelijk 51 minuten en 41 minuten op school na de officiële schooluren.

De school en zeker de kleuterschool bevindt zich op zeer korte *afstand* van de *woning*. 60,6% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan, woont op hoogstens 1 km van de school en 32,3% op 1 tot 5 km. Bij de kinderen die naar de lagere school gaan, is dit respectievelijk 52,2 en 38,4% (zie grafiek 4.12). Deze korte afstand belet evenwel niet dat 64% van de kleuters en 54,1% van de kinderen die naar de lagere school gaan, met de wagen naar school worden gebracht (zie grafiek 4.13).

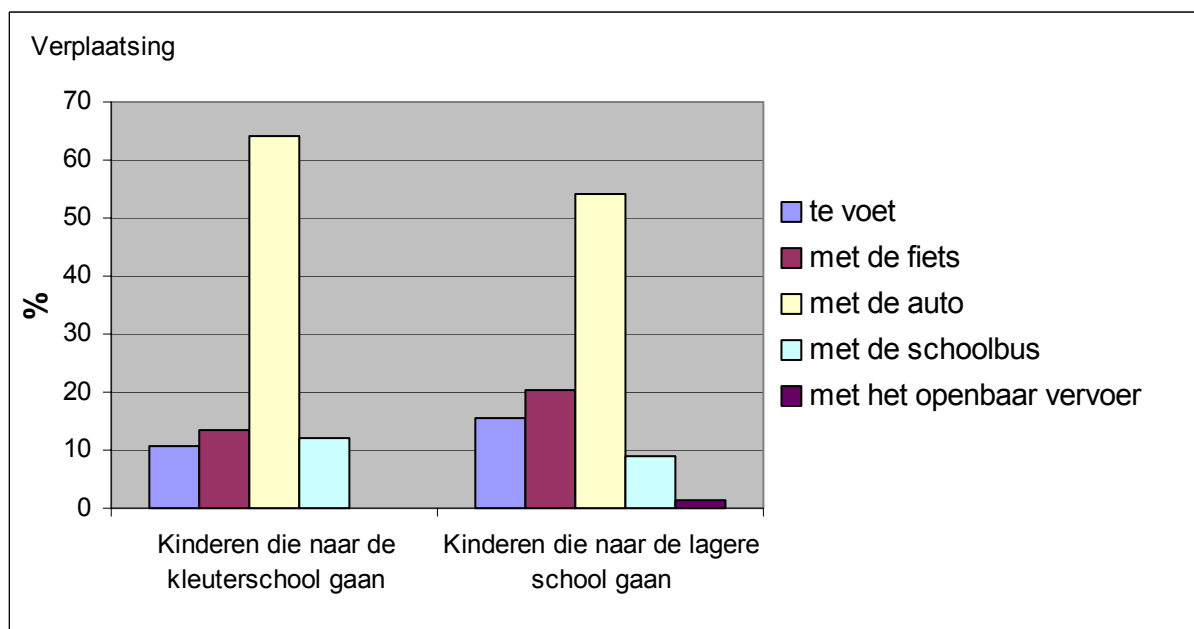
4.11 Kinderen onder de 12 jaar: verblijfsduur op school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. *Bewerking voor Kind en Gezin*

4.12 Kinderen onder de 12 jaar: afstand tot de school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

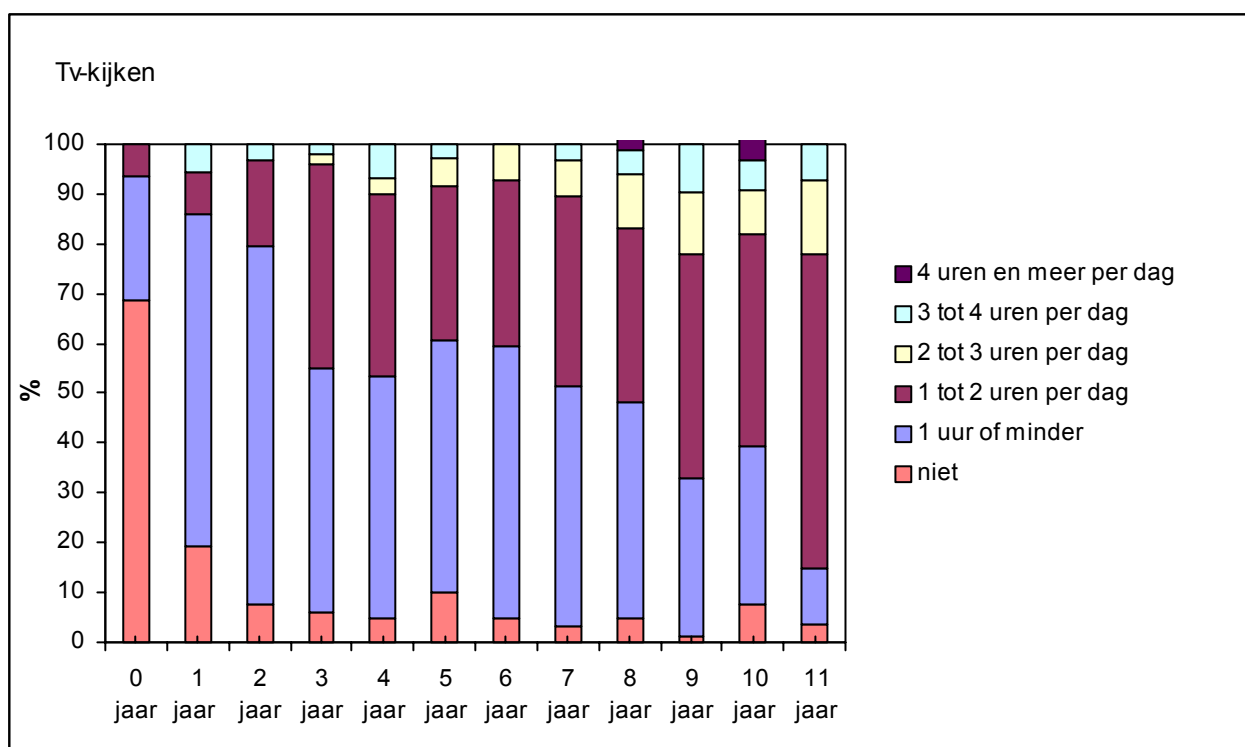
4.13 Kinderen onder de 12 jaar: wijze van verplaatsing naar school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Tv/video-kijken

In grafiek 4.14 is per leeftijdsjaar weergegeven hoeveel uren per dag kinderen naar de tv kijken. Geleidelijk neemt het tv-kijken toe.

4.14 Kinderen onder de 12 jaar: uren tv/video-kijken per dag volgens leeftijdsjaar (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

4. De jaarlijkse vakantie

Ongeveer 85% van de kinderen ging in 1999 *minstens een week* met vakantie. Naar leeftijd van het kind is er nagenoeg geen verschil (zie tabel 4.15).

Jaarlijkse vakantie

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Het gezin gaat met vakantie	82,3	85,1	85,2	84,6
Het gezin gaat niet met vakantie		17,7	14,9	15,4
Totaal		100,0	100,0	100,0

4.15 Kinderen onder de 12 jaar die jaarlijks minstens een week met vakantie gaan (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Vrijtijdsbesteding van schoolgaande kinderen

Klassieke vrijetijdsactiviteiten, en hiermee wordt bedoeld sport, dans, schilderen-tekenen-knutselen, muziek-theater en jeugdbeweging, worden weinig beoefend door kinderen jonger dan 7 jaar. Meestal gaat het om sport; sport wordt beoefend door 34,1% van de kinderen jonger dan 7 jaar.

Bij de kinderen van 7 tot 12 jaar doet 60% aan sport en neemt 31,1% deel aan activiteiten van een jeugdbeweging. Muziek en theater halen 18,5% beoefenaars; dans en schilderen-tekenen-knutselen tellen elk

ongeveer 10% beoefenaars (zie tabel 4.16).

Vrijtijdsbesteding

	Nee	Ja	Aantal uren per week			
			hoogstens 1 uur	1 tot 2 uren	2 tot 3 uren	3 of meer uren
Kinderen jonger dan 7 jaar						
Sport	65,9	34,1	15,7	14,1	3,2	1,2
Dans	93,2	6,8	4,8	2,0	0,0	0,0
Schilderen, tekenen, knutselen	98,4	1,6	0,8	0,8	0,0	0,0
Muziek, theater	98,4	1,2	0,4	0,0	0,0	0,0
Jeugdbeweging	94,4	5,6	0,4	0,4	4,0	0,8
Kinderen van 7 tot 11 jaar						
Sport	39,7	60,3	14,3	19,3	16,5	10,3
Dans	90,2	10,9	7,0	2,0	0,8	0,0
Schilderen, tekenen, knutselen	89,9	10,1	2,2	3,6	3,4	0,8
Muziek, theater	81,5	18,5	5,9	3,9	3,4	5,3
Jeugdbeweging	68,9	31,1	0,6	3,9	20,5	6,2

4.16 Schoolgaande kinderen: vrijetijdsbesteding bij kinderen jonger dan 7 jaar en bij kinderen van 7 tot 12 jaar (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999, bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

6. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening

Voor een aantal jonge kinderen lopen er begeleidingsmaatregelen via de comités voor bijzondere jeugdzorg en de jeugdrechtbanken. Een aantal kinderen worden begeleid via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

6.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Een aantal kinderen en hun gezin worden begeleid of opgevangen in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning of via diensten voor private gezinsplaatsing. Het gaat om kortstondige opvang op verzoek van de ouders wegens bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situaties.

In de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning waren er in 2001 4550 ingeschreven kinderen, d.w.z. kinderen met minstens een begeleidingsdag in 2001. In de diensten voor private gezinsplaatsing waren er 278 ingeschreven kinderen. Deze cijfers zijn nagenoeg ongewijzigd gebleven tegenover 2000 (zie tabel 4.17).

Begeleiding via Kind en Gezin

2000

2001

	Totaal	-3 j	3-6 j	+6 j	Totaal
Centra voor kindercare en gezins- ondersteuning	4 495	2 015	1 312	1 223	4 550
Diensten voor private gezinsplaatsing	304	78	63	137	278
Totaal	4 799	2 093	1 375	1 360	4 828

4.17 Aantal kinderen ingeschreven in een voorziening voor bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

6.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

Op 31 december 2001 waren er in totaal 1936 kinderen onder de 12 jaar in begeleiding onder toezicht van een *comité voor bijzondere jeugdzorg*, waarvan 130 kinderen onder de 3 jaar, 450 kinderen van 3 tot 6 jaar en 1356 kinderen van 6 tot 12 jaar. Het totale aantal kinderen onder de 12 jaar in begeleiding nam toe met 4,5%. Dit is toe te schrijven aan een toename van begeleide kinderen ouder dan 3 jaar. Het aantal kinderen onder de 3 jaar in begeleiding daalde van 194 naar 130 (-33,7%).

Gegevens over begeleidingsmaatregelen opgelegd door een *jeugdrechtbank* zijn eveneens beschikbaar voor 2001. Op 31 december 2001 waren er 2151 kinderen onder de 12 jaar met begeleidingsmaatregelen opgelegd door een jeugdrechtbank, waarvan 180 onder de 3 jaar, 472 van 3 tot 6 jaar en 1499 kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 4.18). Ook hier is er een stijging, met 4,8%, die toe te schrijven is aan een toename van kinderen met begeleidingsmaatregelen ouder dan 3 jaar. Het aantal kinderen met begeleidingsmaatregelen onder de 3 jaar daalde van 190 naar 180 (-5,3%).

Het gaat om een opname in een pleeggezin van een dienst voor pleeggezinnen, een begeleidingstehuis, een dagcentrum, een gezinstehuis, een oriëntatie- of observatiecentrum, een internaat, een ziekenhuis of een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst, preventieve sociale actie, een opname in voorzieningen binnen Kind en Gezin of binnen het Vlaams Fonds voor Integratie van Personen met een Handicap (zie tabellen 4.19 en 20).

Begeleiding bijzondere jeugdbijstand

	Comité voor bijzondere jeugdzorg		Jeugdrechtbank	
	2000	2001	2000	2001
Kinderen onder de 3 jaar	194	130	190	180
Kinderen van 3 tot 6 jaar	429	450	403	472
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 229	1 356	1 460	1 499
Totaal	1 852	1 936	2 053	2 151

4.18 Aantal kinderen in begeleiding onder toezicht van een comité voor bijzondere jeugdzorg of met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een jeugdrechtbank

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

Begeleidingsvorm comité voor bijzondere jeugdzorg

Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
-----------------------------	------------------------------	-------------------------------

Begeleidingstehuizen	11	97	318
Dagcentra	0	2	229
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	95	186	376
Internaten*	0	8	22
Gezinstehuizen	0	2	8
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	1	6	25
Preventieve sociale actie	19	38	153
Thuisbegeleidingsdiensten	0	104	200
Voorzieningen Kind en Gezin	4	4	4
Voorzieningen VFIPH	0	2	10
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	0	0	3
Algemene ziekenhuizen	0	1	8
Zonder kosten	0	0	0
Niet bekend	0	0	0
Totaal	130	450	1 356

4.19 Kinderen in begeleiding onder toezicht van een comité voor bijzondere jeugdzorg: begeleidingsvorm, 2001

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* Gemeenschapsinternaten en rijksinternaten

Begeleidingsvorm jeugdrechtbank

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
Begeleidingstehuizen	22	90	340
Dagcentra	0	1	56
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	64	170	491
Internaten*	0	7	34
Gezinstehuizen	1	2	15
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	0	1	16
Thuisbegeleidingsdiensten	20	35	81
Voorzieningen Kind en Gezin	27	33	27
Voorzieningen VFIPH	5	19	128
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	0	4	9
Algemene ziekenhuizen/psychiatrische ziekenhuizen	2	2	6
Zonder kosten	38	107	293
Niet bekend	1	1	3
Totaal	180	472	1 499

4.20 Kinderen met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een jeugdrechtbank: begeleidingsvorm, 2001

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* Gemeenschapsinternaten, rijksinternaten, vrijeschoolinternaten

7. De Europese context

7.1. Kinderopvang

Het niveau en het gebruik van kinderopvang verschillen erg naar gelang van het land. Inzake het percentage

gesubsidieerde *kinderopvangplaatsen* is België koploper, gevolgd door Frankrijk en Zweden. In sommige andere landen is er nauwelijks sprake van een opvangaanbod door de overheid voor kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 4.21). Over het gebruik van kinderopvang – percentage gebruik en opvangvorm – zijn slechts onvolledige gegevens beschikbaar (zie tabel 4.22).

Gesubsidieerde kinderopvang

België	30
Duitsland (voormalige BRD)	2
Frankrijk	23
Groot-Brittannië	2
Italië	6
Nederland	8
Zweden	21

4.21 Aantal gesubsidieerde plaatsen per 100 kinderen onder de 3 jaar in enkele Europese landen

Bron: European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995

Gebruik kinderopvang

Vlaamse Gemeenschap	<i>0-3 maanden:</i> bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders. <i>3m-2 ½ jaar:</i> 61,6% maakt gebruik van kinderopvang waarvan 29% in kinderdagverblijven, 38,5% in opvanggezinnen en 32,1% door grootouders of andere familieleden. <i>2 ½ - 6 jaar:</i> 51,1% maakt gebruik van buitenschoolse opvang.
Franse Gemeenschap	<i>0-1 jaar:</i> “opvang” door ouders overweegt. <i>1-2 ½ jaar:</i> 21,5% wordt opgevangen in kinderdagverblijven en 12% in een opvanggezin.
Duitsland	NB
Groot-Brittannië	<i>0-1 jaar:</i> bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders of informeel door familie of een opvanggezin. <i>1-3 jaar:</i> de meeste kinderopvangvoorzieningen zijn privaat. Er zijn geen gegevens omtrent het gebruik. 20% van de 2-jarigen bezoekt een peuterspeelzaal.
Italië	<i>0-1 jaar:</i> “opvang” door ouders, aangevuld met informele opvang in gezinnen. <i>1-3 jaar:</i> 27% thuisopvang; 48% door familie of informele gezinsopvang; 15% opvang thuis; 6% in een kinderopvangcentrum; 2% door vaders en gezinsopvang.
Nederland	Kinderdagverblijven worden door 17% van de 0-4-jarigen gebruikt. Meer dan 50% van de 2-4-jarigen gaat naar een peuterspeelzaal. Buitenschoolse opvang wordt door 5% van de 4-12-jarigen gebruikt.
Zweden	<i>0-1 jaar:</i> bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders thuis. <i>1-5 jaar:</i> 61% van de kinderen gaat voltijds naar een voorschools opvangcentrum; 12% wordt in een gezin opgevangen.

4.22 Gebruik van kinderopvang naar gelang van de leeftijd omstreeks 1999

Bron: OESO, Thematic review of early childhood education and care

NB: niet beschikbaar

7.2. Schoolgaan

Binnen Europa is het Vlaams Gewest koploper wat betreft de leeftijd waarop kinderen voor het eerst naar school gaan. In Frankrijk ligt dit ook hoog. In Nederland ligt dit laag. In tabel 4.23 zijn in de berekeningen ook de kinderen jonger dan 3 jaar die naar school gaan opgenomen, zodat voor Vlaanderen en Frankrijk het percentage hoger ligt dan 100.

Schoolgaan

België* / **	118,2
Duitsland	65,8
Frankrijk**	118,2
Groot-Brittannië	77,4
Italië	98,0
Nederland	49,7
Zweden	66,9

4.23 Kinderen onder de 4 jaar die naar school gaan in enkele Europese landen: percentage van de groep kinderen van 3 tot 4 jaar (1999)

Bron: OESO, Education at a Glance, 2001

* Betreft Vlaanderen; gegevens over België zijn niet beschikbaar

** In België en Frankrijk ligt het percentage hoger dan 100. Dit is toe te schrijven aan het feit dat ook kinderen jonger dan 3 jaar die naar school gaan, zijn opgenomen in de teller

Hoofdstuk 5.

ASPECTEN VAN GEZONDHEID EN ONTWIKKELING VAN JONGE KINDEREN

Perinatale mortaliteit en kindersterfte worden algemeen beschouwd als goede indicatoren voor de kwaliteit van het gezondheidssysteem in een land. Ook de levensverwachting is een veelgebruikte indicator. Behalve op deze basisindicatoren gaan we in dit hoofdstuk ook in op de zwangerschapsbegeleiding en stellen we een aantal bevallingsgegevens voor.

Inzake morbiditeit bij jonge kinderen zijn er eerst de aangeboren afwijkingen en het gehoorverlies dat al in de neonatale periode wordt opgespoord. Verder gaat onze aandacht naar een aantal ziektes en aandoeningen die relevant zijn voor het jonge kind.

Een belangrijk aandachtspunt vormen de gegevens over ongevallen en over kindermishandeling.

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling

De *zwangerschapsbegeleiding* wordt in Vlaanderen in hoge mate toevertrouwd aan een gynaecoloog: 93,1% van de zwangere vrouwen laat haar zwangerschap volgen door een privé-gynaecoloog en nog eens 4,4% zowel door een gynaecoloog als door een huisarts. Van 2000 naar 2001 nam de begeleiding door privé-gynaecologen licht toe.

Het aandeel van de gynaecologen in de zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. Gemengde zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincie West-Vlaanderen. Het aantal niet medisch begeleide zwangerschappen ligt zeer laag (0,2%) (zie tabellen 5.1 en 5.2).

Zwangerschapsbegeleiding

	2000	2001
Privé-gynaecoloog	92,2	93,1
Gemengd	4,7	4,4
Huisarts	1,9	1,5
Prenataal consultatiebureau Kind en Gezin	0,4	0,3
Vroedvrouw	0,5	0,5
Geen begeleiding	0,3	0,2
Vlaams Gewest	100,0	100,0

5.1 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding – Vlaams Gewest (percentage)

Bron: *Kind en Gezin – Ikaros*

Zwangerschapsbegeleiding volgens provincie

	Antwerpen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen	Limburg	Vlaams Gewest
Privé-gynaecoloog	94,9	96,7	89,8	91,2	92,7	93,1
Gemengd	2,2	1,7	8,3	6,4	3,9	4,4
Huisarts	1,5	0,7	1,7	1,7	2,0	1,5
Andere	1,1	0,8	0,2	0,7	1,1	0,8
Geen begeleiding	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5.2 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding volgens provincie – 2001 (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Ikaros

De meerderheid van de levendgeborenen komt *in een kraamkliniek* ter wereld. In 1996 (meest recente cijfer) bedroeg het aantal thuisbevallingen in het Vlaams Gewest 0,8%. In 1998 (meest recente cijfer) duurde het verblijf in de kraamkliniek gemiddeld 6,0 dagen in het Vlaams Gewest. In het Brussels Gewest duurde het 5,63 dagen. Tegenover 1997 is de gemiddelde verblijfsduur nagenoeg ongewijzigd gebleven.

In het Vlaams Gewest waren er in 2000 op 100 verlossingen 46,7 eerste geboorten; 34,2 geboorten betroffen een tweede kind; 12,7 geboorten betroffen een derde kind en bij 6,5 geboorten ging het om een vierde of volgende kind. Het relatieve aantal derde en volgende kinderen steeg van 18,9 in 1999 naar 19,2 in 2000.

Het percentage jonge moeders, d.w.z. moeders onder de 20 jaar, bedraagt 2,2% (2000). 42,1% van de bevallen vrouwen is ouder dan 30 jaar en 1,4% is ouder dan 40 jaar. De gemiddelde leeftijd van de moeder is 27,5 jaar bij de eerstbarenden en 30,7 jaar bij de multiparae. Bij de multiparae is er een lichte stijging tegenover 1999 (+0,1 jaar). Bij de eerstbarenden is de gemiddelde leeftijd ongewijzigd tegenover 1999 (zie ook hoofdstuk 1, punt 5.3).

Een niet te onderschatten aantal zwangerschappen, nl. 3,9%, is ontstaan na een subfertiliteitsbehandeling: 1,7% van de vrouwen werd *hormonaal behandeld*; bij 1,2% werd *in-vitrofertilisatie (IVF)* toegepast; bij 0,5% kwam de zwangerschap tot stand na kunstmatige inseminatie en bij 0,5% na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI) (2000). Het aantal bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling nam licht af tegenover 1999, met 0,4%.

Ongeveer 39% van de meerlingzwangerschappen kwam tot stand na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 3,3%.

3,7% van de kinderen behoorde tot de categorie meerlingen. De frequentie van tweelingen bedroeg 3,5%, die van drielingen 0,1%. Er werden 1100 tweelingen, 17 drielingen en één vierling geregistreerd. Het aantal drielingen lag merkkelijk lager dan in 1999; in 1999 werden er 31 drielingen geregistreerd.

In 2000 beviel 7,1% van de zwangere vrouwen voortijdig, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Tegenover 1999 is er een lichte toename van het aantal prematuren (+0,1%). Het relatieve aantal *kinderen met een laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram) bedroeg 6,8%. Zeer laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram) komt voor bij 1,1% van de kinderen. Het aantal kinderen met een laag en een extreem laag geboortegewicht daalde lichtjes, met respectievelijk 0,3 en 0,1%.

Bij drie op de tien vrouwen (30,3%) wordt de geboorte *ingeleid*, meestal om opportuniteitsredenen, die zowel bij de obstetricus als bij de zwangere vrouw kunnen liggen. Zo'n 70,1% van de kinderen wordt zonder *verloskundige ingrepen* geboren. 17,0% van de kinderen wordt met de keizersnede ter wereld gebracht. Tegenover 1999 nam de frequentie van keizersnede licht toe; de stijging is aanhoudend: sinds 1995 steeg de frequentie van 13,6% naar 17,0% van alle verlossingen. Bij 12,3% wordt vacuüm-extractie* toegepast of wordt de verlostang gebruikt. Epidurale pijnverdooving wordt toegepast bij ruim zes op de tien verlossingen. Ook de frequentie van epidurale pijnverdooving neemt aanhoudend toe: sinds 1995 steeg de frequentie van 48,2% naar 61,7%.

Na de geboorte werd 13,2% van de kinderen overgebracht naar een n-dienst (neonatale dienst) en 3,9% naar een NIC-dienst (neonatale intensievezorgdienst). Het aantal transfers naar een n-dienst steeg met 0,3%; het aantal transfers naar een NIC-dienst bleef ongewijzigd.

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE) – 2000

* *vacuüm-extractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt*

2. Levensverwachting

De levensverwachting *bij geboorte* en *op de leeftijd van 1 jaar* bedraagt ongeveer 75 jaar voor de mannen en ongeveer 81 jaar voor de vrouwen (1999, meest recente cijfer) (zie tabel 5.3).

In tabel 5.3 is eveneens de evolutie opgenomen sinds 1995. Jaarlijks neemt de levensverwachting toe, behalve van 1997 naar 1998. De daling in de periode van 1997 naar 1998 is wellicht toe te schrijven aan een wijziging in de gegevensverzameling in 1998.

Levensverwachting

		Bij de geboorte	Op 1 jaar
Mannen	1995	74,6	74,1
	1996	75,1	74,5
	1997	75,5	74,9
	1998	75,1	74,1
	1999	75,1	74,2
	2000	75,7	75,0
Vrouwen	1995	80,8	80,2
	1996	81,3	80,6
	1997	81,5	80,8
	1998	80,8	79,9
	1999	81,0	80,0
	2000	81,5	80,8

5.3 Levensverwachting in het Vlaams Gewest, bij de geboorte en op 1 jaar

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3. Sterfte

3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Tabel 5.4 geeft het aantal sterfgevallen naar leeftijdscategorie en naar geslacht. Hieruit blijkt dat overlijdens zich vooral voordoen vóór de leeftijd van 1 jaar en dat er meer overlijdens zijn bij mannen dan bij vrouwen.

Sterfgevallen naar leeftijdsgroep en geslacht

	1999	2000		
		Mannen	Vrouwen	Totaal
Aantal				
Onder 1 jaar	299	159	137	296
1 – 4 jaar	70	37	31	68
5 – 9 jaar	50	21	13	34
10 – 14 jaar	57	25	22	47
Totaal	476	242	203	445
Per duizend				
Onder 1 jaar	4,81	5,06	4,53	4,80
1 – 4 jaar	0,27	0,28	0,25	0,26
5 – 9 jaar	0,14	0,12	0,08	0,10
10 – 14 jaar	0,17	0,14	0,16	0,14

5.4 Aantal sterfgevallen bij kinderen onder de 15 jaar naar leeftijdscategorie en geslacht – Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3.2. De sterfte bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest

Gegevens omtrent de sterfte in de jongste leeftijdsgroep worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, die men sterftematen noemt (zie tabel 5.5).

Een eerste sterfmaat is de *dodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat als “dodgeboren” wordt aangegeven na een zwangerschap van minstens 180 dagen. In 2000 waren er 247 doodgeborenen. Het *dodgeboortecijfer* bedroeg 3,9 per duizend geboorten. Dit cijfer lag 0,4 per duizend lager dan in 1999.

De *vroeg-neonatale sterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en de leeftijd van zeven dagen (7 x 24 uur). In 2000 overleden 129 kinderen in deze periode; de vroeg-neonatale sterfte bedroeg 2,1 per duizend levendgeborenen: een daling met 0,3% tegenover 1999.

Het *perinatale-sterftcijfer* bedroeg 6,1 per duizend geboren. De perinatale sterfte is de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen van hun leven samen met het aantal doodgeborenen. In 2000 was er een daling van de perinatale sterfte met 0,6 per duizend. Deze daling is toe te schrijven aan de daling van zowel de doodgeboorte als de vroeg-neonatale sterfte.

Een andere veelgebruikte sterfmaat is de *neonatale sterfte*. Dit is de sterfte tussen de geboorte en de eerste vier weken (28 dagen) na de geboorte. In 2000 overleden 174 kinderen tijdens de eerste 28 dagen van hun leven. Het neonatale-sterftcijfer bedroeg 2,8 per duizend levendgeborenen en lag 0,2 per duizend lager dan in 1999. Het *laat-neonatale-sterftcijfer* bedroeg 0,7 per 1000 levendgeborenen, een toename met 0,1 per duizend tegenover 1999. De laat-neonatale sterfte is de sterfte na de eerste zeven dagen (7 x 24 uur) tot en met de leeftijd van 28 dagen.

Tot slot is er nog de *zuigelingensterfte*. Dit is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en het bereiken van de leeftijd van één jaar. In 2000 overleden 290 kinderen tijdens hun eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedroeg 4,7 per 1000 levendgeborenen en daalde met 0,1 per duizend. Achter deze daling zitten twee verschillende evoluties: een daling van de sterfte in de eerste 28 dagen en een stijging van de sterfte na deze periode (zie tabel 5.5).

Van de levend geboren kinderen met een *geboortegewicht* tot 1000 g overlijdt 31,4% vóór het bereiken van de leeftijd van 1 jaar (2000) (zie tabel 5.6). Uit tabel 5.7 blijkt dat de sterfte bij *meerlingen* merkkelijk hoger ligt. Kinderen van een tweeling hebben 3,44 maal meer kans om te overlijden vóór de leeftijd van 1 jaar dan eenlingen. Bij kinderen van een drieling of een vierling waren er in 2000 geen sterfgevallen vóór de leeftijd van 1 jaar.

Sterftcijfers

	1999	2000
Dodgeboortecijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	4,3	3,9
Vroeg-neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	2,4	2,1
Perinatale-sterftcijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	6,7	6,1
Laat-neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	0,6	0,7
Neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	3,0	2,8
Postneonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	1,8	1,9
Zuigelingensterfte per 1000 levendgeborenen	4,8	4,7

5.5 Foeto-infantiel sterftcijfer in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Sterfte volgens geboortegewicht

	Dodge- boorten	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
500 - 999 g	63	39	7	12	127	248
1000 - 1499 g	38	16	4	4	321	383
1500 - 1999 g	27	12	5	5	765	814

2000 – 2499 g	31	8	2	15	2 665	2 721
2500 g en meer	70	52	27	78	57 984	58 211
onbekend	18	2	0	2	167	189
Totaal	247	129	45	116	62 029	62 566

5.6 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen naar gelang van het geboortegewicht in het Vlaams Gewest – 2000

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Meervoudige zwangerschappen

	Dood- geboorten	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
Eenlingen	224	104	41	108	59 835	60 312
Tweelingen	23	25	4	8	2 146	2 206
Drielingen	0	0	0	0	45	45
Vierling	0	0	0	0	3	3
Totaal	247	129	45	116	62 029	62 566

5.7 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen bij enkelvoudige en meervoudige zwangerschappen in het Vlaams Gewest – 2000

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3.3. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest

De belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte zijn verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en congenitale afwijkingen. In 2000 overleden 198 kinderen als gevolg van verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en 115 als gevolg van congenitale afwijkingen. 43 kinderen zijn overleden aan wiegendood tegenover 34 in 1999. Het lagere aantal gevallen van wiegendood dat sinds de in het najaar van 1994 gestarte campagne van Kind en Gezin werd bereikt, blijft behouden, maar de verdere daling in 1999 met nog slechts 34 sterfgevallen, werd niet behouden (zie tabel 5.8 en grafiek 5.9).

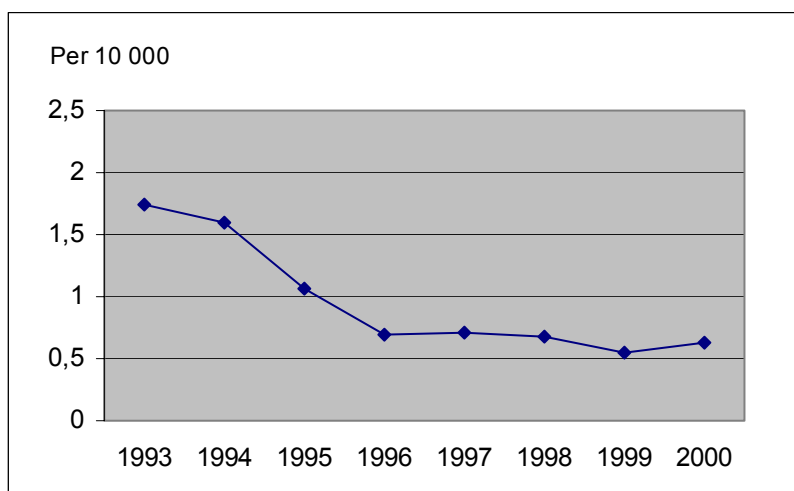
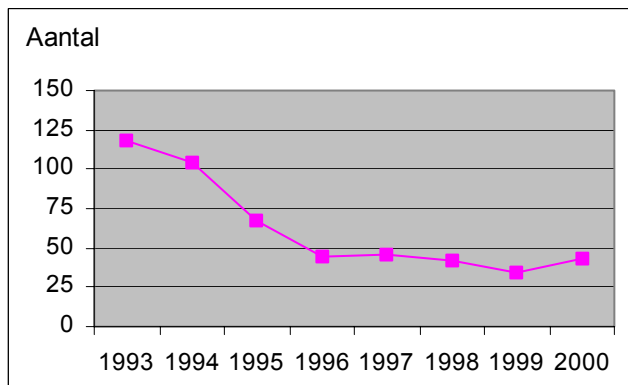
Doodsoorzaken

	1998	1999	2000
Congenitale afwijkingen	142	117	115
Verwickelingen tijdens zwangerschap en perinatale periode	185	189	198
Prematuriteit en dysmaturiteit	20	18	17
RDS (Respiratory Distress Syndrome)	62	55	34
SIDS (wiegendood)	42	34	43
Overige	46	52	84
Slecht gedefinieerd	79	111	46
Totaal	576	576	537

5.8 Oorzaken van overlijden bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest (dodgeboorte en zuigelingensterfte)

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Wiegendood

5.9 Sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaams Gewest: aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 10 000 levendgeborenen

Bron: Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

4. Morbiditeit

Naast de sterftcijfers zijn de prevalentiecijfers omtrent ziektes een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. In dit punt stellen we cijfers voor over enkele voor kinderen relevante ziektes en afwijkingen.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 2000 werd bij 1,4% van alle geboorten al in de perinatale periode een congenitale afwijking vastgesteld. Dit percentage ligt 0,1% lager dan in 1999. Tabel 5.10 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van aangeboren afwijkingen.

Aangeboren afwijkingen*

Aantal

Per 100 geboorten

Specifieke afwijkingen

Spina bifida	22	0,03
Anencefalie	1	<0,01
Hydrocefalie	21	0,03
Gespleten lip/verhemelte	69	0,11
Anale imperforatie	12	0,02
Reductie ledematen	14	0,02
Hernia diaphragmatica	12	0,02
Omfalokèle/gastroschisis	10	0,02

Afwijking van

Zenuwstelsel en sensorium	31	0,05
Gastro-intestinale tractus	63	0,10
Urogenitale tractus	137	0,22
Hart en longen	183	0,29
Spieren en skelet	134	0,22
Craniofaciaal complex	44	0,07
Multipele congenitale afwijkingen	50	0,08
Chromosomale afwijkingen	79	0,13
Andere	202	0,33

5.10 Geregistreerde aangeboren afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen – 2000

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)

* Aangeboren afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (< 500 g)

Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert aangeboren afwijkingen tot de leeftijd van 1 jaar. De Eurocatregistratie bestrijkt de hele provincie Antwerpen (zie tabel 5.11).

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar*

Aangetast stelsel	per 10 000 geboorten	
	1999	2000
Hart-en-bloedvatenstelsel	45,7	43,46
Ledematen	41,2	42,33
Zenuwstelsel	18,1	25,40
<i>waarvan</i>		
<i>neurale buis</i>	6,2	11,29
<i>hydrocefalie</i>	3,4	8,47
Spijsverteringsstelsel, uitgez.		
pylorusstenose	18,1	18,63
Pylorusstenose	42,3	33,87
Intern urogenitaal stelsel	23,1	19,76
Extern urogenitaal stelsel	5,6	9,03
Gespleten lip	5,6	7,34
Gespleten verhemelte	5,6	4,52
Omfalokèle	1,7	2,82
Gastroschisis	1,7	1,13
Metabole ziektes	5,1	3,95
Chromosomale afwijkingen	22,0	23,14
<i>waarvan syndroom van Down</i>	12,4	11,85

5.11 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen, hetzij levend, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

4.2. Gehoorverlies*

Sinds de introductie van de Algo-gehoorscreening binnen Kind en Gezin zijn er betrouwbare cijfers voor Vlaanderen over de frequentie van gehoorafwijkingen. In totaal werden er 54 850 kinderen getest, tegenover 55 999 in 2000. Bij 96 geteste kinderen geboren in 2001 werd een gehoorafwijking vastgesteld, dit is bij 1,75 op 1000 geteste kinderen. In 2000 bedroeg de incidentie 1,71 op 1000 geteste kinderen (zie tabel 5.12).

* Niet inbegrepen kinderen die werden opgenomen op een NICU-afdeling

Gehoorverlies

	2000		2001*	
	Unilateraal	Bilateraal	Unilateraal	Bilateraal
21-40 dB	11	5	6	4
41-70 dB	23	25	18	21
71-90 dB	5	7	3	9
91 dB en meer	4	16	4	13
Gehoorverlies nog niet exact bepaald	0	0	11	7
Totaal	43	53	42	54

5.12 Jonge kinderen bij wie gehoorverlies werd vastgesteld, uitgedrukt in decibel (dB); gehoorverlies volgens de schaal van het Bureau International d'Audiophonologie

Bron: Kind en Gezin

* Voorlopige cijfers

4.3. Ziektes en aandoeningen

Dankzij de Gezondheidsenquête 1997, de eerste gezondheidsenquête die in België werd gehouden, zijn nu ook gegevens bekend over ziektes en aandoeningen bij kinderen die in het Vlaams Gewest wonen.

In de gezondheidsenquête werd navraag gedaan naar ziektes of aandoeningen in een periode van 12 maanden. Een aantal ziektes of aandoeningen die relevant zijn voor kinderen worden hierna verder besproken, nl. astma, chronische bronchitis of CARA en allergie.

Van de bevraagde kinderen onder de 12 jaar heeft 9% in een periode van 12 maanden te maken gehad met een of meer ziektes of aandoeningen. Bij kinderen jonger dan 1 jaar ligt dit het laagst (<5%) (zie tabel 5.13).

Langdurige ziektes, aandoeningen, handicaps

0 jaar	4,4
1 – 3 jaar	7,3
3 – 6 jaar	10,4
6 – 12 jaar	9,8
Totaal	8,9

5.13 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat in een periode van 12 maanden leed aan een of meer langdurige ziektes, aandoeningen of handicaps in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Astma, chronische bronchitis of CARA

Uit de Gezondheidsenquête 1997 blijkt dat in het Vlaams Gewest bijna 4% van de kinderen onder de 12 jaar in een periode van 12 maanden astma, chronische bronchitis of CARA heeft gehad. Kinderen jonger dan 1 jaar hebben het vaakst te maken met aandoeningen van de luchtwegen (9,4%) (zie tabel 5.14).

Astma, chronische bronchitis, CARA

---

0 jaar	9,4
1 – 3 jaar	4,5
3 – 6 jaar	3,5
6 – 12 jaar	2,2
<hr/>	
Totaal	3,6

5.14 Percentage kinderen onder de 12 jaar met astma, chronische bronchitis of CARA in een periode van 12 maanden in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Allergie

Ongeveer 13% van de kinderen onder de 12 jaar had in een periode van 12 maanden te maken met een allergie. Beneden de leeftijd van 1 jaar komen allergieën bijna niet voor (zie tabel 5.15).

Allergie

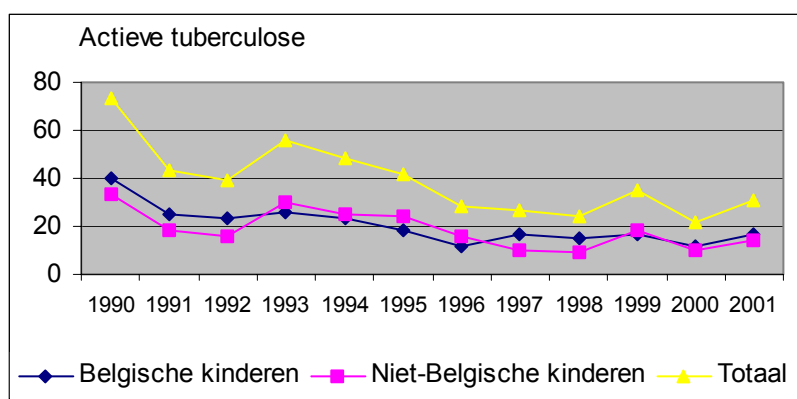
0 jaar	0,0
1 – 3 jaar	13,2
3 – 6 jaar	14,3
6 – 12 jaar	13,6
<hr/>	
Totaal	12,6

5.15 Percentage kinderen onder de 12 jaar met allergie in een periode van 12 maanden in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

Actieve tuberculose

Actieve tuberculose komt niet alleen in ontwikkelingslanden voor. Ook in de westerse geïndustrialiseerde landen lijden er kinderen aan tuberculose. In 2001 werden in Vlaanderen bij kinderen onder de 15 jaar 31 nieuwe gevallen van tuberculose geregistreerd, waarvan 17 bij Belgische kinderen en 14 bij niet-Belgische kinderen. Het aantal nieuwe gevallen van actieve tuberculose lag merkkelijk hoger dan in 2000. Toen waren er 22 nieuwe gevallen. In grafiek 5.16 wordt de evolutie sinds 1990 weergegeven.

5.16 Aantal nieuwe gevallen van tuberculose bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest
Bron: Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT)

4.4. Ziekenhuisopnamen

13% van de kinderen onder de 12 jaar is in een periode van 12 maanden in een ziekenhuis opgenomen geweest, meestal slechts eenmaal. Bij de kinderen van 1 tot 3 jaar werd bijna 1 op de 5 kinderen (Vlaams Gewest) in een periode van 12 maanden opgenomen in een ziekenhuis (zie tabel 5.17).

Ziekenhuisopnamen

0 jaar	16,6
1 – 3 jaar	18,9
3 – 6 jaar	10,8
6 – 12 jaar	10,9

Totaal	13,0
--------	------

5.17 Percentage kinderen met 1 of meerdere ziekenhuisopnamen in de loop van een jaar in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

5. Ongevallen bij kinderen

De preventie van ongevallen is een belangrijke opdracht voor al wie betrokken is bij de zorg voor jonge kinderen. Als uitgangspunt voor preventieve acties is cijfermateriaal over de feitelijke situatie onmisbaar.

Hierna volgen een aantal gegevens over ongevallen bij jonge kinderen: de resultaten van een grootschalige bevraging van ouders van jonge kinderen in Vlaanderen door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin, gegevens over de opnamen in een spoedgevallenafdeling als gevolg van een ongeval in de privé-sfeer en gegevens over verkeersongevallen.

5.1. Medisch behandelde ongevallen

Gegevens over ongevallen met ziekenhuisopname of met de dood tot gevolg worden systematisch verzameld via registratiesystemen, maar hiermee wordt slechts het topje van de ijsberg zichtbaar. Wil men ook de minder ernstige ongevallen in kaart brengen, dan is een andere methodiek noodzakelijk.

Met een *bevolkingsonderzoek* is het mogelijk om ongevallen veel vollediger in kaart te brengen. In Vlaanderen

werd in 1984-1985 voor het eerst een bevolkingsonderzoek bij zeer jonge kinderen georganiseerd, door het toenmalige NWK. In 1999-2000 deed Kind en Gezin opnieuw een bevolkingsonderzoek naar ongevallen bij jonge kinderen.

In het onderzoek werden de ouders van kinderen onder de 3 jaar er maandelijks over bevraagd of hun kind in de voorbije maand een ongeval heeft gehad. Als ongeval wordt beschouwd elke ongewilde, onvoorziene gebeurtenis waarbij een plotselinge van buitenaf inwerkende kracht lichamelijk letsel toebrengt en waarbij een arts wordt geconsulteerd, hierna medisch behandeld ongeval genoemd.

Het onderzoek toont aan hoe frequent ongevallen zijn bij jonge kinderen, wat er precies gebeurt, in welke omstandigheden en wat de gevolgen ervan zijn.

Van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar is in de loop van een jaar ruim twee kinderen op tien het slachtoffer van een ongeval waarvoor een arts wordt geconsulteerd. De *incidentie van ongevallen* ligt iets hoger bij jongens dan bij meisjes en verschilt naar gelang van de leeftijd. Opmerkelijk is dat de incidentie van ongevallen nagenoeg niet gewijzigd is tegenover 15 jaar geleden, uitgezonderd in de leeftijdsgroep 3 maanden tot 1 jaar. In de leeftijdsgroep 3 maanden tot 1 jaar steeg de incidentie van 0,09 naar 0,17 (zie tabel 5.18).

Ongevalsincidentie

	1984-1985	1999-2000
Jongens (1)	0,27	0,25
Meisjes (1)	0,21	0,20
Totaal	0,24	0,22
3 maanden tot 1 jaar	0,09	0,17
1 jaar – 2 jaar	0,26	0,25
2 jaar – 3 jaar	0,27	0,26
Totaal	0,24	0,22

5.18 Incidentie van medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

(1) In 1984-1985 waren ook kinderen tussen 3 en 4 jaar opgenomen

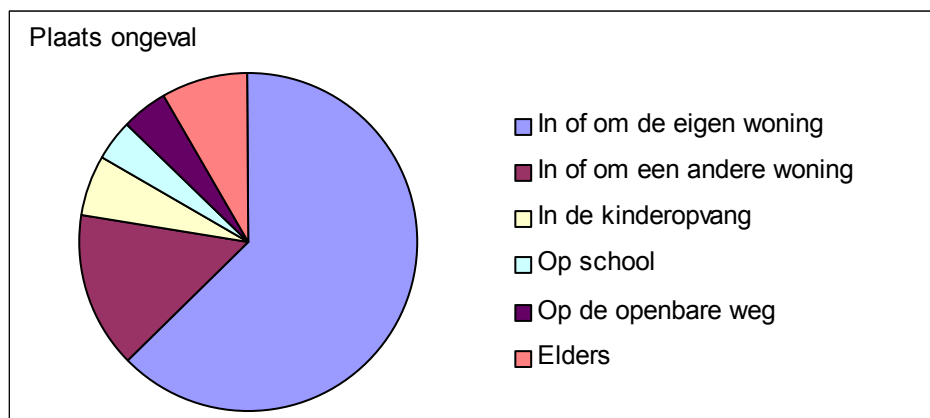
Ongevallen gebeuren vooral *in of om de eigen woning of in of om een andere woning*. Tegenover 1984-1985 zien we een stijging van het aandeel van ongevallen in de kinderopvang, wat overeenstemt met het toegenomen gebruik van formele kinderopvang (zie tabel 5.19 en grafiek 5.20).

Plaats ongeval

	1984-1985	1999-2000
In of om eigen woning	64,7	62,3
In of om andere woning	16,0	15,0
In de kinderopvang	1,8	5,7
Op school	5,7	3,9
Op de openbare weg	6,6	4,4
Elders	5,1	8,3
Niet bekend	0,1	0,3
Totaal	100,0	100,0

5.19 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

5.20 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval - 1999

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Jonge kinderen zijn vooral het slachtoffer van een val (64,1%). Bij kinderen onder de 12 maanden is dit iets meer een val van een hoogte; bij kinderen van 1 tot 3 jaar iets meer een val op gelijk niveau. Op de tweede en derde plaats komen snijden en stoten (8,7%) en beklemming, beknelling van een lidmaat (7,9%). Deze beide ongevalsoorten nemen toe naarmate het kind ouder wordt. Verbranding en vergiftiging maken respectievelijk 5,8 en 3,7% van de ongevallen uit.

Deze ongevalsoorten en vooral verbrandingen nemen af naarmate het kind ouder wordt. Bij kinderen onder de 12 maanden bedraagt het aandeel van verbrandingen bijna 10% (zie tabel 5.21 en grafiek 5.22).

Wijze van verwonding

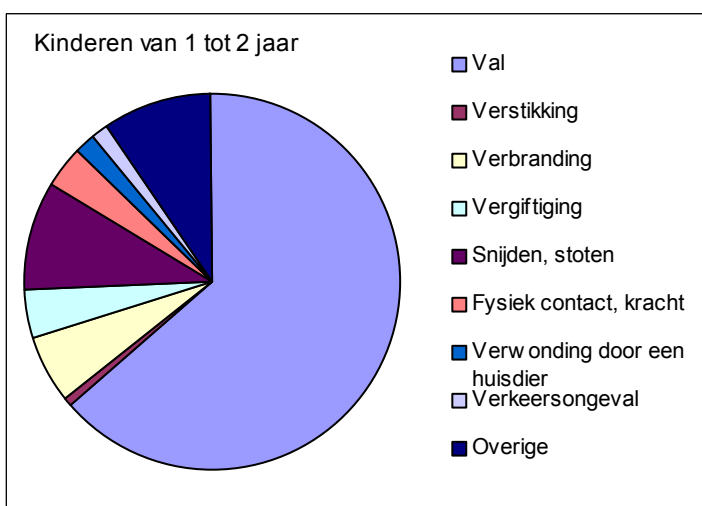
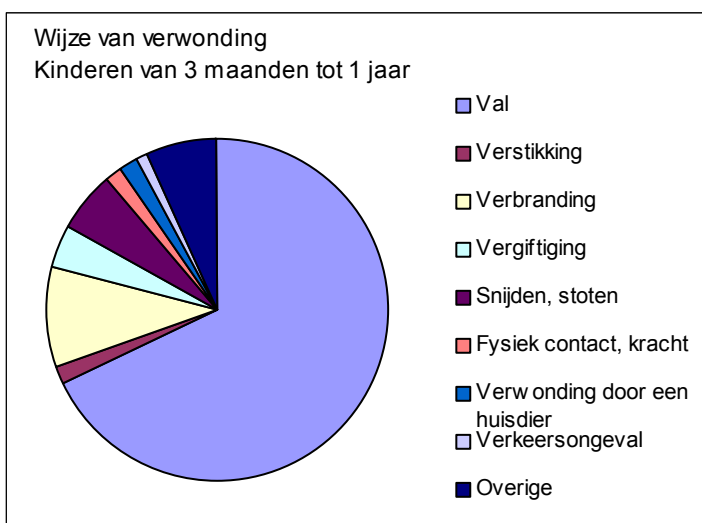
	3m-1j	1j-2j	2j-3j	Totaal
Val	67,9	63,4	61,9	64,1
Op gelijk niveau, struikelen	27,0	29,3	33,2	29,7
Van de trap	6,9	8,8	6,7	7,8
Van verdieping naar lagere verdieping	0,0	0,0	0,4	0,1
Overige val van hoogte	34,0	25,3	21,6	26,5
Verstikking	1,6	0,6	0,7	0,9
Verbranding	9,6	5,8	1,8	5,8
Hete vloeistof of stoom	4,6	2,3	0,7	2,5
Contact heet/gloeiend voorwerp	4,6	3,3	1,1	3,1
Bijtende stof	0,4	0,2	0,0	0,2
Vergiftiging	3,9	4,2	2,6	3,7
Snijden, stoten	6,1	9,5	9,6	8,7
Contact met scherp voorwerp	1,2	1,5	3,0	1,8
Contact met statisch voorwerp	1,5	3,6	3,7	3,1
Contact met vallend/geworpen voorwerp	1,9	2,7	2,2	2,4
Contact met bewegend voorwerp	1,5	1,7	0,7	1,4
Fysiek contact, kracht	1,6	3,6	5,2	3,6
Slag, stoot of stamp	0,8	0,2	0,7	0,5
Ander fysiek contact	0,8	3,4	4,5	3,1

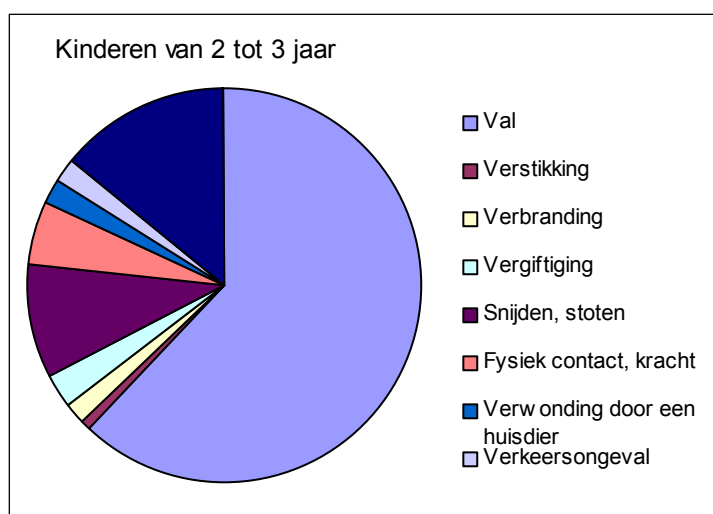
Verwonding door een dier	1,6	2,1	1,9	1,9
Verkeersongeval	1,2	1,3	1,9	1,4
Overige	6,6	9,4	14,2	9,9
Beklemming, beknelling van een lidmaat	5,4	7,5	11,2	7,9
Iets in oog, oor, neus	1,2	1,1	3,0	1,6
Verdrinking, in het water vallen	0,0	0,8	0,0	0,4

5.21 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in 1999-2000 volgens wijze van verwonding en leeftijd

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Wijze van verwonding

5.22 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens wijze van verwonding en leeftijd - 1999

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Bij een ongeval lopen jonge kinderen vooral *open wonden* en *kneuzingen* op (zie tabel 5.23). In ruim de helft van de ongevallen werd een beroep gedaan op een *huisarts*. Opmerkelijk is het hoge percentage kinderen waarvoor een beroep werd gedaan op een *spoedgevallenafdeling*: ruim vier op de tien kinderen. Bij 4,5% van de ongevallen was een ziekenhuisopname noodzakelijk (zie tabel 5.24).

Letsels

Open wonde (vleeswonde)	40,8
Kneuzingen (blauwe plekken, ...)	27,2
Schaafwonde	6,2
Botbreuk	6,1
Brandwonden	6,0
Verstuiking	3,7
Hersenletsel (o.m. hersenschudding)	3,4
Ontwrichting	3,2
Inwendig letsel (o.m. vergiftiging, inwendige bloeding)	2,4
Ander letsel	2,3
lets in oog, oor, neus	1,5
Splinters in de huid	0,5

5.23 Medisch behandelde ongevallen bij jonge kinderen volgens opgelopen letsels - percentage (meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Medische interventie

Huisarts	54,2
Spoedgevallenafdeling	42,5
Andere specialisten	11,4
Kinderarts	10,4
Ziekenhuisopname	4,5
Tandarts	3,9

Antigifcentrum	2,1
EHBO-post	1,4

5.24 Medisch behandelde ongevallen bij jonge kinderen volgens aard van de medische interventie – percentage (meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

5.2. Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling

België neemt deel aan de EHLASS-registratie, een registratie van ongevallen uitgezonderd verkeersongevallen en arbeidsongevallen. In 1999 namen *de spoedgevallenafdelingen* van twee Vlaamse ziekenhuizen en van een Brussels ziekenhuis eraan deel. Deze registratie maakt het niet mogelijk om de incidentie van ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling te bepalen.

De *frequentst voorkomende ongevalstypes* zijn: val van hoogte, val op gelijk niveau, slag of stoot en knelling. Ruim de helft van de kinderen jonger dan 1 jaar die worden opgenomen in een spoedgevallenafdeling, zijn het slachtoffer van een val van een hoogte. Kinderen boven de 4 jaar zijn vaak het slachtoffer van een val op gelijk niveau of een val van een hoogte; ook een slag of een stoot komt tamelijk veel voor (zie tabel 5.25).

Ongevalstypes

	jonger dan 1 jaar	1 tot 4 jaar	5 tot 14 jaar
Val op gelijk niveau	14,4	29,8	30,9
Val van hoogte	56,0	21,7	15,3
Val, niet gespecificeerd	0,0	4,1	2,7
Fysieke belasting	2,4	1,4	4,1
Snijden, indringen	1,6	3,9	4,3
Slag, stoot	7,2	14,9	27,6
Knelling	2,4	8,6	6,2
Andere mechanische oorzaak	0,0	2,3	1,4
Vreemd voorwerp	4,0	3,7	1,4
Vergiftiging	2,4	1,4	0,5
Hete vloeistof, stoom	4,0	2,2	1,0
Heet voorwerp	1,6	1,1	0,1

5.25 Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling: aandeel van de belangrijkste ongevalstypes (het Rijk - percentage) - 1999

Bron: EHLASS, Annual Report, Belgium, 1999

5.3. Ongevallen in het verkeer

In 2000 kwamen in België 101 kinderen onder de 5 jaar om of werden ernstig verwond in een verkeersongeval. Tegenover 1999 is dit een daling met 17,2%. Het aantal dode kinderen steeg van 12 naar 14; het aantal ernstig gewonde kinderen daalde van 110 naar 87. Vooral het aantal ernstig gewonde voetgangers daalde.

Ook bij kinderen van 5 tot 9 jaar en van 10 tot 14 jaar is er een daling van het aantal dode en ernstig gewonde kinderen, met respectievelijk 9,4% en 19,9%. In 2000 kwamen 211 kinderen van 5 tot en met 9 jaar om of werden ernstig gewond in een ongeval. Van deze ernstig gewonde kinderen kwamen er 15 om. 301 kinderen van 10 tot en met 14 jaar kwamen om of werden ernstig gewond, waarvan 23 kinderen omkwamen (zie tabel 5.26).

Verkeersslachtoffers

Leeftijd	Voetganger	Bestuurder fiets, brom- fiets, motor- fiets, personenauto	Inzittende personen- auto	Andere	Totaal
0 – 4 jaar					
1999	44	2	64	12	122
2000	24	1	63	13	101
<i>waarvan doden binnen 30 dagen</i>	4	0	7	3	14
5 – 9 jaar					
1999	66	42	116	9	233
2000	71	42	82	16	211
<i>waarvan doden binnen 30 dagen</i>	6	1	5	3	15

10 – 14 jaar

1999	71	164	103	38	376
2000	40	148	88	25	301
<i>waarvan doden</i>					
<i>binnen 30 dagen</i>	3	8	8	4	23

5.26 Verkeersslachtoffers - Aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden (= opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk) onder de 15 jaar en aard van de weggebruiker (het Rijk)

Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid - Gegevens NIS

6. Kindermishandeling

In de zes vertrouwenscentra kindermishandeling werden in 2001 in totaal 5151 *meldingen* van concrete gevallen van mishandeling of verwaarlozing bij minderjarigen genoteerd. Hierbij waren 7112 minderjarigen betrokken (zie tabel 5.27).

In vergelijking met 2000 steeg het aantal meldingen met 4,7%. In grafiek 5.28 is de evolutie van de meldingen sinds 1995 weergegeven. Hieruit blijkt dat het aantal meldingen in 2001 nog een flink stuk lager ligt dan 1999, een piekjaar.

In 2001 bedroeg het *aantal gemelde kinderen per 10 000* kinderen 56,2 (voor het Vlaams Gewest). In grafiek 5.29 wordt de evolutie per 10 000 kinderen weergegeven sinds 1995. Deze grafiek bevestigt dat er sinds 1995 een lichte stijging van het aantal gemelde kinderen.

Het relatieve aantal kinderen dat in 2001 per 10 000 kinderen gemeld wordt, verschilt naar gelang van de provincie. Het is het hoogst in de provincie Antwerpen (63,0 op 10 000) en het laagst in de provincie West-Vlaanderen (47,0 op 10 000) (zie tabel 5.30). Tegenover 2000 zijn de verschillen naar gelang van de provincie afgenomen.

In de centra in Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg was er, vergeleken met 2000, een stijging van het aantal meldingen. In de centra in West- en Oost-Vlaanderen was er een daling.

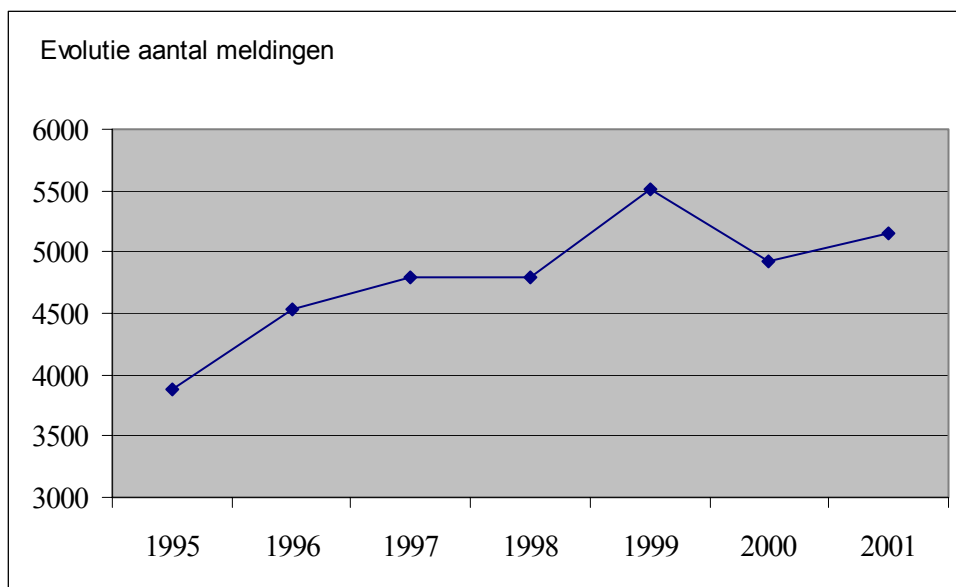
Meldingen

	2000	2001*
Aantal meldingen	4 918	5 151
Aantal betrokken kinderen	6 917	7 112

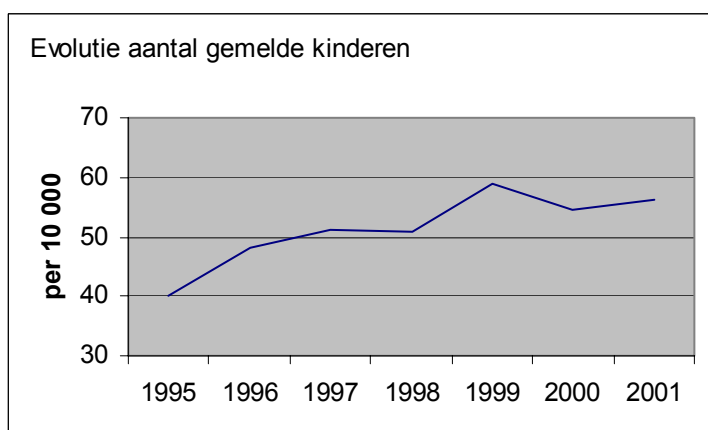
5.27 Aantal meldingen van kindermishandeling of -verwaarlozing

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

* *Voorlopige cijfers*

5.28 Evolutie van het aantal meldingen van mishandeling of verwaarlozing sinds 1995
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

5.29 Kindermishandeling: evolutie van het aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Aantal gemelde kinderen per 10 000

	2000	2001*
Antwerpen	59,7	63,0
Vlaams-Brabant	52,6	53,4
West-Vlaanderen	49,8	47,0
Oost-Vlaanderen	63,1	60,9
Limburg	37,9	50,7
Vlaams Gewest	54,4	56,2

5.30 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaams Gewest en volgens provincie

Bron: Kind en Gezin – Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
* Voorlopige cijfers

Bij 1987 kinderen, of 27,9% van de gemelde kinderen, signaleerden de melders *lichamelijke mishandeling of verwaarlozing*. Er is ten opzichte van 2000 een stijging van het aantal kinderen dat wordt gemeld voor lichamelijke mishandeling of verwaarlozing.

Het aantal kinderen dat werd gesignaleerd voor *seksueel misbruik* nam licht toe: 1764 kinderen t.o.v. 1734 in 2000. Bij twee op de drie van deze (vermoedelijk) seksueel misbruikte kinderen geeft de melder al onmiddellijk aan dat de dader tot de familie behoort (incest); bij een op de drie gaat het ofwel om extrafamiliaal misbruik, of is de relatie tussen de dader en het slachtoffer onbekend.

Bij 1228 kinderen of 17,3% signaleerde de melder *emotionele mishandeling of verwaarlozing*. Vergeleken met vorig jaar daalde het aantal kinderen dat werd gemeld voor emotionele mishandeling of verwaarlozing met bijna 7,6% (zie tabel 5.31).

45,4% van de meldingen was afkomstig uit de primaire omgeving van het kind; het ging vooral om meldingen door de moederfiguur (16,7% van het totale aantal meldingen), door andere gezins- of familieleden (10,3%), door burens of kennissen (9,8%), door de vaderfiguur (7,0%) of door het slachtoffer zelf (1,3%).

51,8% van de meldingen kwam van professionelen (16,8% van hulpverleners uit de gezondheidszorg, 8,8% vanuit welzijnsorganisaties en 19,2% vanuit de school of een voorschoolse voorziening). 1,3% van de meldingen kwam van de dader. Bij 1,5% van de meldingen is de melder onbekend.

Gemelde problematiek

	2000		2001*	
	Aantal	%	Aantal	%
Lichamelijke mishandeling	1 105	16,0	1 194	16,8
Lichamelijke verwaarlozing	761	11,0	793	11,2
<i>Totaal lichamelijke mishandeling en verwaarlozing</i>	<i>1 866</i>	<i>27,0</i>	<i>1 987</i>	<i>27,9</i>
Emotionele mishandeling	733	10,6	665	9,4
Emotionele verwaarlozing	596	8,6	563	7,9
<i>Totaal emotionele verwaarlozing</i>	<i>1 329</i>	<i>19,2</i>	<i>1 228</i>	<i>17,3</i>
Münchhausen syndrome by proxy	21	0,3	27	0,4
Seksueel misbruik: incest	1 151	16,6	1 164	16,4
Seksueel misbruik: geen incest, onbekend of het om incest gaat	583	8,4	600	8,4
<i>Totaal seksueel misbruik</i>	<i>1 734</i>	<i>25,0</i>	<i>1 764</i>	<i>24,8</i>
Risicosituatie mishandeling/verwaarlozing	1 012	14,6	1 142	16,1
Onduidelijke problematiek, twijfel	536	7,7	525	7,4
Verwerkingsproblematiek t.g.v. vroegere mishandeling/verwaarlozing	113	1,6	101	1,4
Geen mishandeling, ander probleem	306	4,4	338	4,8
Totaal	6 917	100,0	7 112	100,0

5.31 Kindermishandeling: gemelde kinderen naar gelang van de belangrijkste gemelde problematiek
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
* Voorlopige cijfers

7. De Europese context

7.1. Levensverwachting bij de geboorte

Met een levensverwachting bij de geboorte van 75,7 jaar voor de mannen en 81,5 jaar voor de vrouwen scoort het Vlaams Gewest zeer goed. Bij de mannen ligt de levensverwachting alleen hoger in Zweden, bij de vrouwen

alleen in Frankrijk en Zweden (zie tabel 5.32).

Levensverwachting bij geboorte

	1990	1995	1997	1998	1999	2000
Mannen						
Vlaams Gewest	NB	74,6	75,5	75,1	75,1	75,7
België	72,7	73,4	74,3	74,4		
Duitsland	72,0	73,3	74,0	74,1		
Frankrijk	72,7	73,9	74,6	74,6		
Groot-Brittannië	72,9	74,0	74,7	74,6		
Italië	73,6	74,9	74,9			
Nederland	73,8	74,6	75,2	75,1		
Zweden	74,8	76,2	76,7	76,7		
Vrouwen						
Vlaams Gewest	NB	80,8	81,5	80,5	81,0	81,5
België	79,4	80,2	80,6	80,5		
Duitsland	78,4	79,7	80,3	80,4		
Frankrijk	80,9	81,9	82,2	82,2		
Groot-Brittannië	78,5	79,2	79,5	79,6		
Italië	80,1	81,3	81,3			
Nederland	80,9	80,4	80,5	80,5		
Zweden	80,4	81,4	81,8	81,9		

5.32 Levensverwachting van mannen en vrouwen bij de geboorte in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, Key data on health 2000

Eurostat, Demographic statistics, Data 1960-99

Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

NB: niet beschikbaar

7.2. Keizersneden

Met ongeveer 169 keizersneden per 1000 levendgeborenen bevindt Vlaanderen zich in een middenpositie. In Nederland en Zweden ligt het aandeel keizersneden heel wat lager. Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië hebben een cijfer dat vergelijkbaar is met Vlaanderen. In Italië ligt het aandeel keizersneden veel hoger; het bedraagt 264 per 1000 levendgeborenen (zie tabel 5.33).

Keizersneden

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Vlaanderen*	97,8	142,9	146,9	153,0	157,2	162,5	169,6
België	104,5						
Duitsland	157,0	172,4	176,1	181,4			
Frankrijk	126,9	158,0					
Groot-Brittannië	112,8**	NB	141,5				
Italië	207,9	NB	NB	264,1			
Nederland	74,1	96,5	100,6	103,9			
Zweden	107,9	120,0	117,3				

5.33 Aantal keizersneden per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

Eurostat, Key data on health 2000

* Betreft Vlaams Gewest en een Nederlandstalige kraamkliniek in Brussel

** *Betreft 1991*

NB: niet beschikbaar

7.3. Sterfte

De *kindersterfte* in het Vlaams Gewest is aanzienlijk gedaald tegenover 1990. Hiermee is het Vlaams Gewest op het niveau gekomen van andere Europese landen met een goede score inzake kindersterfte. Alleen Zweden doet merkkelijk beter (zie tabel 5.34). Ook inzake het *perinatale-sterftecijfer*, of de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen samen met het aantal doodgeborenen, sluit het Vlaams Gewest aan bij de landen met een goed resultaat (zie tabel 5.35).

Kindersterfte	1990	1995	1997	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	8,6	5,9	4,9	5,1	4,8	4,7
België	6,6	5,8	5,4	5,2	5,3	
Duitsland	7,1	5,3	4,9	4,6		
Frankrijk	7,4	4,9	4,7	5,2	4,8	
Groot-Brittannië	8,0	6,2	5,9	5,7	5,8	
Italië	8,2	6,2	5,6	5,5	5,2	
Nederland	7,1	5,4	5,0	5,2	5,2	
Zweden	6,0	4,1	3,6	3,5	3,4	

5.34 Kindersterfte: aantal sterfgevallen van kinderen beneden de leeftijd van één jaar per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Geboorte, perinatale sterfte en kindersterfte, 1990-1992

Perinatale sterfte*

Perinatale sterfte*	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	8,4	7,7	7,0	7,2	6,3	6,7	6,1
België	8,9	7,2					
Duitsland	6,3	6,8	6,8	6,5			
Frankrijk	8,3	7,4	7,4				
Groot-Brittannië	8,1	NB	8,7				
Italië	10,5	7,1					
Nederland	9,6	8,0	8,4	7,9			
Zweden	6,5	5,5	NB	5,4			

5.35 Perinatale-sterftecijfer per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, Key data on health 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

Gezondheidsindicatoren, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg
* per 1000 levendgeborenen

NB: niet beschikbaar

7.4. Wiegendood

Het meest recente overzicht dat beschikbaar is, is dat over 1996 (zie tabel 5.35).

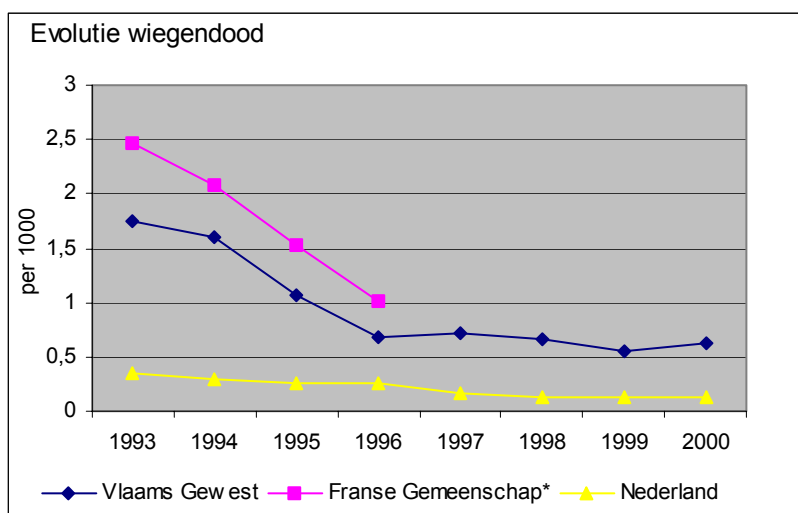
Net als in het Vlaams Gewest is ook in Wallonië het aantal gevallen van wiegendood sinds 1993 opmerkelijk

gedaald. Het aantal gevallen ligt evenwel nog heel wat hoger dan in Nederland (zie grafiek 5.36).

Wiegendood

Vlaams Gewest	0,69
Duitsland	0,87
Frankrijk	0,61
Groot-Brittannië	0,61
Italië	0,10
Nederland	0,17
Zweden	0,35

5.36 Aantal gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen in 1996
Bron: Eurostat, Key data on health 2000

5.37 Aantal gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen sinds 1993
Bronnen: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren
Ministère de la Communauté Française
Centraal Bureau voor de Statistiek, Nederland

7.5. Aangeboren afwijkingen

De Eurocat-registratie van aangeboren afwijkingen tot 1 jaar loopt in een aantal landen.

In tabel 5.38 worden de gegevens van het register in Antwerpen vergeleken met de gegevens van alle Eurocat-registers die volledig werken volgens de Eurocat-richtlijnen. Het betreft 16 registers.

Verschillen doen zich voor op het vlak van aandoeningen van het spijsverteringsstelsel en chromosomale afwijkingen. Pylorusstenose komt in Antwerpen beduidend meer voor dan in de andere registrerende regio's. Verder zijn er iets meer afwijkingen van het zenuwstelsel en van de ledematen en zijn er iets minder afwijkingen van de externe genitaliën.

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar

Antwerpen	Eurocat-gemiddelde
2000	over 1990-96

Hart-en-bloedvatenstelsel	43,46	55,0
Ledematen	42,33	40,3
Zenuwstelsel	25,40	19,1
<i>waarvan</i>		
<i>neurale buis</i>	11,29	8,5
<i>hydrocefalie</i>	8,47	4,7
Spijsverteringsstelsel, uitgezonderd pylorusstenose	18,63	12,3
Pylorusstenose	33,87	4,9*
Intern urogenitaal stelsel	19,76	27,3
Extern urogenitaal stelsel	9,03	12,4
Gespleten lip	7,34	8,6
Gespleten verhemelte	4,52	5,6
Omfalokèle	2,82	2,1
Gastroschisis	1,13	1,2
Metabole stoornissen	3,95	**
Chromosomale afwijkingen	23,14	26,6
<i>waarvan syndroom van Down</i>	11,85	15,7

5.38 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de Eurocat-registers

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* *Pylorusstenose wordt niet in alle Eurocat-registers geregistreerd*

** *Metabole stoornissen worden alleen in het Eurocat-register van Antwerpen geregistreerd*

7.6. Sterfgevallen wegens een ongeval

Zowel het aantal doden als gevolg van een ongeval als het aantal verkeersdoden ligt in België aan de hoge kant. Alleen in Duitsland en Frankrijk ligt bij de 1 tot 4-jarigen het aantal doden als gevolg van een ongeval nog hoger (zie tabellen 5.39 en 5.40).

Sterfgevallen wegens ongeval

	1 tot 4-jarigen	5 tot 9-jarigen	10 tot 14-jarigen
België	9,8	8,1	9,6
Duitsland	11,1	7,1	7,3
Frankrijk	12,0	7,3	8,4
Groot-Brittannië	7,3	4,6	6,4
Italië ^{5,9}	4,7	7,6	
Nederland	8,4	5,0	6,6
Zweden	5,6	4,5	5,5

5.39 Aantal sterfgevallen als gevolg van een ongeval per 100 000 kinderen in enkele Europese landen in de periode 1991-1995, naar leeftijd

Bron: UNICEF, *Child deaths by injury in rich nations, INNOCENTI Report Card, 2001*

Verkeersdoden

België	4,3
Duitsland	3,6
Frankrijk	3,8
Groot-Brittannië	2,9
Italië ^{3,3}	

Nederland	3,4
Zweden	2,5

5.40 Aantal verkeersdoden per 100 000 kinderen van 1 tot 14 jaar in enkele Europese landen in de periode 1991-1995

Bron: UNICEF, Child deaths by injury in rich nations, INNOCENTI Report Card, 2001

Hoofdstuk 6. GEZOND EN VEILIG LEVEN?

De levenswijze van mensen bepaalt voor een groot deel hun gezondheidstoestand en dit al vanaf de prille jaren. Voorbeelden hiervan voor het jonge kind zijn borstvoeding, veilig slapen, voeding, vaccinatie, geneesmiddelengebruik en passief roken.

1. Borstvoeding en flesvoeding in de eerste levensmaanden

Borstvoeding is ongetwijfeld de natuurlijkste en de gezondste voeding. De voordelen voor de gezondheid van de baby en de moeder zijn overduidelijk. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langduriger bescherming tegen kinderziektes en draagt ze bij tot het voorkómen van allergie.

In onze samenleving is borstvoeding niet zo vanzelfsprekend. Er zijn praktische bezwaren ...

In Vlaanderen krijgt 65,5% van de pasgeboren kinderen als *startvoeding* borstvoeding. Tegenover 2000 is er een toename met 2,5%.

Naar gelang van de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat borstvoeding krijgt. In de provincie Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst: 7 op de 10 kinderen krijgt er borstvoeding als startvoeding. In de provincie West-Vlaanderen ligt het percentage heel wat lager en bedraagt het maar 55,3%. Ook in de provincie Oost-Vlaanderen ligt het lager (63,5%). In de provincies Antwerpen en Limburg krijgt respectievelijk 69,1 en 68,7% van de pasgeboren kinderen borstvoeding. In alle provincies is er een toename (zie tabel 6.1).

Kinderen van *niet-Belgische origine* krijgen in meerdere mate frequenter borstvoeding dan kinderen van Belgische origine: 84,7% tegenover 61,8%.

Het percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, ligt hoger bij *eerstgeborenen* dan bij geborenen van hogere rang. Het aantal eerstgeborenen dat borstvoeding krijgt bedraagt 69,1%; bij de volgende kinderen bedraagt het 62,6% (zie tabel 6.2).

Borstvoeding

	2000 %	2001 %
Antwerpen	66,8	69,1
Vlaams-Brabant	68,4	70,3
West-Vlaanderen	52,4	55,3
Oost-Vlaanderen	61,4	63,5
Limburg	65,4	68,7
Vlaams Gewest	63,0	65,5

6.1 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt naar gelang van de provincie

Bron: Kind en Gezin – Ikaros

Borstvoeding naar subgroepen

Kinderen van Belgische origine	61,8
Kinderen van niet-Belgische origine*	84,7
Eerstgeborenen	69,1
Geborenen van hogere rang	62,6

Totaal **65,5**

6.2 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, volgens origine en geboortelang – Vlaams Gewest - 2001

Bron: *Kind en Gezin – Ikaros*

* *Kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had*

Optimalisering van de zuigelingenvoeding is een belangrijk aandachtspunt voor Kind en Gezin. Onderzoek naar de voedingspraktijken is essentieel voor het doen slagen van programma's tot optimalisering van de zuigelingenvoeding. Eind 2001 is er binnen Kind en Gezin een wetenschappelijk onderzoek van start gegaan. In afwachting is er alleen informatie beschikbaar uit beperkte studies.

Een onderzoek* in Hasselt in 1997 heeft uitgewezen dat in alle *flesvoeding* die is opgestart vanaf de geboorte tot de leeftijd van 2 maanden, het aandeel partieel gehydrolyseerde melken ongeveer 16% bedroeg; het aandeel van sojavoedingen bedroeg 9,5% en dat van extensief gehydrolyseerde melken 4,5%.

Verandering van voeding blijkt ook zeer veel voor te komen: op de leeftijd van 2 maanden kreeg nog slechts 34% dezelfde voeding als bij de geboorte; 33% veranderde eenmaal, 19% tweemaal en 13% minstens driemaal. 11% van alle veranderingen betrof de overschakeling van een wei-geadapteerde kunstvoeding naar een andere.

* Bron: *M. Raes, Dienst Kinder- en Jeugdgeneeskunde, Virga Jesseziekenhuis, Hasselt*

2. Gezonde voeding na het eerste levensjaar?

Hoe is het gesteld met de eetgewoonten van jonge kinderen? Gezonde voedingsgewoonten worden gemeten aan de hand van de frequentie van het gebruiken van een ontbijt en een warme maaltijd, en aan de hand van de consumptie van voedingsproducten zoals vlees, vis, groenten, vers fruit, melk, bruin brood, vetstof en het niet eten of drinken van snacks of gesuikerde dranken.

Bij bijna 1 op de 10 kinderen vanaf 3 jaar is het *dagelijks ontbijt* niet de regel. Vooral vanaf 6 jaar is er een aanzienlijk aantal kinderen dat nooit of uiterst zelden een ontbijt gebruikt (zie tabel 6.3).

Ontbijt

	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Minder dan 1 – 2 keer per week	1,5	0,0	5,6
1 – 2 keer per week	0,5	1,8	5,0
3 – 5 keer per week	0,5	8,5	3,3
6 – 7 keer per week	97,5	89,7	86,1
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.3 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het aantal keren per week dat zij een ontbijt gebruiken

Bron: *Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin*

Ruim 9 op de 10 kinderen van 1 tot 3 jaar en van 6 tot 12 jaar gebruiken dagelijks of bijna dagelijks een *warme maaltijd* met groenten. Dit percentage ligt lager (80%) bij de kinderen van 3 tot 6 jaar (zie tabel 6.4).

Warme maaltijd

	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Minder dan 1 – 2 keer per week	1,5	1,5	0,3
1 – 2 keer per week	0,6	0,5	0,4

3 – 5 keer per week	5,4	17,3	7,0
6 – 7 keer per week	92,6	80,7	92,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.4 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het aantal warme maaltijden met groenten per week
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

In tabel 6.5 beschrijven we de consumptie van een aantal voedingsproducten.

De consumptie van *groenten en vers fruit* is zeker voor verbetering vatbaar. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar zijn er heel wat die niet elke dag vers fruit eten (respectievelijk 25 en 31%). Heel wat kinderen boven de 3 jaar eten minder dan 2 porties groenten of vers fruit per dag (bijna 50%).

Voor de consumptie van *melk* gelden andere richtlijnen naargelang het om zeer jonge kinderen dan wel om wat oudere kinderen gaat: onder de 5 jaar wordt volle melk aangeraden; boven de 5 jaar halfvolle melk. De dagelijkse consumptie van melk met een verlaagd vetgehalte door 52% van de kinderen van 1 tot 3 jaar is ongezond; de consumptie van volle melk door 30% van de kinderen van 6 tot 12 jaar beantwoordt evenmin aan de richtlijnen voor gezonde voeding.

De consumptie van *bruin brood* is zeker voor verbetering vatbaar. Nog ongeveer de helft van de kinderen eet meestal wit brood.

Voor kinderen beneden de 5 jaar mag *vet* in de voeding niet worden beperkt. Boterhammen moeten worden besmeerd met margarine (en geen boter) en de maaltijden moeten worden bereid met margarine of olie. Uit tabel 6.5 blijkt dat uit dit oogpunt de voeding van heel wat kinderen van 1 tot 3 jaar als ongezond kan worden bestempeld: er wordt geen vetstof gesmeerd op de boterham (55,1%); er wordt boter op gesmeerd (14,7%). Wat betreft het bereiden van de maaltijd blijkt dat slechts bij een beperkt aantal van deze kinderen geen vetstof wordt toegevoegd (5,5%), maar dat bij nogal wat kinderen (11,5%) boter wordt toegevoegd.

Snacks en gezoeete dranken worden veelvuldig geconsumeerd: bij kinderen van 1 tot 3 jaar gebruikt 60% dit dagelijks, bij oudere kinderen is dit zelfs ongeveer 90%.

Voeding

	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
<u>Consumptie van vlees of gevogelte</u>			
Minder dan 1x per week	1,4	0,0	0,0
Minstens 1x per week	20,3	23,7	9,9
(Bijna) elke dag	78,3	76,3	90,1
<u>Consumptie van vis</u>			
Minder dan 1x per week	47,9	20,5	29,8
Minstens 1x per week	52,1	79,5	69,9
(Bijna) elke dag	0,0	0,0	0,3
<u>Consumptie van vers fruit</u>			
Minder dan 1x per week	4,7	7,1	7,0
Minstens 1x per week	11,7	18,1	24,1
(Bijna) elke dag	83,6	74,8	68,9
<u>Consumptie van groenten of vers fruit</u>			
Minder dan 2 porties per dag	27,5	48,8	49,9
2 porties of meer per dag	72,5	51,2	50,1
<u>Consumptie van melkproducten met verlaagd vetgehalte</u>			
Minder dan 1x per week	40,0	36,7	32,7
Minstens 1x per week	8,2	7,6	11,2
(Bijna) elke dag	51,9	55,7	56,0
<u>Consumptie van volle melkproducten</u>			

Minder dan 1x per week	63,7	57,5	60,7
Minstens 1x per week	4,3	3,0	9,7
(Bijna) elke dag	32,0	39,5	29,6
<u>Consumptie van brood</u>			
Meestal wit brood	44,8	51,6	42,6
Meestal bruin brood	55,2	48,4	57,5
<u>Gebruik van vetstof op brood</u>			
Geen	55,1	24,3	30,7
Boter	14,7	20,9	21,9
Margarine	21,7	33,5	24,8
Dieetmargarine	8,5	18,0	21,4
Andere	0,0	3,2	1,3
<u>Gebruik van vetstof bij het koken</u>			
Geen	5,5	0,0	0,8
Boter	11,5	17,4	12,4
Margarine	57,4	52,5	57,9
Olie	18,7	20,3	14,5
Andere	0,0	0,0	0,6
Boter en margarine	4,3	4,7	2,1
Margarine en olie	2,6	3,9	6,7
Dieetproduct	0,0	1,2	5,0
<u>Consumptie van snacks of gezoete dranken</u>			
Minder dan 1x per week	22,6	2,8	1,5
Minstens 1x per week	17,8	6,6	10,0
(Bijna) elke dag	59,6	90,7	88,5

6.5 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het gebruik van een aantal voedingsproducten

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

3. Veilig slapen

Het risico van wiegendood (zie ook hoofdstuk 5, punt 3.2) kan sterk worden verminderd door enkele zeer eenvoudige maatregelen. Een eerste punt is de slaaphouding van de baby. Er wordt aanbevolen om de baby altijd op de rug te slapen te leggen. De temperatuur is een belangrijk aandachtspunt, met zowel een advies over de ideale (slaap)kamertemperatuur als over kleding en bedekking (gebruik van donsdeken en hoofdkussens wordt afgeraden). Verder is het raadzaam om de baby daar te laten slapen waar hij zoveel mogelijk in het oog kan worden gehouden. Ook roken is een belangrijk aandachtspunt (zie ook punt 7).

De adviezen worden in Vlaanderen al vrij goed opgevolgd en er is een opmerkelijke verbetering vast te stellen sinds 1994, het jaar waarin Kind en Gezin van start ging met systematisch advies over "Veilig slapen".

In het najaar 2000 sliep al 61% van de kinderen onder de 10 maanden altijd op de rug. Zijlig blijft evenwel nog vrij frequent bij kinderen onder de 3 maanden. Bijna 78% van de moeders met een kind onder de 10 maanden volgt het advies op om geen donsdeken te gebruiken. De (slaap)kamertemperatuur overdag blijft ongunstig, met ruim de helft van de kinderen die slaapt bij een te hoge kamertemperatuur. De raad om het kind overdag in de woonkamer te slapen te leggen, wordt door ruim 55% opgevolgd. 's Nachts blijft de voorkeur uitgaan naar de eigen slaapkamer, terwijl slapen in de kamer van de ouders wordt aanbevolen (zie tabel 6.6).

Slaapsituatie

	1994	1995	2000
--	------	------	------

Slaaphouding

Altijd op de rug	29,6	45,1	61,2
Altijd op de zij	26,8	23,7	10,0
Altijd op de buik	20,7	9,0	4,3
Andere	22,9	22,1	24,5

Gebruik donsdeken 's nachts

Nooit donsdeken	30,8	45,0	77,9
-----------------	------	------	------

Gebruik hoofdkussen

Nooit hoofdkussen	87,6	90,5	91,6
-------------------	------	------	------

(Slaap)kamertemperatuur overdag

Lager dan ideale temperatuur	8,6	7,6	3,2
Ideale temperatuur	40,8	44,5	45,4
Hoger dan ideale temperatuur	50,6	47,9	51,4

Slaapplaats overdag

Woonkamer	48,6	52,0	55,9
Eigen slaapkamer	38,0	36,8	33,5

Slaapplaats 's nachts

Eigen slaapkamer	59,7	59,7	64,6
Slaapkamer ouders	28,2	28,4	29,8
Andere	12,2	11,9	5,7

Toezicht

Ouder gaat altijd kijken na hevige huilbui	69,5	73,8	73,3
--	------	------	------

Roken

Er wordt gerookt in de woning	NB	NB	14,6
Er wordt gerookt in de woning in aanwezigheid kind	NB	NB	7,5

6.6 De slaapsituatie van kinderen onder de 10 maanden (alleen eerstgeborenen)

Bron: *Kind en Gezin – enquêtes naar de slaapsituatie van het jonge kind, 1994, 1995 en 2000*

NB: niet beschikbaar

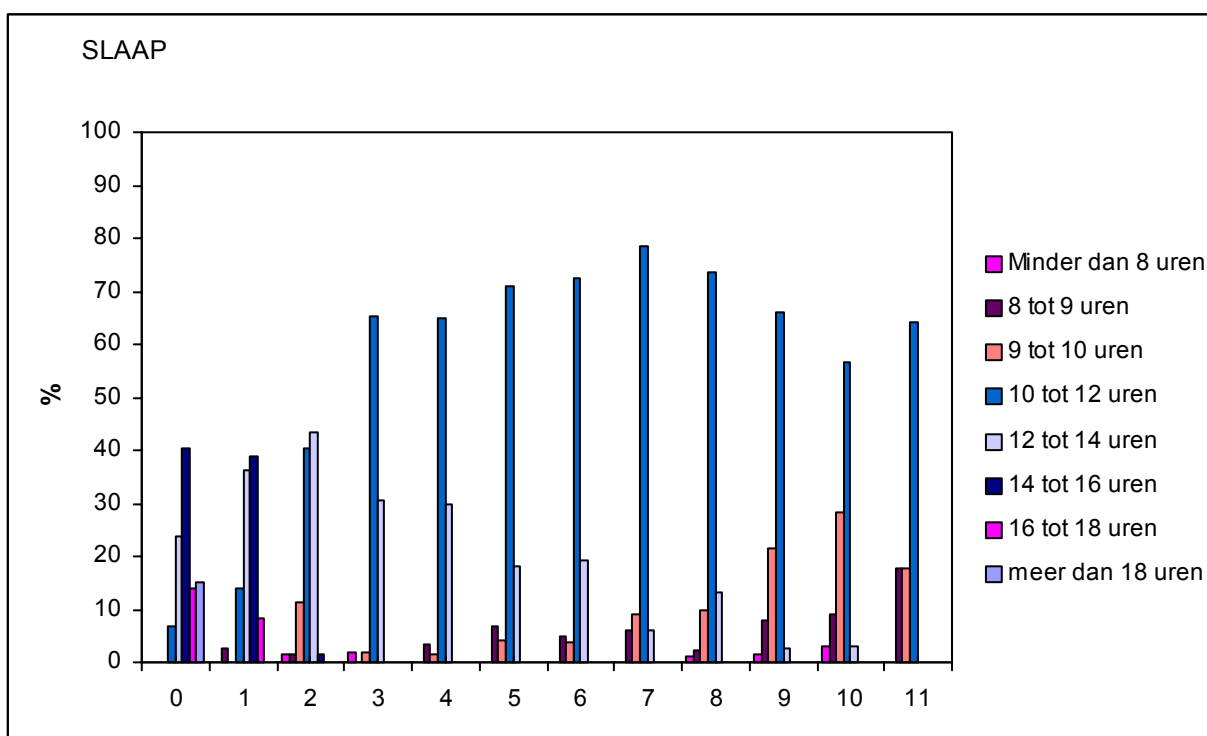
4. Slapen kinderen voldoende?

Naarmate kinderen ouder worden, neemt het aantal uren slaap af. Tijdens het eerste levensjaar is een slaapduur van 14 tot 16 uren het frequentst.

In het tweede levensjaar slapen de meeste kinderen tussen 12 en 16 uren. Vanaf 3 jaar is een slaapduur van 10 tot 12 uren het frequentst (zie grafiek 6.7).

De slaapvereisten* voor kinderen onder de 12 maanden bedragen meer dan 14 uren. Bijna 31% van de kinderen jonger dan 1 jaar slaapt minder dan 14 uren. Kinderen van 1 tot 2 jaar hebben 13 uren of meer slaap nodig. Bijna 17% van de kinderen van deze leeftijd slaapt minder dan 12 uren. Kinderen van 3 tot 9 jaar hebben tussen 10 (9 jaar) en 12 (3 jaar) uren slaap nodig. Het aantal kinderen uit deze leeftijdsklasse, dat minder dan 10 uren slaapt, bedraagt 4% bij de 3-jarigen en loopt op tot 13,3% bij de 8-jarigen en 31,1% bij de 9-jarigen. Op de leeftijd van 10 tot 12 jaar bedraagt de slaapvereiste ongeveer 9,5 tot 9 ¼ uren.

* Slaapvereisten in de kindertijd. *Nelson Textbook of Pediatrics, 15de editie*

6.7 Kinderen onder de 12 jaar: aantal uren dat het kind per dag slaapt volgens leeftijdsjaren (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Vaccinatiegraad

Vaccinatie is een van de belangrijkste en meest succesvolle instrumenten in de bescherming tegen kinderziektes.

Het algemeen aanvaarde vaccinatieprogramma voor jonge kinderen in Vlaanderen omvat de vaccinatie tegen poliomyelitis, tegen difterie-tetanus-pertussis, tegen Haemophilus influenzae type b, tegen hepatitis B en tegen mazelen-bof-rubella.

In Vlaanderen wordt het vaccinatiebeleid uitgevoerd door verschillende instanties, zonder dat er (tot nu toe) een volledige centrale registratie is van de toegediende vaccins.

In 1999 werd de vaccinatiegraad bepaald door het bevragen van een aselechte steekproef. Op basis van een steekproefonderzoek is de vaccinatiegraad in Vlaanderen bekend bij kinderen van 18 tot 24 maanden.

De vaccinatiegraad van polio is goed, alsook die van DTP, met uitzondering van de herhalingsvaccinatie (DTP4). Voor Hib, hepatitis B en mazelen-bof-rubella ligt de vaccinatiegraad te laag (zie tabel 6.8).

Willen we effectief bijdragen tot het uitroeien van besmettelijke ziektes, dan moet er in de populatie een vaccinatiegraad van 80-86% worden bereikt voor polio, van 80-85% voor difterie, van 92-95% voor pertussis, van 95% voor Haemophilus influenzae type b, van 92-95% voor mazelen, van 90-92% voor bof en van 85-87% voor rubella (WHO).

Vaccinatiegraad*

Poliomyelitis

Polio 1	99,2
Polio 2	98,9
Polio 3	96,2

Difterie-Tetanus-Pertussis

DTP 1	95,7
DTP 2	95,4
DTP 3	94,5
DTP 4	89,2

Haemophilus influenzae type b

Hib 1	85,5
Hib 2	84,4
Hib 3	82,6
Hib 4	73,9

Hepatitis B

Hep 1	74,2
Hep 2	73,4
Hep 3	68,4
Hep 4	15,1

Mazelen-bof-rubella

MBR	83,4
-----	------

6.8 Vaccinatiegraad bij kinderen van 18 tot 24 maanden in Vlaanderen – 1999

Bron: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB – UIA

* per 100 kinderen

6. Geneesmiddelengebruik

In het algemeen gaat het geneesmiddelengebruik in België sinds 1980 in stijgende lijn.

Ook bij jonge kinderen is het geneesmiddelengebruik aanzienlijk. Ongeveer 23% van de kinderen (Vlaams Gewest) nam in de periode van 2 weken waarover werd nagevraagd, *voorgeschreven geneesmiddelen* in. Naarmate het kind ouder wordt daalt dit, van 32% bij kinderen jonger dan 1 jaar tot 18% bij kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 6.9).

Geneesmiddelengebruik

---

0 jaar	32,3
1 – 3 jaar	27,3
3 – 6 jaar	23,1
6 – 12 jaar	18,4

Totaal	22,6
--------	------

6.9 Percentage kinderen dat voorgeschreven geneesmiddelen innam in een periode van 2 weken – Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur – verwerking Kind en Gezin

7. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?

De kwalijke gevolgen van actief roken voor de volksgezondheid zijn welbekend. Verschillende onderzoeken hebben ook de risico's van passieve blootstelling aan tabaksrook afdoende aangetoond. Het gaat om een verhoogde kans op longkanker, om irritatie van het slijmvlies van de ogen en van de luchtwegen, met als symptomen hoesten, astma en – zij het minder duidelijk – een invloed op cardiovasculaire aandoeningen. Voor jonge kinderen komt daar nog een verhoogd risico van wiegendood en duidelijker respiratoire effecten bij.

7.1. Roken in aanwezigheid van kinderen onder de 10 maanden

Een aselechte steekproef van 2000 gezinnen met een eerstgeboren kind onder de 10 maanden werd in december 2000 bevroegd. Uit deze bevraging blijkt dat 7,5% van de kinderen in de eigen woning wordt blootgesteld aan rook. In 5,6% van de gevallen gaat het om rokende ouders; in 1,9% gaat het alleen om rokende bezoekers. 12,3% van de kinderen onder de 10 maanden wordt buitenshuis blootgesteld aan rook (zie tabel 6.10).

Vaders roken iets vaker in aanwezigheid van hun kind dan moeders (zie tabel 6.11).

Kinderen met een "jonge" moeder – jonger dan 25 jaar – worden vaker blootgesteld aan rook. Er is ook een tendens naar frequenter passief roken van zeer jonge kinderen met een moeder die technisch of beroepsonderwijs volgde.

Hieruit mag zeker niet worden afgeleid dat slechts een zeer beperkt aantal vaders en moeders van zeer jonge kinderen actieve rokers zijn.

In dezelfde bevraging werd ook nagegaan of er in de woning wordt gerookt en door wie. 7,7% van de moeders en 10,3% van de vaders roken in de woning (zie tabel 6.12 en 6.13).

Passief roken

Ja, door rokende ouders, al of niet gecombineerd met rokende bezoekers en rokende anderen op andere plaatsen	5,6
Ja, alleen door rokende bezoekers, al of niet gecombineerd met rokende anderen op andere plaatsen	1,9
Ja, alleen door rokende anderen op andere plaatsen	12,3
Nee	80,3
<hr/>	
Totaal	100,0

6.10 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat passief rookt (alleen eerstgeborenen) in het Vlaams Gewest – 2000

Bron: Kind en Gezin, *De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000*

Passief roken: wie rookt?

Alleen moeder	0,4
Alleen vader	1,3
Moeder en vader	1,3
Moeder en andere	0,5
Vader en andere	0,8
Moeder, vader en andere	1,1
<hr/>	
<i>Totaal rokende moeder</i>	<i>3,3</i>
<i>Totaal rokende vader</i>	<i>4,5</i>
<hr/>	
Alleen andere inwonende personen	0,4
Alleen bezoekers en andere inwonende personen	1,9
Alleen bezoekers of andere personen in de woning	1,9

Alleen andere op andere plaatsen 12,3

6.11 Wie rookt in aanwezigheid van het zeer jonge kind? – percentage van de totale groep kinderen (eerstgeborenen onder de 10 maanden) – 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Roken in de woning

Ja	14,6
Nee	85,4

Totaal	100,0
--------	-------

6.12 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) – 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Roken in de woning: wie rookt?

Alleen moeder	1,6
Alleen vader	4,4
Moeder en vader	4,3
Moeder en andere	0,6
Vader en andere	0,4
Moeder, vader en andere	1,2

<i>Totaal rokende moeder</i>	<i>7,7</i>
<i>Totaal rokende vader</i>	<i>10,3</i>

Alleen andere inwonende personen	0,4
Bezoekers of andere personen in de woning	1,8

6.13 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) – 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

7.2. Rookgedrag van ouders van kinderen tot 12 jaar

Uit de gegevens van de Panelstudie Belgische Huishoudens blijkt dat de situatie bij kinderen tot 12 jaar minder gunstig is dan bij kinderen onder de 10 maanden. Ruim 20% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een moeder die dagelijks rookt en ruim 1 op de drie heeft een vader die dagelijks rookt. Uit tabel 6.14 blijkt ook dat ongeveer 15% van de moeders en ongeveer 18% van de vaders gestopt zijn met roken.

Rookgedrag van ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
--	--------------------------------	------------------------------	-------------------------------	--------

---

Moeder

Rookt dagelijks	16,3	19,6	25,3	21,7
Rookt occasioneel	6,7	11,7	7,4	8,7
Rookt niet, maar heeft vroeger gerookt	16,3	15,0	14,9	15,2
Rookt niet en heeft nooit gerookt	60,7	53,8	52,4	54,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Vader

Rookt dagelijks	36,2	33,6	37,5	36,0
Rookt occasioneel	5,5	5,4	3,5	4,5
Rookt niet, maar heeft vroeger gerookt	15,0	22,0	17,4	18,4
Rookt niet en heeft nooit gerookt	43,3	39,0	41,6	41,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

6.14 Kinderen jonger dan 12 jaar: rookgedrag van de moeder en de vader

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 1999. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

8. De Europese context

8.1. Borstvoeding

Hoewel borstvoeding is toegenomen, is Vlaanderen zeker geen koploper. Het percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, ligt hoger in de Franse Gemeenschap en in Nederland. In Groot-Brittannië (Engeland en Wales) ligt het lager (zie tabel 6.15). Voor Nederland zijn ook gegevens beschikbaar over de duur van de borstvoeding. 57,3% van de kinderen kreeg op 6 weken nog borstvoeding, 45,4% op 3 maanden en 24,0% op 6 maanden (periode 1998-2000).

Volgens een rapport van de WHO ligt de prevalentie van borstvoeding in de Scandinavische landen veel hoger. Zo zou in Zweden 90% van de kinderen op de leeftijd van 3 maanden nog borstvoeding krijgen; op de leeftijd van 6 maanden zou dit nog ruim 60% bedragen.

Borstvoeding

	1990	1995	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	NB	NB	62,0	63,0	65,5
Franse Gemeenschap	63,8*	68,5	71,6	73,0	
Nederland	70,3	69,1	69,4	69,4	
Engeland en Wales		62,0			
Schotland		41,0			

6.15 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt in enkele Europese landen

Bronnen: Kind en Gezin – Ikaros

ONE, Banque de données médico-sociales, rapport 2000

Centraal Bureau voor de Statistiek, Statline, Nederland

BMJ Bookshop.com (Groot-Brittannië)

* betreft 1991

NB: niet beschikbaar

8.2. Vaccinatiegraad

De vaccinatiegraad voor polio en DTP is in de meeste Europese landen goed. De vaccinatiegraad voor Hib ligt in het Vlaams Gewest en in Duitsland lager dan die voor DTP. Voor mazelen zijn er vrij grote verschillen. Het

Vlaams Gewest, Duitsland, Groot-Brittannië en vooral Italië scoren laag. In Frankrijk, Nederland en Zweden ligt de vaccinatiegraad voor mazelen op dezelfde hoogte als die voor polio en DTP (zie tabel 6.16).

Vaccinatiegraad

	Polio 3	DTP 3	Hib 3	Mazelen
Vlaams Gewest (1999)	96,3	94,5	82,6	83,4
Duitsland (2000)	95	97	79	89
Frankrijk (1999)	97	96	NB	97
Groot-Brittannië (2000)	92	92	92	88
Italië (1999)	97	95	NB	70
Nederland (1999)	97	97	96	96
Zweden (2000)	99	99	98	98

6.16 Percentage kinderen dat een polio 3, een DTP 3, een Hib 3 of een mazelenvaccin heeft gekregen

Bronnen: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB - UIA

UNICEF, Country Statistics, 1999

WHO, Vaccines and Biologicals, Global 2001 Summary Country Profile

NB: niet beschikbaar